Жорж Сіменон

КЛУБ "100 КЛЮЧІВ"

Переклад Миколи Мещеряка

КЛУБ "100 КЛЮЧІВ"

— Скажіть щиро, Мегре...

Пізніше, почута з уст іншої людини і за інших обставин, ця фраза справила на нього досить прикре враження, хоча в ній не було нічого незвичного, коли комісар чув вперше. Тоді все було знайоме й буденне: меблі, обличчя, навіть жести присутніх, так що увага не затримувалась на якихось деталях. Це відбувалося на вулиці Попенкур, за кількасот метрів од бульвару Рішар-Ленуар, у домі лікаря Пардона, де вже не перший рік бувало щомісяця в гостях подружжя Мегре.

І раз на місяць ходило до них вечеряти подружжя Пардонів. Отож між обома жінками не припинялося дружне змагання в кулінарії.

Як завжди, в цей час вони вже сиділи біля столу. Соланж, донька Пардонів, що ходила другою дитиною, примостилася трохи осторонь, на дивані, немов вибачаючись за свою незграбність. Вона завітала на кілька днів до своїх батьків, бо чоловік її, інженер, поїхав на з'їзд архітекторів до Ніцци.

Крізь відчинене вікно виднів гострий ріг місяця, що марно намагався вирватися з-за чорних патлатих хмар.

За давньою, усталеною що з першої вечері звичкою, подавши чоловікам каву, жінки залишили їх самих і, підсівши до Соланж, почали

стиха перемовлятися. Поруч на столику лежало кілька пошарпаних журналів, що їх уже, певно, встигли переглянути десятки пацієнтів.

А втім, комісарові відразу впала в око одна деталь. Щойно він заходився набивати люльку, господар раптом підвівся, пішов до свого кабінету і за хвилину повернувся з коробкою сигар.

— Я вам не пропоную, Мегре…

— Дякую… Я не знав, що ви перейшли на сигари.

Скільки пам'ятав комісар, Пардон завжди курив сигарети. Скоса зиркнувши на свою жінку, лікар прошепотів:

— Це їй так заманулося…

— Через статті про рак легенів?

— Еге ж… Вона занадто вразлива.

— А ви в це вірите?

Лікар знизав плечима.

— Навіщо сперечатися?.. — І зовсім тихо додав: — На вулиці я курю те, що й завжди.

Він теж хитрував: у присутності пані Пардон покірно димів сигарою, а за спиною, потай, як школяр, смалив сигарети.

Він був худорлявий, невисокий на зріст., На скронях уже рясно висипала сивина, на обличчі відбивалися сліди постійних турбот та багаторічної виснажливої праці. Майже завжди їхня вечеря

закінчувалася несподіваним викликом, і, перепрошуючи гостей, лікар біг рятувати чиїсь життя.

— Скажіть щиро, Мегре... — В його голосі вчувалося якесь вагання, навіть острах. — Ми з вами майже однолітки...

— Мені вже п'ятдесят два...

Це було добре відомо лікареві, який не так давно власноручно заповняв медичну картку на комісара.

— За три роки відставка... В п'ятдесят п'ять нас, поліцаїв, відпроваджують вудити рибу.

Обоє сумно зітхнули. Крізь відчинене вікно до кімнати інколи вривався свіжий подих вітерцю. На небі, десь далеко, спалахували блискавки, але грому не було чути. В будинку навпроти у завішених вікнах мелькали чиїсь тіні. З одного вікна, спершись на лутку, до них пильно придивлявся якийсь старий.

— А мені сорок дев'ять... Замолоду три роки щось важать... Але в нашому віці...

Мегре навіть не думав, що незабаром, за зовсім інших обставин, йому доведеться в усіх подробицях пригадати цю неквапливу розмову. Йому завжди подобався Пардон, і вечори, які вони іноді проводили разом, завдавали комісарові справжньої втіхи.

— В нашому життєвому досвіді б дещо спільне... Мов ставлення до людей у чомусь нагадує ваше... Більше того... Можливо, у нас були навіть спільні клієнти...

Це було цілком імовірно. Чого тільки не трапляється в цих перенаселених районах Парижа?!

— Я хотів би поставити вам одне запитання…

Пардон явно хвилювався. Незважаючи на їхню особисту дружбу і навіть дружбу їхніх родин, були проблеми, яких не наважувалися торкатися в своїх розмовах ні лікар, ні комісар. Наприклад, вони ніколи не дискутували ні щодо політики, ні щодо релігії.

— Так от… — провадив Пардон. — Скажіть, чи доводилося вам, відколи ви служите в поліції, зустрічати злочинця по-справжньому злого, тобто…

Він на мить замислився, добираючи потрібне слово.

— Тобто викінченого злочинця, який чинив би зло свідомо — заради самого зла… Звичайно, я не маю на увазі злочинців політичних чи воєнних — хоча б тому, що вам, на щастя, не доводилося мати з ними діла… Це неповноцінні люди, охоплені манією величі, тобто душевнохворі, яких годилося б тримати в гамівних сорочках…

— Одне слово, вас цікавлять чисті злочинці?

— Скажімо, викінчені…

— Згідно з карним кодексом?

— Ні… Згідно з вашим досвідом…

Примруживши очі, Мегре уважно спостерігав за своїм другом, точніше, за сигарою, яку той невправно тримав у руці, щомиті ризикуючи струсити на килим сизий нагар. Нарешті він не витримав і всміхнувся. Помітивши його погляд, лікар зніяковіло загасив сигару.

Вони без слів розуміли один одного. Можливо, коли б не ця клята сигара, лікар тримався б певніше, і їхня розмова не вийшла б за межі звичайних буденних тем.

Як він щойно сказав, йому було сорок дев'ять. Вже понад двадцять років він щодня схилявся над десятками хворих, які дивилися на нього, як на господа бога, сподіваючись, що він дасть їм здоров'я, пораду, продовжить їхнє життя, полегшить їхні страждання..

Він урятував багатьох чоловіків, жінок, дітей, допоміг іншим змиритися зі своєю долею. Щодня йому доводилося приймати рішення більш категоричні, аніж судові вироки.

Начитавшись газетних нісенітниць, жінка примусила його відмовитись від сигарет, а в нього навіть не стало духу сперечатися з нею. Навіщо її дратувати, чинити прикрості? Отож у її присутності він покірно смоктав смердючу і, певно, не дуже смачну сигару.

Та на самоті, беручись за кермо старенької машини, щоб їхати до хворого, він, мов той злочинець, тремтячими руками діставав і запалював сигарету.

Мегре якийсь час мовчав, обмірковуючи відповідь.

— Коли б лиха доля примусила мене стати суддею, — нарешті повагом мовив він, — то, певно... А втім, ні! Судити людину?! Я б ні за що не взяв на себе такої відповідальності!

— Незалежно від злочину?

— Тут важить не стільки сам злочин, скільки те, Що спонукало людину його вчинити...

— Отже, ви це знаєте випадку, коли б вирок можна було винести одразу, без жодних вагань?

Ви маєте на увазі чисте лиходійство?.. Звичайно, я говоритиму з особистого досвіду… Так, мені зустрічалися люди, яким я з насолодою давав ляпаса… Але потім, ведучи розслідування, я завжди переконувався, що вина їхня не є абсолютною… і що завжди можна знайти обставини, які…

Мегре не доказав, почувши у себе за спиною жіночий голос:

— Може, вип'єте по чарочці арманьяку?

Лікар запитально глянув на свого друга.

— Ні, дякую…

— До речі, коли я вас востаннє оглядав?

— Може, рік тому…

Десь зовсім близько спалахнула блискавка, і над дахами прокотився могутній грім, але з неба не впало жодної краплини.

— Може, зайдемо на хвилинку до кабінету?

Під стінкою у колисці спав первісток доньки Пардона.

— Не турбуйтесь, він спить міцно… На жаль, лише до п'ятої години ранку… Ану, роздягайтесь…

Мегре слухняно зняв піджак та сорочку. Лікар з поважним виглядом дістав стетоскоп.

— Дихайте... Дихайте глибше... Тепер ротом... Гаразд... А тепер ляжте тут і розстебніть ремінь... Звичайно, ви не стали працювати менше й повільніше, як я вам радив?

— А ви?

— Ясно, ясно... А як щодо режиму? Мегре заперечливо хитнув головою.

— Отже, все-таки п'єте... Хоча б менше, ніж раніше?

— Я домігся лише одного — мені завжди соромно, коли я п'ю. Байдуже що — келих пива чи чарку кальвадосу... Буває, я цілий тиждень у рот не беру спиртного — хіба що склянку столового вина перед обідом. Потім починається розслідування, зайдеш до якоїсь кав'ярні, щоб постежити за будинком навпроти, вдихнеш запах — і пішло...

Як у Пардона з його сигаретами. Хоча обидва були вже цілком зрілі люди!

Як звичайно, Мегре повертались додому пішки вулицею Шмен-Вер.

— Ну, що він сказав про твоє здоров'я?

— Все гаразд.

У цю мить на Париж раптом линула вся та вода, що збиралася на небі протягом кількох тижнів спеки.

— Може, сховатися в під'їзді?..

… Це вже була давня історія. Минуло десять днів, відколи подружжя Мегре вечеряло у Пардонів. Зараз знову було жарко. Тисячі людей залишали Париж у пошуках прохолоди. Коридори Сюрте спорожніли. Комісар працював без піджака, широко відчинивши вікно. В жовто-зелених водах Сени, немов у морі під час штилю, віддзеркалювалися темні грозові хмари.

О пів на одинадцяту, саме коли він проглядав ранкові донесення, пролунав стукіт у двері, по якому будь-хто в Сюрте одразу впізнав би старого швейцара Жозефа. Він зайшов, не чекаючи запрошення, й поклав на стіл комісара великий конверт. Кинувши на нього погляд, Мегре спохмурнів. Угорі жирними літерами було надруковано: "Головна префектура".

Всередині була повістка.

"Бригадному комісарові Мегре належить з'явитися 28 червня об 11-й годині до кабінету головного префекта".

Мегре нараз відчув приплив крові до голови, як багато років тому, коли його, учня другого класу, викликали до директора ліцею.

Він глянув на календар — 28 червня, вівторок… До одинадцятої залишилося менш як півгодини… Повістка прибула не поштою, її приніс розсильний.

За тридцять з гаком років роботи в Сюрте, з них десять на чолі бригади карного розшуку, — Мегре не раз доводилося бувати у префектурі. Але вперше його викликали туди в такий спосіб.

На його очах змінилося щонайменше з десяток префектів. З деякими в нього були непогані стосунки, інші трималися на цій посаді так недовго, що він навіть не встигав перемовитися з ними.

Раніше, коли його викликали до префектури, це робилося завжди по телефону, дуже чемно, навіть запобігливо, бо йшлося, як правило, про дуже делікатні й малоприємні справи: треба було рятувати з халепи синка чи доньку якогось великого цабе чи саме велике цабе персонально.

Його першою думкою було негайно зайти до директора карного розшуку Ролана Блюте. Природно, той був поінформований. А втім, уранці, під час доповіді, він навіть словом не прохопився і поводився, як звичайно: з байдужим виглядом поставив кілька незначних запитань і позіхнув, не дослухавши відповіді.

Це був ще не старий, але вже обметаний чиновник, який працював раніше на керівних посадах у багатьох міністерствах. Три роки тому, коли він посів свій теперішній пост, його уявлення про службу в поліції обмежувалося тим, що він прочитав колись у детективних романах.

Мегре ще пам'ятав той час, коли директор Сюрте обирався серед комісарів. Колеги не раз піддрочували його, кажучи, що йому не минути крісла головного патрона. Та ба!

Він на хвилину зазирнув до інспекторської і похмуро кинув:

— Якщо питатимуть, я в префекта.

Люка та Жанв'є, які знали комісара краще ніж будь-хто, відчули в його голосі занепокоєння і стривожено глянули на нього.

З люлькою в зубах Мегре неквапливо спустився запорошеними сходами, минув вхідну арку, привітав двох чергових і попрямував набережною Орфевр до бульвару Дю Пале.

Хоча попереду була зустріч з високим начальством, він насилу стримався, щоб не зайти до найближчого бару й не хильнути склянку

чого завгодно — пива, сухого вина, аперитиву, і раптом уперше пригадав останню вечерю у Пар донів, історію з сигаретами, огляд біля дитячої колиски…

Йому не довелося діставати посвідчення — віддавши честь, вартові мовчки пропустили його до вестибюля.

— Кабінет префекта, — мовив він до ліфтера.

— У вас повістка?

Мегре сунув йому до рук пожмаканого папірця. Сюди входили тільки за викликом. Його провели до давно знайомої приймальні.

— Вам доведеться почекати…

Нічого не вдієш! Префект, теж із нових, працював тут другий рік. Молодий — зараз це стало модою. Йому ще не було й сорока років, але як випускник Вищої школи управляючих він міг посісти керівне місце в будь-якому відомстві.

"Пан Мітла" охрестили його журналісти після першої прес-конференції. Бо, подібно до кінозірок, префекти поліції тепер теж влаштовували прес-конференції, не забуваючи запросити на них репортерів телебачення.

"Панове, наш Париж, столиця світу, повинен бути зразковим містом, і наш обов'язок — ретельно його підмести. За останні роки тут оселилося аж надто багато випадкових елементів, спосіб життя яких не має нічого спільного з обов'язком та честю… Безробітні, бродяги, соціальне сміття, яке нам належить…"

П'ять на дванадцяту… Десять на дванадцяту… Чверть на дванадцяту… За столиком біля дверей куняв черговий у парадному

мундирі, інколи кидаючи на комісара знудьгований погляд. А втім, вони були знайомі, бо починали свою службу в поліції майже одночасно.

Задеренчав дзвоник. Черговий ліниво підвівся, відчинив двері, жестом запросив комісара ввійти.

Великий кабінет був обставлений меблями в стилі ампір, оббитими зеленим плюшем.

. — Сідайте, пане бригадний комісар...

М'який, але добре поставлений голос із приємним тембром, тонке моложаве обличчя, ретельно зачесане біляве волосся. З газет було відомо, що кожного ранку, перш ніж сісти в своє м'яке зелене крісло, пан префект півгодини грав у теніс на стадіоні Ролан-Гарос, щоб "увійти в форму".

Від нього віяло здоров'ям, бадьорістю, охайністю. Цей елегантний костюм, певно, замовлявся в Лондоні. Префект усміхався так само, як на будь-якій із своїх фотографій, — скромно і вдоволено водночас, скоріше до самого себе, аніж до когось.

— Скажіть, Мегре...

Точнісінько, як Пардон кілька днів тому, з тією, можливо, різницею, що замість сигари він тримав між пальцями сигарету. Чи не тому, що поруч не було його дружини?

Цікаво, чи усміхався б він так само вдоволено в її присутності?

— Якщо не помиляюсь, ви служите в поліції з молодих літ?

— З двадцяти двох років.

— А скільки вам зараз?

— П'ятдесят два.

Він знав це, але все-таки запитував, так само, як Пардон, хоча і з якихось інших міркувань.

Мегре сидів похмурий і крутив у руках люльку, не наважуючись |ї натоптати. І рантом, немов кидаючи виклик долі, коротко мовив:

— Ще три роки — і на пенсію!

— Справді… Вам не набридло чекати?

Мегре відчув, як кров прилинула йому до обличчя і в серці заклекотав гнів. Щоб стриматись, він почав уважно розглядати бронзові закрутки на ніжках письмового столу..

— Ви одразу почали працювати в карному розшуці? В голосі була холодна й безособова, певно, завчена лагідність.

— За моїх часів до карного розшуку новачків не брали. Я спочатку працював у районному комісаріаті… Як і більшість моїх колег…

— Простим поліцейським?

— Ні, секретарем… А потім шляховим інспектором… В уважному погляді префекта не було ні ворожості, ні симпатії.

— Отже, ви пройшли крізь усі відділи?

— Майже… Метро, універмаг, вокзали, місця розваг, гральні…

— Здається, у вас залишились про все це приємні згадки?

— Авжеж… Як і про мої шкільні роки…

— В усякому разі, ви самі про це охоче говорите…

Цього разу Мегре почервонів, як мале дитя…

— Як вас розуміти?

— Досі мені про вас розповідали інші… Ви дуже відомі, пане Мегре, дуже популярні…

Голос був такий солодкий, що можна було подумати, ніби його викликали, щоб лише поздоровляти.

— Якщо вірити газетам, у вас такі ефективні методи…

Велике цабе підвелося, підійшло до вікна 1 якусь хвилину дивилося на машини й автобуси, що проїздили повз Палац правосуддя. Коли воно знову глянуло на комісара, його посмішка була ще більш самовпевнена, ще більш самовдоволена.

— Досягши останнього щабля на службовій драбині — адже ви зараз начальник бригади, ви все-таки не змогли позбутися ваших колишніх звичок… Я чув, що ви не дуже любите сидіти в кабінеті?

— Еге ж, пане префект…

— І самі беретеся до таких справ, які слід було б доручати вашим інспекторам…

Мегре мовчав.

— Навіть не гребуєте чорною роботою…

Стиснувши зуби, Мегре почав набивати люльку.

— Кажуть, вас можна цілими годинами бачити в якихось гадючниках та інших темних місцях, де службовцям вашого рангу не годиться й носа показувати…

Він мовчки сидів у кріслі, стиснувши зуби, і не наважувався запалити. Навпроти нього, за великим столом із червоного дерева, впевнено походжав худорлявий чепурний префект.

— Можливо, свого часу ці методи були й непогані, але зараз вони безнадійно застаріли…

Мегре сам незчувся, як у його руках чиркнув сірник, примусивши здригнутися дженджуристого молодика. А втім, за якусь мить його обличчя знову розпливлося в посмішці.

— У старої поліції були свої звичаї… Наприклад, інформатори… Охоронці закону та порядку підтримували дружні стосунки з людьми, що жили поза рамками закону й порядку… За якусь незначну допомогу поліція заплющувала очі на їхні власні грішки… Ви й досі користуєтесь їхніми послугами, пане Мегре?

— Як і поліція в усьому світі.

— І теж інколи заплющуєте очі?

— Так, коли це доконче потрібно.

— А ви ніколи не замислювалися над тим, як багато води збігло за ці тридцять років?

— За ці тридцять років перед моїми очима змінилося дев'ять директорів Сюрте та одинадцять головних префектів.

Чим гірше, тим краще! Він не міг довше стримуватися і До того ж відчував себе зобов'язаним хоч у такий спосіб утерти носа цьому пихатому вискочню. За цю фразу йому б-потиснули руку всі його старі колеги по Сюрте.

Якщо префект і прийняв удар, зовні цього він не показував. Він би міг бути дипломатом. А втім, хтозна, можливо, завтра його призначать послом?!

— Ви знайомі з мадемуазель Прієр?

Аж ось коли починалася справжня атака!

— Ви гадаєте, що я повинен її знати, пане префект?

— Безперечно.

— На жаль, це ім'я я чую вперше.

— Мадемуазель Ніколь Прієр… А ви ніколи не чули про пана Жан-Батіста Прієра, доповідача Державної ради?

— Ніколи.

— Він мешкає на бульварі Курсель, сорок два.

— Цілком можливо.

— Це дядько Ніколь, яка живе разом з ним.

— Я вам вірю, пане префект.

— А я хочу вас запитати, пане головний комісар, де ви були минулої ночі о першій годині?

Посмішка зникла, в його голосі бринів метал.

— Я чекаю на вашу відповідь.

— Це що — допит?

— Називайте це як вам заманеться, але я поставив вам конкретне запитання.

— Дозвольте запитати, яким правом?

— А таким, що я ваш начальник, а ви мій підлеглий.

— Он як…

Мегре мовчав, стискуючи побілілими пальцями чубук згаслої люльки. Ніколи ще він не відчував себе таким приниженим.

— Я ліг спати о пів на дванадцяту… До того дивився телепередачу…

— Ви вечеряли вдома?

— Еге ж…

— О котрій годині ви вийшли з дому?

— Тепер я здогадуюсь, пане префект… Близько дванадцятої мені подзвонили…

— Звичайно, ваш телефонний номер надруковано у довіднику…

— Певна річ.

— Вам не здається, що це не дуже зручно. Адже кожен жартівник може вас потурбувати, коли йому заманеться.

— Я про це теж думав. Кілька років підряд мій телефонний номер не публікувався, але мені не вдавалося довго зберігати його в таємниці. Змінивши п'ять чи шість номерів, я дозволив друкувати його в телефонному довіднику, як усі…

— Я розумію, що це зручно для ваших інформаторів… Та й не тільки для них… Це дозволяє людям звертатися до вас особисто замість повідомити Сюрте, коли десь щось станеться… А після цього — вся слава ваша… Принаймні, в очах публіки…

Комісар мовчав.

— Отже, вам подзвонили за кілька хвилин до дванадцятої. За скільки саме?

— Я довгенько розмовляв потемки… А коли жінка увімкнула світло, було за десять дванадцята…

— Хто ж це вам подзвонив? Хтось знайомий?

— Ні. Якась жінка.

— Вона назвала вам своє ім'я?

— Не відразу.

— Тобто, не тоді, як ви буцімто розмовляли з нею по телефону?

— Ваше "буцімто" — зайве.

— Нехай так. Отже, вона призначила вам побачення в місті?

— В певному розумінні, так.

— Ви не могли б висловитись точніше?

Він починав розуміти, що пошився в дурні, і тепер доводилося признаватися в цьому перед цим усміхненим самовдоволеним слиньком.

— Вона тільки-но приїхала в Париж, де ніколи раніше не бувала…

— Пробачте…

— Я повторюю вам те, що вона мені сказала.

— І це все?

— Ні… Далі вона розповіла, що сама з Ларошелі, що їй вісімнадцять років, що її батько суддя і що приїхала вона до Парижа на запрошення своєї шкільної подруги, бо вдома задихається від батьківського піклування, а подруга писала, що в столиці жити легко й весело…

— Оригінальна історія, чи не правда?

— Мені доводилося чути історії ще менш оригінальні, але цілком правдиві. Сподіваюсь, вам відомо, скільки молодих дівчат, часом навіть із найзаможніших родин, щороку залишають…

— Дякую, я стежу за статистикою.

— Я згодний, що історія ця досить банальна, і, коли б вона на цьому закінчилася, я б, мабуть, залишився вдома. Але вона далі сказала, що поїхала з дому, не попередивши батьків, з невеличкою валізкою та лише сотнею франків… Подруга зустріла її на Монпарнаському вокзалі… Вона була не сама, а з якимось чоловіком років тридцяти, начебто її нареченим…

— Жировий король, як сказала б ворожка?

— Вони сіли в червону "ланчію" і хвилин за десять зупинилися перед готелем.

— Ви знаєте, яким саме?

— Ні.

— А в якому районі, теж ні?

— На жаль, пане префект… І нічого дивного — ця дівчина не знала Парижа, бо опинилася тут уперше. Її зустріла подруга і познайомила зі своїм нареченим. Потім вони їхали в машині вулицями та бульварами, яких вона ніколи раніше не бачила. Нарешті зайшла до якогось дешевого готелю, де вона залишила свою валізку, і разом з ними пішла обідати. Її примусили пити…

Мегре пригадав патетичний голос дівчини, прості схвильовані слова, в яких неможливо було запідозрити нещирість.

"Здається, я й досі трохи п'яна, — призналася дівчина. — Я навіть не знаю, що я пила…

— Ходімо, побачиш, як я живу, — запропонувала моя подруга.

Так ми опинилися у великій світлій кімнаті, що нагадувала майстерню художника. На стінах висіли гравюри та фотографії, від яких мене охопив жах... Помітивши це, моя подруга почала сміятися...

— Чого ти злякалася?.. Марку, доведи їй, що це не так страшно..."

— Якщо я правильно вас зрозумів, вона розповіла це по телефону, тимчасом як ви були в ліжку, поруч із дружиною?

— Саме так, хоча про деякі подробиці я дізнався пізніше.

— Отже, було продовження?

— Невдовзі вона відчула, що їй краще втекти, і таким чином опинилася сама серед ночі в незнайомому місті, без грошей, навіть без документів... Все це залишилося в сумочці на квартирі її подруги...

— І саме тоді їй спало на думку подзвонити вам?.. Певна річ, вона знала ваше ім'я з газет... А втім, як вона могла подзвонити з автомата, якщо в неї не було грошей?

— Вона зайшла до кав'ярні, щось замовила і попросила телефонний жетон... У кав'ярні платять, коли виходять...

— Отже, тільки тому, що якась юна особа розповіла вам по телефону зворушливу, хоч і малоймовірну історію, ви схопилися серед ночі з ліжка і полетіли світ за очі на побачення з нею? І це ви, комісар карного розшуку! Чи не здається вам, що було б значно краще доручити цю місію комусь із ваших молодших підлеглих чи просто черговому поліцаєві? Чому ви цього не зробили? Тому що вже тоді у Мегре з'явився якийсь невиразний сумнів, хоча зараз про це не варто було говорити. Зараз було краще мовчати.

— Так от, пане головний комісар, ваша юна знайома зовсім не провінціалка, і її розповідь про ці події дуже відрізняється од вашої. Сьогодні вранці, не побачивши своєї племінниці біля столу, пан Жан-Батіст Прієр занепокоївся і послав по неї. Йому доповіли, що вона не ночувала вдома…

Вона з'явилася сама в страшному вигляді о пів на дев'яту ранку. Те, що вона розповіла, так схвилювало пана Прієра, що він негайно подзвонив міністрові внутрішніх справ. У свою чергу, дізнавшись про це, я звелів запротоколювати свідчення мадемуазель Прієр… Вам залишилося три роки до пенсії, пане Мегре…

І тут він пригадав слова Пардона:

"Скажіть щиро, чи доводилося вам, відколи ви служите в поліції, зустрічатися…"

З чистим лиходійством! Зі злом заради зла! Зі злом, учиненим цілком свідомо і навмисне!

Хто ж цей лиходій?

— Що ви від мене чекаєте, пане префект? Подання про відставку?

— Я був би змушений його прийняти.

— Що ж вам заважає?

— Ознайомтеся спочатку з протоколом. Потім подайте, мені пояснення письмово, з найменшими подробицями. Певна річ, я вам забороняю турбувати мадемуазель Прієр і збирати будь-які свідчення щодо неї. Я покличу вас знову, як тільки ознайомлюсь із вашою доповідною.

І, усміхаючись, відчинив двері.

Обминувши ліфт, Мегре вже ступив на мармурові сходи, як раптом позаду відчинилися двері. Його наздогнав старий незграбний черговий. Цей навряд чи грав щоранку в теніс.

— Пан префект просить вас повернутися, пане головний комісар.

Мегре в нерішучості зупинився, не знаючи, що робити — виконувати розпорядження чи йти собі далі. Нарешті повернувся і знову піднявся до приймальні. Двері йому відчинив сам префект.

— Я забув попередити вас, що в Сюрте про цю справу не повинен знати ніхто, крім вас. І, певна річ, жодного розголосу в пресі. Покладаю це на вашу особисту відповідальність.

Комісар мовчав, і, щоб якось закінчити цю розмову, префект додав:

— Дякую вам.

— Я вам теж, пане префект.

Чи справді він це сказав, чи лише хотів сказати? Мегре сам не пам'ятав, як він прожогом вилетів із кабінету, махнув на прощання рукою черговому і швидко збіг мармуровими сходами. Як дивно було знову опинитися в цьому ранковому вирі бульварів, побачити сонце, людей, потік машин, відчути кольори та пахощі паризького будня.

Раптом спазма вдавило йому серце, і, зупинившись, він машинально притулив руку до грудей.

Пардон якось запевняв його, що це дрібниці, звичайна перевтома. Але від цього такі напади не ставали приємнішими, тим більше, що

останнім часом вони все часті? ше супроводжувалися запамороченням: люди й усі навколишні предмети розпливалися перед очима, як на екрані, коли об'єктив кінопроектора не наведено на різкість.

Дійшовши до рогу вулиці, він штовхнув двері бару. Комісар інколи навідувався сюди навіть серед білого дня, щоб хильнути на ходу скляночку для бадьорості.

— Аперитив, пане комісар?

Мегре важко дихав, очі заливав піт, і він не відразу впізнав своє відображення в дзеркалі поміж пляшками вітрини.

— Коньяк...

Він був дуже блідий, очі немов оскліли.

— Малу чи велику?

— Щонайбільшу! — гірко кинув він.

Знову через Пардона. Хто б міг гадати, що та буденна розмова, яка відбувалася між ними після останньої вечері, виявиться такою значущою?

Лікар, який на догоду дружині палив удома противну сигару, порадив йому менше пити. Але, щойно опинившись на вулиці, він сам потай діставав і запалював сигарету.

"Скажіть, чи доводилося вам, одколи ви служите ь поліції, зустрічатися..."

З чистим лиходійством! Зі злом заради самого зла! А втім, це вже був голос пана префекта. Комісар зітхнув.

— Ще одну, Франсуа…

Він навіть не спромігся усміхнутися.

Годинник показував за двадцять дванадцяту. Отже, все це відбулося за якихось півгодини. Тридцять хвилин, які немов вирили межу в його житті. Віднині в нього було "тоді" і "тепер", минуле й майбутнє.

Яке майбутнє?!

В голові досі паморочилося. Ото буде номер, як він упаде ось тут, посеред бару, на очах байдужих до всього відвідувачів, які смоктали свої аперитиви!

Годі, Мегре! До біса такі думки! До біса розніженість! Пригадай, скільком людям, яких ти допитував у своєму кабінеті, теж здавалося, що їх серце ось-ось вискочить із грудей чи взагалі перестане битися! І ти тримав на такий випадок у себе в шафі пляшку коньяку, гадаючи, що це найкращі ліки.

— Ще одну?

— Ні, досить… Скільки з мене?

Він розплатився. Йому було жарко, але, здається, не тільки йому. Інші відвідувачі теж час од часу витирали хусточками спітніле чоло. Чого це Франсуа так пильно дивиться на нього?

Він ішов рівно, він не був п'яний. Дивно було б сп'яніти від двох чарок коньяку, навіть великих. Дійшовши до переходу, він слухняно дочекався зеленого світла і попрямував до славнозвісного будинку 38 на набережній Орфевр.

Він уже не злостився на сонливого префекта, якому щойно був би залюбки затопив у пику. Врешті, в цій справі префект був простий пішак.

Звичайно, він не любив поліцаїв старого гарту, з яких, власне кажучи, на керівній посаді в карному розшуці залишався один Мегре.

На очах у нього один за одним пішли у відставку його старі колеги, а їхнє місце заступили нові люди, які зовсім по-іншому дивилися на речі.

Крім комісара, в Сюрте був ще один ветеран на ім'я Барнакль, вічний інспектор, який почав службу раніше за Мегре, але відтоді не піднявся на жоден щабель по службовій драбині.

Через хронічну нежить його називали Застудженим. Або ще — Лапатим, бо на його великі плоскостопі ноги важко було знайти взуття. Не наважуючись давати йому складних доручень, старого використовували для найчорнішої роботи. Інколи його з ранку до ночі ганяли по всіх квартирах на якійсь вулиці, мов того продавця пилососів, щоб опитати всіх мешканців та консьєржок.

Бідолашний Барнакль! Комісар ще ніколи не співчував йому так, як тепер. За три місяці він теж мав іти на пенсію. Він знав, що його чекає. А Мегре?

Комісар привітав чергових біля входу і повільно рушив угору по сходах, насторожено прислухаючись до ударів серця.

Опинившись у своєму кабінеті, він тихо зачинив двері і немов уперше оглянув кімнату. Мегре знав тут кожен закуток, кожну дрібницю. З роками всі речі немов стали безликими, почали здаватися частинами одного цілого. Йому раптом закортіло відчинити шафу і перевірити, чи стоїть там ще пляшка коньяку для вразливих клієнтів.

Стенувши плечима, він пішов до інспекторської.

— Що нового, хлоп'ята?

Вони дивилися на нього так само, як бармен Франсуа. Люка підвівся.

— Ще один наліт на ювелірну крамницю…

— Візьмися за цю справу, якщо хочеш… Перед очима в нього досі все пливло.

— І, будь ласка, подзвони моїй дружині… Скажи, що обідати я не прийду… Нехай принесуть кілька бутербродів та пива…

Співробітники навіть не питали, що сталося. Та й що він міг їм відповісти, коли сам досі нічого не знав? Уперше в житті його звинувачували в порушенні закону, і він мусив виправдовуватися.

Мегре навстіж одчинив вікно, зняв піджака і важко опустився в крісло. На столі перед ним рядком лежали шість люльок, кілька нерозгорнутих досьє, документи на підпис.

Взявши найбільшу люльку, Мегре неквапливо натоптав її і запалив. Сьогодні навіть улюблений тютюн був гіркий на смак. Скривившись, комісар підвівся і дістав із кишені копію протоколу, яку дав йому префект.

Заради того, щоб записати свідчення юної племінниці пана Жана-Батіста Пріера, на бульвар Курсель погнала спеціально стенографа, певно, когось із інспекторів. Цікаво, з якого відділу?

"Головний доповідач Державної ради..." Мегре невиразно пригадав напис "Державна рада" над монументальним порталом одного з будинків на площі Пале-Рояль. Цей орган посідав важливе місце в урядовій ієрархії, але, як і більшість французів, комісар не мав жодного уявлення про його функції.

Зітхнувши, він дістав із шухляди довідник, з якого дізнався, що обов'язком Державної ради Французької республіки є стежити за конституційністю законів і розглядати скарги цілих громад та окремих громадян на державу.

Функції головного доповідача полягали в тому, щоб розглядати ці скарги та доповідати про них Державній раді зі своїми пропозиціями.

"Свідчення мадемуазель Ніколь Пріер, 19 років, студентка, мешкає у свого дядька пана Нїана-Батіста Прієра, головного доповідача Державної ради, бульвар Курсель, 42. 9 год. 30 хв. ранку".

Він одразу пригадав цей великий сірий будинок навпроти парку Монсо з великими порталами, з шерегами чорних лискучих лімузинів на подвір'ї, з одягнутими в уніформи консьєржками, ледачими й неприступними, немов, той черговий префектури.

"Увечері минулого понеділка, одразу після вечері, я вийшла з дому і подалася до моєї подруги, Мартін Буе, доньки лікаря, що мешкає на бульварі Сен-Жермен. Оскільки машина була потрібна моєму дядькові, я поїхала в метро..."

Мегре робив нотатки. Напередодні після вечері він разом із жінкою дивився телепередачу, навіть не сподіваючись, що на нього чекає якась халепа.

"Вдома у Мартін ми кілька годин слухали нові платівки, які їй подарували на день народження. Мартін шалено любить музику. Я теж. Але менш, ніж вона".

Як це по-дівочому невинно і цнотливо! Дві юні подруги зустрілися, щоб послухати музику… Яку саме? Ха-ха? Модні пісеньки? Джаз?

"Ми попрощалися близько пів на дванадцяту, і спершу я хотіла була вже повертатися в метро. Та, опинившись на вулиці, я раптом передумала і вирішила трохи прогулятися пішки, подихати свіжим повітрям після денної задухи…"

На мить в його уяві постала картина: шикарний салон в апартаментах головного доповідача на бульварі Курсель і молода дівчина, яка з поважним виглядом диктує запобігливому інспекторові свої свідчення. Кругленькі, прилизані фрази немов запозичені із шкільного твору на задану тему. Цікаво, чи був при цьому її дядечко? Чи не виправлялося, чи не перероблялося наново це її писання?

"Незабаром я звернула на вулицю Сени, що вела до набережної. Я страшенно люблю прогулюватися набережними, а надто вночі… І тут я згадала, що залишила у Мартін дві платівки, які принесла була з собою, щоб прослухати.

Мій дядечко має звичку рано лягати спати, бо встав теж із сонцем. Ідучи з дому, я знала, що він мав повернутися за годину. Отож, певно, він уже спав. Коли б Мартін раптом подзвонила мені, щоб нагадати про платівки, вона безперечно його розбудила б. Я понад усе боялася цього".

Що було цілком можливо. Все було можливо — Мегре зараз знав це краще, ніж будь-коли. А втім, це місце звучало вже не так переконливо, "к початок свідчення.

"Я зупинилася перед невеличкою старомодною кав'ярнею з цинковим шинквасом, шістьма дерев'яними стільцями, однією лампочкою під стелею. На вивісці було написано: "Кав'ярня "Затишок". Біля вітрини з газетою в руках сидів хазяїн. Я зайшла".

Десь зараз тут мав з'явитися Мегре. Цікаво, як саме виведе вона його на сцену? Напередодні саме в цей час він мирно спочивав, не сподіваючись лиха, поруч із пані Мегре.

"Я одразу попросила телефонний жетон. Хазяїн знехотя підвівся, немов був невдоволений з того, що його потурбували. Я замовила каву і зайшла до кабіни.

Якийсь час ми розмовляли з Мартін по телефону. Вона запитала, де я. Я відповіла, що дзвоню із чудової кав'ярні, геть як за давніх часів, і що для цілковитого затишку в ній бракує лише кота... А втім, тут з'явився й кіт — великий, смугастий, схожий на тигра... Вона хотіла йти до мене, але я відрадила її, сказавши, що нені час повертатися додому".

Тонким нюхом слідчого Мегре відчув, що десь тут правда змішувалася з брехнею. Звичайно, вона дзвонила своїй подрузі — це можна було легко перевірити. Правда Й те, що вона заходила до кав'ярні "Затишок", бо саме там зустрів її Мегре трохи згодом. Отже, вона дзвонила двічі — раз до Мартін, другий — до нього.

Але поки що дівчина говорила про один жетон. Цікаво, чи згадає вона про другий?

"Ми пробалакали хвилин десять, можливо, трохи більше. Хоча ми бачилися зовсім недавно, у дівчат завжди є про що поговорити... Не встигне вичерпатися одна тема, як з'являється друга..."

Інакше кажучи, мадемуазель Ніколь спочатку подзвонила комісарові, а потім, поки він одягався, ловив таксі та мчав на вулицю Сени, неквапливо розмовляла зі своєю подругою.

"Далі я пішла до столика, де вже стояла моя кава. Хазяїн повернувся на своє місце біля вікна, кіт умостився в нього на колінах. Поруч на стільці лежала вечірня газета. Я взяла її і почала проглядати, щоб дати каві трохи прохолонути.

Не знаю, скільки минуло хвилин..."

Тут вона повинна була зважити на свідчення хазяїна кав'ярні. Якщо вона й гортала газету, то, безперечно, думала в цю мить про те, чи добре зіграла свого роль у цій комедії, коли розмовляла з комісаром, і чи приїде він до кав'ярні. Що не кажи, а відчуття часу в неї було ідеальне.

— Зайдіть! — крикнув Мегре.

Це стосувалося гарсона з ресторанчика "Дофін", який приніс тацю з бутербродами та дві пляшки пива.

— Поставте там...

Йому не хотілося ні їсти, ні пити. Насупивши лоба, комісар підвівся й зачинив за офіціантом двері.

Одна деталь, в усякому разі, була правдива: чашка кави. І коли Мегре з'явився в кав'ярні "Затишок", на стільці поряд з дівчиною справді лежала згорнута вдвоє газета.

"Мені здається, що минуло всього кілька хвилин, але я можу помилитися: дядечко часто дорікає мені, що в мене немає відчуття часу... Я дістала з кишені портмоне... На мені був легенький костюм з двома кишенями, так Що в сумочці не було потреби... Я вже давно знаю одну свою ваду — всюди забувати сумочки... Ось чому, коли можна, я завжди ношу костюм чи сукню з кишенями..."

Спритно. Ось тобі й історія з украденою сумочкою.

"Саме в цю мить до кав'ярні зайшов високий плечистий чоловік з масивним обличчям..."

Спасибі за опис!

"Можливо, я помилюся, але в мене таке враження, ніби якийсь час він стежив за мною з вулиці... За вікном кілька разів промайнула схожа постать...

Спочатку мені здалося, що він прямує до мене, але він натомість сів чи скоріше впав на стілець біля сусіднього столика і, дістави хусточку, почав витирати чоло... Мені раптом здалося, що він не зовсім тверезий..."

Обережно! Треба мати на увазі, що хазяїнові кав'ярні теж доведеться свідчити.

"Його обличчя видалося мені знайомим, але прізвище чомусь не пригадувалося. Потім я збагнула, що бачила його фотографію в газетах...

Певно, він угадав мої думки, бо раптом сказав:

— Так, ви не помиляєтесь... Я справді комісар Мегре..."

А це вже було занадто. Мегре б ніколи не сказав нічого подібного. Та дівчині було конче потрібно більш-менш переконливо пояснити, як почалася їхня розмова.

Адже хазяїн кав'ярні, що сидів на стільці під вікном, був неприємним свідком.

До речі, він навіть не підвівся назустріч комісарові і лише на мить одірвав од газети погляд. Важко було сказати, чому він досі не зачинив кав'ярні. Можливо, за звичкою. А можливо, й тому, що волів почитати на самоті газету більше, ніж спати поруч із жінкою.

"Я не належу до тих дівчат, які ганяються за кінозірками та всілякими знаменитостями, щоб узяти в них автограф. Ці знаменитості я маю змогу щотижня зустрічати вдома, на бульварі Курсель.

Але, щиро кажучи, мені було приємно побачити так близько живого поліцая, тим більше такого славнозвісного... Я уявляла його огряднішим, гладкішим... А ще мене здивував його трохи грайливий вигляд, як у людини, що вже чимало випила..."

Та хай йому біс! І вже вкотре Мегре пригадав той злоповісний вечір у Пардонів і розмову, через яку вія тепер ладен був повірити в забобони. Його звинувачували в тому, що він випив! До речі, зараз він теж випив! Дві дози коньяку. Великі! Це міг підтвердити бармен Франсуа. А на таці досі стояли дві пляшки пива. І, немов кидаючи всім виклик, він рвучко відкрутив металеву затичку, налив повну склянку, вихилив її і вп'явся зубами в бутерброд.

Потім поклав його назад. Їсти не хотілося. Він відчував себе смішним і жалюгідним від думки, що йому доводиться воювати з привидами, боронитися від нападника, не знаючи, хто він і звідки нападає.

Буває, що уві сні людині ввижаються найдивовижніші речі, але, прокинувшись, вона одразу забуває про них, бо вони ніяк не пов'язані з реальним життям. Те, що відбувалося з комісаром зараз, було гірше за будь-який кошмар — адже всі ці неймовірні події були не химерною маячнею, а цілком реальною дійсністю.

Він не спав, не марив, і перед ним на столі лежав не якийсь анонімний лист, не сповідь божевільного, а цілком офіційний документ, одержаний із рук самого префекта.

І префект вірив цьому документові. Чи не краще й самому Мегре повірити в нього?

Він добре пам'ятав усе, що передувало цій зустрічі в кав'ярні: телефонний дзвінок, розпачливий голос дівчини, яку він спочатку слухав поночі, не наважуючись покласти трубку, нарешті, спалах світла і запитання дружини:

— Що сталося?

Він лише знизав плечима, намагаючись не пропустити жодного слова із схвильованої розповіді незнайомки.

Тоді все це було справжнє, звичне, реальне — так само, як ця знайома от уже двадцять п'ять років кімната, жінка, що лежала поруч.

Вона подала йому недокурену звечора люльку і чиркнула сірником. Вже не вперше його будили ось так, серед ночі, і пані Мегре знала, що лише після двох-трьох затяжок чоловік відчував себе у формі.

За цим ось столом він протер уже не одні штани. Та сьогодні й стіл уже здавався комісарові не таким реальним. Чи не стане й він зовсім далеким спогадом після того, як Мегре подасть префектові доповідну?

Хіба не на це натякав всемогутній пан Мітла, який уже два роки обіцяв підмести Париж і щоранку грав у теніс на стадіоні Ролан-Гарос, позуючи перед фоторепортерами?

Старий комісар знову відчув, як у серці запекло від образи. Цей шмаркач звинуватив його в гонитві за славою. Мегре ніколи не шукав слави. Навпаки. Скільки разів розслідування ускладнювалося через те, що його всюди впізнавали? Та хіба ж він винний, що журналісти зробили з нього щось подібне до живої легенди?

А втім, по-своєму префект у дечому мав рацію.

"Отже, тільки тому, що якась юна особа розповіла вам зворушливу історію, ви, комісар карного розшуку, схопилися з ліжка і полетіли на побачення з нею... Чи не краще було б доручити цю місію комусь із ваших молодших підлеглих?.."

Чи не це саме сказала йому пані Мегре?

— А чому ти не пошлеш когось із інспекторів?

Саме тому, що в цій історії було щось сумнівне, а фактам, про які повідомляла по телефону дівчина, бракувало логічності. Та хіба завжди є логіка в тому, що відбувається в житті? Зайвий доказ того — все, що сталося з ним самим. Куди вже далі — комісар карного розшуку змушений доводити свою безневинність!

Бо цього вимагає велике цабе. А втім, Мегре вже не гнівався на префекта. Йому вже не кортіло заліпити своєму начальникові в пику. В цій історії панові Мітлі дісталася роль пішака. Грав не він, грали ним. Ще більші цабе.

Мегре допив першу склянку пива, налив ще одну, поставив поруч на столі, неквапливо запалив люльку і знову схилився над протоколом.

"Пан Мегре попросив білого вина. Хазяїн запитав:

— У пляшці?

Той відповів "еге ж", і за хвилину хазяїн приніс невеличку пляшку. Пан Мегре хотів почастувати й мене, але я відповіла, що допіру пила каву. Не пам'ятаю точно, з чого саме почалася наша розмова. Здається, пан Мегре сказав:

— У більшості людей хибне уявлення про нашу професію... Готовий заприсягтися, що у вас теж...

— Я багато чула про ваші допити, — сказала я. — Про те, як поліція виморює в людей визнання...

— Це вже потім... Найважче — знайти злочинця... До речі, зараз я розшукую одного дуже небезпечного рецидивіста. Я певний, що здибаю його в одному з нічних барів..."

Незважаючи на дещо надмірну патетику, її розповідь по телефону про зрадливу подругу та підступного Марка була значно переконливіша, аніж ті фрази, які вона вкладала в уста Мегре.

"— Якщо хочете, можете піти зі мною...

Він підвівся, певний моєї згоди, і кинув на стіл кілька монет. Коли я теж хотіла розплатитися, хазяїн відповів, що все гаразд, за мене вже заплачено.

Ми разом вийшли з кав'ярні.

— На вас чекають ваші батьки?

— Моєму дядечкові байдуже, коли я повертаюся додому… Він мені не дорікає…

— Тоді ходімо…

Я погодилася, бо мені було дуже цікаво. Пам'ятаю, як ми перейшли вулицю Жакоб, звернули до якогось завулка і опинилися в барі. Біля стойки юрмилося багато чоловіків.

Я пильно оглядала присутніх, намагаючись здогадатися, хто з них той самий злочинець, якого от-от буде заарештовано. Комісар поставив переді мною чарку віскі. Спочатку я не хотіла пити, але після гіркої, ледь теплої кави мене пекла згага.

Можливо, непомітно для мене мені знову підлили віскі, і, сама того не знаючи, я випила дві чарки. Не знаю. Біля стойки весь час штовхалися, в барі було жарко й дуже накурено.

— Ходімо, — мовив комісар. — Тут немає нічого цікавого… Хіба що кілька дрібних сутенерів… Наш рецидивіст десь-інде…

— Я б хотіла повернутися додому, — сказала я. Та комісар навіть не слухав мене.

— Ще півгодини, і ви будете свідком сенсаційного арешту, про який завтра писатимуть усі газети…"

Для того, щоб усе це трималося купи, дівчина мала довести, що він її напоїв. Тоді можна було б легше пояснити, чому вона не зовсім точно запам'ятала, де саме все це відбувалося. І перша, і друга історія були однаково брехливі, але однаково підкріплені невигаданими фактами.

"Потім ми зайшли до якогось підвального ресторанчика… Грав джаз, люди танцювали… Якщо не помиляюсь, це було десь у районі Сен-

Жермен-де-Пре... Там багато таких ресторанів... Комісар знову примусив мене випити...

Я вже не тямила себе, в голові наморочилося, і я подумала, що відчую себе краще, коли трохи вип'ю...

Що було потім, я пам'ятаю ляше уривками... Коли ми вибралися на вулицю, він тримав мене за руку, а далі взяв за стан, буцімто для того, щоб я не впала... Я намагалася відштовхнути його, але марно... Незабаром ми опинилися в якомусь приміщенні з довгим коридором... Він кілька хвилин розмовляв з якимось сивим дідком, що сидів за загородкою...

Далі ми кудись підіймалися вузькими сходами, йшли по червоній доріжці уздовж коридора з нумерованим ч кімнатами по обидва боки, нарешті зупинилися, і комісар почав відмикати двері.

— Ні!.. Ні!.. Я не хочу! — машинально вигукнула я. Посміхаючись, він завів мене до кімнати. В кутку стояло ліжко.

— Залиште мене, бо я покличу...

Він затулив мені рота рукою і сказав:

— Ви забуваєте, що поліція — це я!"

Це була майже правда. Звичайно, крім останньої фрази. До того ж дівчина не опиралася. І, певна річ, він не водив її по ресторанах і не примушував пити.

Вони справді зустрілися в кав'ярні "Затишок", але розмова їхня була зовсім інша. Дівчина сказала, що звуть її Ніколь Карве і що вона донька мирового судді з Лярошелі. Подругу, яка разом з Марком чекала її на

вокзалі, звали Лора Дюбвісон, і вона начебто була донькою тамтешнього торговця рибою.

— Якщо я правильно вас зрозумів, ви не знаєте ні адреси вашої подруги, ні адреси Марка, ні назви готелю, де ви залишили валізку. Ви також не знаєте, як знайти будинок, з якого ви втекли, залишивши сумочку з грішми....

Вона ще була п'яна і від неї тхнуло алкоголем.

— Перш за все вас треба десь влаштувати на ніч... Ходімо...

Він справді кинув на стіл кілька монет, справді взяв її за руку на бульварі Сен-Жермен, а потім, побачивши, що вона ледь стоїть на ногах, підтримав її за талію.

Він знав цілком пристойний і недорогий готель на вулиці Еколь. Але по дорозі до нього вони ні разу не зупинялися.

— А як ви листувалися з вашою подругою, не знаючи її адреси?

Ледве повертаючи язиком, дівчина відповіла:

— Ви не вірите мені, ви гадаєте, що я брешу... Але я писала їй до запитання... Лора жити не може без таємниць... В школі, коли вона була маленька, вона вдавала...

Мегре вже не пам'ятав, що вдавала маленька Лора. Він майже не слухав свою супутницю, думаючи лише про те, як швидше від неї відкараскатися.

В готелі "Савой" справді чергував сивий, давно неголений дідуган, який простяг йому ключа, буркнувши:

— Третій поверх, ліворуч…

Ліфта в готелі не було.

— Допоможіть мені піднятися… Я ледве стою на ногах…

Він допоміг їй — і тепер уже не міг відрізнити правди од вигадки.

— Дякую, пане Мегре… Я дуже п'яна, правда? Яка ганьба! Що я скажу своїм батькам?

Вони піднялися на третій поверх, і Мегре справді почав відмикати двері.

— Годі турбуватися, лягайте спати… Завтра ми в усьому розберемося.

Дівчина переступила поріг, але тут же об щось спіткнулася, впала на підлогу і навіть не намагалася підвестись. Так вона могла б і заснути.

Тоді Мегре теж зайшов до кімнати, підняв її, поставив на рівні ноги, зняв туфлі та жакет і хотів уже був вийти, як раптом дівчина простогнала:

— Я хочу пити!

Він пішов до туалету, взяв з полички склянку, старанно вимив її і наповнив водою. Коли він повернувся, дівчина вже сиділа на ліжку, намагаючися скинути спідницю.

— Мені боляче… Клятий замок…

Вона випила всю воду, не зводячи з нього скорботного погляду.

— Допоможіть мені, будь ласка… Коли б ви знали, як мені зле… Мене нудить…

Він допоміг їй звільнитися від спіднички та блузки. Дівчина одразу впала на ліжко й заснула.

— Ну, що та? — запитала його пані Мегре, коли він повернувся додому.

— Якась дивна історія… Завтра розберуся…

— Гарна дівчина?

— Я якось не звернув на це уваги… Вона була геть п'яна…

— І що ти зробив?

— Одвів до готелю й поклав спати…

— Ти її роздягав?

— Довелося… Така в нас робота…

— Дивися, щоб ти про це не пожалкував…

Пані Мегре була збентежена. Його теж мучило якесь неприємне передчуття.

О дев'ятій ранку, подзвонивши зі свого кабінету до готелю "Савой", він довідався, що мадемуазель з тридцять другого давно пішла, сказавши, що за номер заплатить комісар Мегре, який привів її до готелю.

А ще за півгодини телефоністка Сюрте повідомила його, що ніякий суддя на прізвище Карве, ні взагалі будь-хто з таким прізвищем у Ларошелі не проживав. Не проживав там також і жодний Дюбвісон.

"Ви забуваєте, що поліція — це я!"

Мегре підвівся і став перед відчиненим вікном, засунувши руки в кишені і стиснувши в зубах люльку. Йому бракувало духу ще раз прочитати твір Ніколь Прієр. До того він довго зіщулившись сидів у кріслі, зацiпенілий, пригнічений, байдужий до всього. Він відчував себе чужим у своєму кабінеті, самотнім у цьому ворожому до нього світі, безмежно втомленим, нікому не потрібним. Приглушений гомін голосів за стіною в інспекторській, шум кроків у коридорі здавалися йому страшенно далекими, зливалися в один невиразний дрімливий гул.

Йому залишилося три роки до пенсії. Навіть його приятель Пардон нагадав йому про це. Чому? Тому, що просто вважав, що йому час відпочити? Чи, може, оглядаючи, виявив щось таке, про що не наважився говорити відверто?

Він порадив комісарові менше пити, тобто не пити зовсім. Хіба що склянку сухого вина перед обідом, і то нечасто. А незабаром йому пропишуть режим, пілюлі через кожні три години.

Попереду була безрадісна старість, коли один за одним виходять з ладу життєдайні органи, немов деталі автомашини, що пройшла не одну тисячу кілометрів. В автомашині старі деталі завжди можна замінити новими. От тільки для старих людей таких запчастин ніхто не продав.

Він не відчував, як лине час. Сонячні плями на стінах невблаганно повзли кудись ліворуч, потім зовсім зникли, але він навіть не помітив цього.

В нього не було ні снаги, ні бажання боротися. Він змирився з поразкою і на якийсь час навіть відчув полегшення від цього. Не буде більше постійної відповідальності. Не буде змарнованих у даремних пошуках вечорів, безсонних виснажливих ночей, сповнених несподіванок днів.

"Ви забуваєте, що поліція — це я!"

Можливо, саме ця фраза повернула його до життя. Думкою він уже полинув був до Менга-на-Луарі, де на нього з дружиною чекав невеличкий будинок в садом та городом. Він уявляв, як доглядатиме дерева, мирно поливатиме при сході та заході сонця квіти й овочі, сидітиме біля річки з вудкою в руці...

"Ви забуваєте, що поліція..."

Це було так несхоже на нього, звучало так фальшиво, що його губи мимоволі розтягайся в усмішці, і поступово йому одлягло від серця.

Мегре простяг руку до таці, узяв бутерброд, відкусив добрячий шмат і відкоркував другу пляшку пива. Якийсь час він стояв біля вікна ї спокійно снідав, дивлячись перед себе туди, де за нерухомими кронами платанів сліпуче вилискували води Сени.

Поступово він виходив із заціпеніння, знову починав відчувати свій зв'язок з навколишнім життям. Набережною туди і сюди сновигали перехожі. Зупинившись посеред мосту Мішель, двоє закоханих довго дивились, як тече вода, як пропливають довгі каравани барж, і весь час цілувалися, сповнені радості життя, байдужі до того, що відбувалося навкруги.

Поруч невпинно цокотіла друкарська машинка. Певно, інспектори вже не раз здивовано перезирнулися поміж. собою, киваючи на двері їхнього патрона.

Він сів до столу і глянув на протокол. Твір Ніколь Прієр закінчувався досить несподіваною фразою.

"Більш пан Мегре нічого собі не дозволив. Певно, в останню мить він просто злякався..."

Мегре набив люльку, знову пішов до вікна, вже рішучіший, з вогниками в очах. Потім, зітхнувши, попрямував до суміжної кімнати.

Люка десь ходив. Не було на місці також багатьох інших хлопців, що розбрелися по Парижу. Юний Лапуент був у відпустці, Жанв'є вистукував на машинці чергове донесення. Інспектори чули, як зайшов комісар, знали, що він дивиться на них, але тактовно не підводили голів, розуміючи, що сталося щось по-справжньому серйозне, якщо патрон так довго не виходив із свого кабінету.

Годинник показував третю.

— Зайди до мене, Жанв'є... Візьми блокнот.

Жанв'є вважався одним із найкращих стенографістів у бригаді. Невдовзі він зайшов до кабінету і щільно причинив двері.

В його погляді було запитання, яке він не наважувався висловити вголос.

— Сідай, записуй...

Все вийшло коротше, ніж він сподівався. Ще годину тому він ладен був давати якісь пояснення, висловлювати припущення. Зараз він обмежився простим переказом фактів, уникаючи будь-яких коментарів.

Слухаючи патрона, Жанв'є з кожною хвилиною все більше похмурнів, насуплював брови, раз у раз кидаючи на нього тривожні погляди.

За двадцять хвилин подання було готове.

— Віддрукуєш це в трьох примірниках.

— Гаразд, патроне...

Якусь мить Мегре вагався. Адже префект категорично заборонив йому розповідати будь-кому про цю справу!

— На читай...

Він рвучко підсунув інспекторові свідчення дівчини. Ще не дочитавши першої сторінки, Жанв'є почервонів так само, як Метре в кабінеті префекта.

— Яка ж це сволота...

Молодчага Жанв'є! Він та ще Люка були найстарішими співробітниками Мегре, і їм трьом не треба було зайвих слів, щоб порозумітися між собою.

І одразу, навіть не замислюючись, Жанв'є поставив те запитання, яке з самого початку мучило комісара.

— Хто ж це?

— Саме це я й хотів би знати... Хто?

Вони вже звикли до всіляких юних істеричок та німфоманок, що майже регулярно з'являлися до Сюрте, щоб викинути якогось коника. Деяких із них доводилося одразу везти до лікарні, рятуючи від охочих до сенсацій репортерів.

Та Ніколь Прієр навряд чи була однією з них. Душевнохвора людина, тим більше дев'ятнадцятирічна дівчина, не змогла б так добре зіграти одразу дві ролі, не зробивши жодної помилки. Тут відчувався чийсь тверезий розум, тверда рука.

— Поки ти друкуватимеш це подання, я спробую зробити один дослід… А втім, я вже зараз можу передбачити його наслідки…

Жанв'є одразу збагнув, про що йдеться.

— Не кажи хлопцям про цю справу… Пан Мітла вирішив тримати її в секреті, немов державну таємницю… А якщо матимеш час, наведи довідки щодо цього Жана-Батіста Пріера…

Коли він виходив із кабінету, Жанв'є прошепотів:

— Тільки не беріть це так близько до серця…

— Я хотів був подати у відставку.

— Він вам відмовив?

— Він сказав, що йому залишилося б погодитися, але…

— Але що?

— Я передумав. Поки мене не вигнали звідси, я працюватиму. Я вирішив боронитися…

За кілька хвилин таксі привезло його на вулицю Сени. Мегре недбало штовхнув двері кав'ярні "Затишок". За стойкою він побачив хазяїна, який наливав вино кільком мулярам у білих від вапна комбінезонах. В кутку за столиком з чашкою кави якийсь літній чолов'яга писав листа.

Хазяїн з першого погляду впізнав свого вчорашнього відвідувача, але навіть не показав цього, і заходився поратися з посудом.

— Пляшечку того, що й учора…

В нього були круглі витрішкуваті очі, бліде, аж зелене обличчя, і він явно задихався од спеки.

— Шістдесят сантимів, — мовив він, поставивши перед комісаром пляшечку вина та келих.

Штукатури не звернули на Мегре жодної уваги, так само як і добродій у кутку, якому раптом відмовила кулькова авторучка.

— Скажіть, хазяїне…

Той невдоволено зиркнув на комісара.

— Часом не у вас я вчора залишив свою парасольку? Ви не знаходили?

— Ніяких парасольок тут ніхто не залишав…

— А ви пам'ятаєте дівчину, що чекала на мене після того, як мені подзвонила? Ви не пригадуєте, скільки же тонів ви їй дали?

Хазяїн тупо дивився на нього.

— Я нічого не пригадую і не хочу пригадувати., Цо мене не стосується.

— Хтось уже розмовляв з вами вранці з цього приводу? Це він порадив вам мовчати?

Муляри одразу обернулися, пильно оглядаючи комісара.

— З вас шістдесят сантимів, — повторив старий. Мегре кинув на стойку один франк і попрямував до виходу.

— Візьміть решту… Я на чай не беру…

Подібна ж сцена відбулася і в готелі "Савой" на вулиці Еколь. За столом біля дошки з ключами сиділа пухкенька молодичка з рудим фарбованим волоссям, досить кокетна на вигляд.

— Добридень, пані…

З першого її погляду Мегре зрозумів, що вона знала, хто перед нею. Але він усе-таки відрекомендувався:

— Комісар Мегре з карного розшуку…

— Я слухаю…

— Минулої ночі я привів сюди одну дівчину, у якої не було грошей… Я хочу розрахуватися за неї. Скільки я вам винен?

— Ви мені нічого не винні.

— Вона заплатила?

— Байдуже. Ви мені нічого не винні.

— Отже, цього ранку сюди хтось приходив, щоб заплатити за неї і, звичайно, допитати старого…

. — Слухайте, пане комісар, я знаю, хто ви такий, і не маю нічого проти вас особисто… Але навіщо мені зайвий клопіт? Я не знаю про що і про кого ви говорите. Мої рахунки цілком справні. Ні поліція, ні навіть податкові інспектори ніколи не мали до нас жодних претензій…

— Дякую вам.

— Мені дуже жаль, але я не можу відповісти вам інакше.

— Я розумію…

Вони вже встигли вжити заходів. Даремно було дзвонити до Мартін Буе, у якої мадемуазель Прієр буцімто цілий вечір слухала платівки. Вона не візьме трубки. Комісар був також певний, що вчора дівчина не забула зателефонувати й на бульвар Сен-Жермен.

У всій цій історії префект був лише покірною маріонеткою. Він лише виконував наказ, не наважуючись переступити волю тих, хто сидів вище за нього. А якщо він не визнавав поліцаїв старої школи, то це було його право. Особливо не любив він комісара Мегре, бо не міг примиритися з його славою. Та, врешті, це теж було його право.

Вранці того дня йому раптом подзвонив переляканий міністр внутрішніх справ і повідомив про історію, яка могла б пошкодити їм обом.

Ці люди не належали ні до героїв, ні до святих. Лише завдяки інтригам домоглися вони своїх високих посад, а щоб зберегти їх, мусили робити, що їм кажуть, і, облизуючись, ковтати гіркі пілюлі.

Та й що для них важив якийсь Мегре, коли йшлося про власну кар'єру? Навіщо їм було наживати собі ворога в особі такого високого урядовця, як пан Прієр?

Врешті, вони не могли діяти інакше. Та й дивно було б сподіватися, щоб вискочень-префект відмовився од такої чудової нагоди відчитати, мов якогось хлопчиська, старого славнозвісного комісара!

Сонце спустошувало Париж. Люди опускали штори, зачиняли віконниці, марно намагаючись вберегтися від задухи. Вздовж Сени з вудками в руках мліли рибалки. Тут і там попримощувалися парочки закоханих. Двоє з них сиділи просто на причалі і, звісивши над водою босі ноги, кумедно ворушили пальцями, голосно сміючись.

— Жанв'є!

— Я вже йду, патроне...

Він розмовляв по телефону, але за хвилину скінчив і зайшов до кабінету з віддрукованим на машинці поданням. Комісар почав був читати його, але зараз же відклав убік.

— Ти, нічого не проминув?

— Я звіряв, начебто ні, але краще б...

Ні, годі! Комісарові вже було не до снаги повертатися до цього. Він розгонисто підписався, дістав із шухляди офіційний конверт, написав адресу і подзвонив черговому.

— Нехай розсильний приставить головному префектові... Слухаю тебе, Жанв'є...

— Я щойно дзвонив одному моєму приятелеві, адвокату, добре знайомому з урядовою елітою…

— Він знає нашого Прієра?

— Авжеж… Це дуже впливова людина, один з найкращих правознавців… Він удовець, його жінка поперла під час пологів років дванадцять тому… Його батько був судновласником…

— У Ларошелі?

— Ви вгадали.

Обидва усміхнулися. Навіть у найбільшій брехні завжди є крихітка правди. Розповідаючи по телефону про свої лихі пригоди, дівчина не випадково сказала, що приїхала з Ларошелі, що її батько тамтешній суддя, а подруга — донька тамтешнього торговця рибою.

— А далі?

— Там у нього ще в брат, який веде його справи. На а Прієр багач. Він мешкав у розкішних апартаментах на бульварі Курсель. Його другий брат Крістоф, який жив у Марокко, наклав на себе руки, коли від нього втекла жінка. Зараз вона живе в Техасі, заміжжю за якимось американцем. Ваша знайома Ніколь Пріер — їхня донька…

— Це все?

— Вона студентка, вчиться в Сорбонні…

— А що воно за дівчина?

— Мій приятель ніколи її не бачив, але його жінка десь зустрічалася з нею… Він обіцяв запитати…

Важко було б навіть припустити, щоб видатний правознавець, доповідач Державної ради, зводив у такий сумнівний спосіб рахунки з якимось Мегре, ризикуюча репутацією своєї племінниці.

— Я багато б дав, щоб поговорити віч-на-віч із цим дівчиськом…

— Боюсь, патроне, що вам не дадуть такої змоги…

— Кому ж це може бути такою мірою потрібна моя відставка, щоб пускатися в подібну авантюру?.. Як ти гадаєш?

— Важко сказати… 6 чимало людей, яким ви стоїте кісткою в горлі… Взяти хоча б грабіжників, що вже цілих два місяці серед білого дня спустошують ювелірні крамниці… Ось навіть цього ранку на авеню Віктора Гюго…

— Вони залишили якісь сліди?

— Жодних.

— А стріляли?

— Теж ні. Вони зайшли, забрали коштовності і спокійнісінько від'їхали собі машиною, ніби нічого й не сталося… Хазяїн з переляку навіть забув натиснути кнопку сирени… У вас є якісь здогади?

— Саме так… Ти. пам'ятаєш, де я був учора, об одинадцятій ранку?

Жанв'є добре знав це, бо саме він супроводжував комісара.

— У Манюєля…

— А позавчора, в той-таки час?

— Теж у Манюєля…

— А позапозавчора?

Того тижня Мегре тричі робив візит Манюєлеві Пальмарі, колишньому хазяїнові "Золотої підкови" на вулиці Фонтен, який пішов уже на пенсію і жив у невеличкій квартирі на вулиці Акацій.

— Зараз мені знову хочеться під'їхати до нього і дещо спитати…

Це могло здатися безглуздим, та чи був якийсь глузд у тому, що сталося з ним минулої ночі?

Пальмарі, один із колишніх королів Монмартру, більш відомий як просто Манюєль, почав свою кар'єру тридцять років тому в ролі звичайного сутенера.

Чи обмежувалася цим його діяльність, коли молодий інспектор Мегре вперше з ним познайомився? Певно, що ні, але поліції жодного разу не вдавалося застукати його на гарячому.

За ці тридцять років багато води збігло на Монмартрі. Деякі сиділи в тюрмі, інших позбавили права мешкання в Парижі, а ще інші самі залишили Париж і тримали тепер всілякі більш-менш сумнівні готельчики та пансіонати біля моря, між Марселем та Ніццою.

Та Манюєль уцілів, облишив з віком сутенерство і невідомо на які гроші купив "Золоту підкову". Тоді це був досить смердючий гадючник з поганою репутацією — тут сходилися монмартрські заводії.

Гадючник незабаром перетворився на модний бар, потім на невеличкий ресторан. Змінилася і його клієнтура, принаймні зовні — відвідувачі вже приїздили в шикарних американських лімузинах.

Інколи бував там і Мегре. Почекавши, поки спорожніє невеличка червона з золотом зала, він підходив до хазяїна.

— Скажи, Манюєлю…

— Що саме, пане комісар?

— Отой тип із шрамом біля ока, що сидів у кутку… Хто це?

— Звідки мені знати, комісаре? Ви ж самі бачите — люди заходять і виходять, жеруть, п'ють, платять гроші, — і бувайте здорові!

Манюєль був природжений актор. Він грав комедію не тільки для інших, але й для самого себе, і, коли це виходило добре, вдоволено підморгував своєму слухачеві.

— Ми вже не перший рік знаємо один одного…

— Так, так… Колись у нас не було таких животів, пане Мегре…

— Колись у тебе не було й ламаного шеляга за душею.

— Так, мені справді довелося випити ківш лиха… І тільки тому, що я завжди поважав закон.

— І завжди був хитрюгою.

— Ви вважаєте мене хитрим? Та я навіть читати до ладу не вмію…

А в березні на площі Пігаль між двома великими бандами зчинилася бійка, в хід було пущено зброю. На бруківці залишився вбитий, а двоє поранених мов крізь землю пішли.

Пан Мітла, префект-тенісист, який заприсягся підмести Париж, нехтував старими методами. Інформатори викликали в нього почуття огиди.

Та комісар Мегре не міг дозволити собі такої розкоші. Саме до інформатора вчетверте на тому тижні наказав він вести чорну поліційну машину. До того самого Манюєля Пальмарі, колишнього хазяїна "Золотої підкови", який три роки тому, опускаючи якось на світанку жалюзі на вікнах свого ресторану, дістав у живіт та в стегно з півдесятка куль із автомата.

Прийшовши до пам'яті г міській лікарні, він звелів негайно перевезти його до однієї з найдорожчих приватних клінік Нейї. Ніхто, навіть лікарі, не сподівалися, що він вийде звідти живий.

В Нейї його кілька разів відвідував комісар Мегре.

— Ви ображаєте мене, пане комісар... У вас, поліцейських, є одна вада — ви ніколи не вірите людям... Звичайно, в машині їх було двоє — не можна ж водночас тримати кермо й стріляти із автомата... Але, слово честі, я їх не бачив, бо в ту хвилину стояв до них спиною... Адже це природно, коли ти опускаєш жалюзі?!

— Ти їх іще не опускав. Ти тільки відчинив двері.

— Але я вже повернувся обличчям до будинку... Поміркуйте самі, ви ж освічена людина... Мені сказали, що через них я вже ніколи не зможу ходити власними ногами... Я змушений буду доживати віку в інвалідній колясці, як паралітик... Ну з якого побиту я рятував би їх від тюрми?

Як і думав Мегре, він так нічого й не сказав. А за кілька тижнів на околиці Тулона було вбито двох монмартрських молодиків, які виїхали з Парижа одразу після пригоди з Манюєлем.

— Хто їх зна, чого вони втекли?.. Можливо, їм раптом здалося, що в Парижі погане повітря... Біля моря воно, звичайно...

Машина проминула Єлісейські Поля, об'їхала Тріумфальну арку, пірнула в авеню Мак-Магон і, повернувши ліворуч, покотила по вулиці Акацій.

Це був тихий міщанський квартал, де трохи осторонь стояли два будинки з мебльованими кімнатами та один почорнілий від часу особняк.

— Мені йти з вами, патроне?

— Ні... Пошукай краще свого колегу... Не пам'ятаю, хто сьогодні тут чергує...

— Гладкий Лурті...

— Ти знайдеш його десь за рогом... Спитай у нього, що робила цього ранку Алін...

Алін по-своєму теж була вельми цікава особа. Колись вона служила в "Золотій підкові" — худа, з завжди розпатланим чорним волоссям, з темними блискучими очима. Всі знали, що вона коханка Манюеля, яку він здибав десь на вулиці.

В клініці він домігся для неї кімнати поруч зі своєю палатою. За його вказівками Алін знайшла управляючого для "Золотої підкови" й часом навідувалася туди сама, щоб перевірити виторг.

За три роки вона погладшала, заокруглилася, навчилася зачісуватись і навіть почала стежити за модою, одягаючись благопристойно і водночас кокетно.

Вони жили у комфортабельному будинку з великим безшумним ліфтом, з дверима з червоного дерева. Мегре зайшов у кабіну і натиснув кнопку п'ятого поверху На його дзвінок всередині щось заскрипіло, почувся м'який шурхіт гумових шин, і нарешті голос Манюєля, який запитав:

— Хто там?

— Мегре.

— Знову?

Двері відчинилися.

— Заходьте... Я вдома сам... Я був задрімав, ви мене розбудили...

У Манюєля тепер було сиве шовковисте волосся, яке надавало його обличчю певної гідності. Він був одягнутий у білу чисту сорочку, зелені піжамні штани, червоні пантофлі.

— Ну що вам від мене потрібно?.. Адже відколи ви мене знаєте, я вже зробив вам стільки послуг!.. Не треба до вітальні! Я завжди запитую себе, на біса мені ця вітальня?.. Адже я нікого не приймаю...

Вони зайшли до невеличкої кімнати з вікнами на вулицю. Тут хазяїн проводив більшість часу. В кутку стояв телевізор, у другому — програвач платівок, на столі кілька різних за розміром транзисторів. Під стіною була червона тахта й крісло. Всюди в безладді лежали газети, журнали та сила-силенна поліцейських романів.

Попільнички в кімнаті не було. Манюель ніколи не курив. І не пив.

— Попереджаю, я можу образитись… А ви знаєте, я слів на вітер не кидаю. Я повноправний громадянин і ніколи не був під судом. Мій патент і всі мої рахунки справні. Живу я тихше води, нижче трави, як миша в норі… Сам я навіть не можу вийти на вулицю.

Мегре, який добре знав свого співрозмовника, терпляче ждав кінця комедії. Зараз Манюєль грав роль буркотуна.

— Всі мої розмови підслуховуються… Не заперечуйте, я не вчора народився, як і ви… Підслуховуйте, записуйте — це мені до одного місця… Я прощу тільки, щоб ніхто не чіпав Аліни…

— До неї хтось залицяється?

— Годі вам, пане Мегре… Ви, я бачу, хитріший за мене.

— Та де вже мені?!

— Що? Та я навіть читати й писати до ладу…. Його улюблена співанка! Він пишався своєю неписьменністю, як інші своїми дипломами.

Мегре зробив довгу затяжку і, посміхаючись, промовив:

— Коли б я міг вас перехитрувати, Манюєлю, то ви знаєте, що давно вже сиділи б за ґратами…

— Ну от, ви знову за своє! Повернімося краще до Аліни… Сьогодні за нею ходить, як тінь, якийсь дебелий тип… Вчора був якийсь чорнявенький… Завтра ви приставите ще іншого хвоста… Досить їй носа висунути на вулицю, і вже ваш шпиг так і вродився тут… Добре, що хоч удома є туалет! Ви людина коректна, ви навіть мені до вподоби, але це

не дає вам права щодня мене відвідувати, немов хворого родича… Дивуюсь, що ви не захопили з собою цукерок та квітів… Скажіть же нарешті, що вам від мене потрібно?

— Сьогодні в мене особиста справа…

— Особиста для кого?

— Ви знаєте Ніколь?

— Яку ще Ніколь? У Парижі всі тротуари кишать вашими Ніколь… З чого вона живе?

— Вона студентка.

— Що?

— Вона вчиться в Сорбонні, в університеті…

— І це я повинен знати дівчат, що вчаться в університеті?

— Я вам поставив запитання… Її звати Ніколь Прієр.

— Уперше чую…

— Вона мешкав недалеко звідси, на бульварі Курсель… Її дядько Жан-Батіст Прієр — головний доповідач Державної ради.

Сторопілість Манюєля не могла бути нещирою, бо інакше його треба було б вважати кращим актором, ніж сама Ніколь.

— І це ви серйозно?.. Та побий мене сила божа, коли я знаю, що воно таке, ваша Державна рада! Головний доповідач! Невже ви гадаєте, що в мене може бути щось спільне з такими великими цяцями!

— І не знаєте хазяїна кав'ярні "Затишок" на вулиці Сени?

— Ніколи, туди й не заглядав…

— А що ви можете сказати про тих двох молодиків, що попрацювали сьогодні на авеню Віктора Гюго?

Манюєль аж випростався у своїй колясці.

— Оввa, добродію, обережно!.. Так ось для чого ви годували мене баєчками про Державну раду!.. Ви хочете загнати мене на слизьке?! Не вийде! Я не раз був вам корисний, намагався ладити з вами, бо нашому братові інакше не можна… Але ви вже граєте нечесно!

— Отже, ви нічого не знаєте?

— Чому ж, знаю! Стільки, як і ви, якщо ви теж слухали радіо… Але до чого тут я в усій цій історії?.. Вже три роки, я прикутий до цього крісла… І ніхто, крім вас, до мене не приходить… Цікаво, як я тут міг би гратися в сищиків та розбійників?

— Ніхто й не каже, що там були ви…

— Тоді чого ж ви влаштовуєте мені допити після кожного пограбування? І минулого разу, коли…

— Де Алін?

— Пішла до крамниці.

— Куди? Далеко?

— Не знаю… Туди, де можна купити бюстгальтер, якщо це вас так цікавить… Ваш інспектор може це підтвердити.

— Вона вже виходила цього ранку?

— Еге ж, до зубного лікаря навпроти… Коли б вікна були відчинені, я міг би навіть бачити, як вона роззявляє рота…

Навпроти був невеличкий особняк з мансардою. Його стіни із сірого каменю давно почорніли, плитки черепиці на даху відсвічували синьо-рожевим кольором, немов вода в Сені при заході сонця.

— Вона вже давно лікує зуби?

— Третій день…

Це можна було перевірити — інспектори стежили за нею третій тиждень.

— Як його прізвище?

— Чиє?

— Лікаря.

— Он Висить дощечка, прочитайте самі — я так далеко не бачу… Та й навіщо мені знати його прізвище?..

— Він живе там один?

— В нього є ще санітарка чи асистентка, не знаю, як краще сказати… Така кощава довгуля, як палиця… Не дай боже опинитися з такою в одному ліжку! Стривайте! Ось і Алін…

Треба було мати неабиякий слух, щоб почути крізь вітальню та коридор, як повертається ключ у замку.

А Крізь відчинені двері було видно, як, цокаючи високими, тонкими підборами, до вітальні швидким чітким кроком зайшла Алін у льняному оранжевому костюмчику зі старанно зачесаним волоссям… В одній руці вона тримала велику чорну сумку, в другій кілька пакетів у паперових обгортках, на яких комісар упізнав фірмові знаки універмагу Лідо та галантерейної крамниці на вулиці Марбеф.

Вона одразу вгледіла Мегре, але, навіть не повівши оком, наче не впізнала його, наче взагалі його тут не було, підійшла до Манюєля і чмокнула його в чоло.

— Що, татусю, цей тип знову тут?

Їй було двадцять два роки, Пальмарі незабаром мало сповнитися шістдесят, але в цьому звертанні не було нічого дочірнього. "Татусь" прозвучало ніжно й інтимно, як в устах закоханої жінки. Вдоволена усмішка Манюєля немов говорила: "Ну, ви бачите, яка вона в мене!"

І справді, важко було навіть подумати, що ця гарна елегантна особа всього шість років тому починала своя самостійне життя на Севастопольському бульварі як проститутка. Зараз, дивлячись на неї, можна було подумати, що це дружина якогось заможного лікаря, інженера або адвоката.

— Нехай би вже переносив сюди всі свої бебехи — піжаму, пантофлі, зубну щітку та бритву…

Вона говорила неприродно високим голосом на жаргоні паризької вулиці, навмисне утрируючи спотворену вимову. Алін була цілком гідна свого Манюєля. В цьому домі жило двоє акторів, що добре знали свої ролі і грали якийсь один спектакль, обмінюючись давно завченими репліками.

Кумедна дівчина! Незважаючи на свою смаглявість, чорне волосся, темні очі, вона не була уродженкою півдня. Ще підлітком Алін залишила свій невеличкий нормандський хутір і приїхала до Парижа. Місяців шість вона няньчила дітей в якихось заможних панів, поки ті не довідалися, що вночі їхній дім потай відвідують молоді солдати. Так Алін опинилася на бульварі.

— Якого біса йому потрібно сьогодні? — зневажливо мовила вона, кинувши на диван свої закупки.

— Не будь така лиха до нього, Алін… Адже ти знаєш, що комісар мій друг.

— Твій друг, але не мій… До того ж я терпіти не можу запаху тютюну!

Мегре навіть не знітився — він спокійнісінько смоктав свою люльку, немов це його аніскільки не стосувалося. Він пам'ятав похмуру брудну комірчину над рестораном "Золота підкова", де колись мешкав Манюєль. Чи не спогади про колишніх хазяїв породили в Алін потяг до цього благопристойного міщанського затишку та комфорту?

Колишні повії завжди трохи схиблені на респектабельності.

— В тебе часом немає знайомих у Державній раді? — запитав каліка з ноткою іронії в голосі.

— Якщо ти запитуєш для нього, то скажи, що я навіть не знаю, що таке Державна рада і з чим її їдять... Ти помітив, як він зирить на мої пакунки?.. Слово честі, він зараз запитає, що там... Як ти гадаєш, він не примусить мене примірювати при ньому мої обновки?

Задзвонив телефон. Манюель на мить насупився, поглянув на апарат, потім на комісара.

— Алло?.. Хто?.. Так, він тут... Це вас, пане Мегре...

— А ж я тобі казала?.. Завтра йому почнуть приносити пошту на нашу адресу...

— Алло!.. Еге ж, я слухаю...

Це дзвонив із сусідньої кав'ярні інспектор Жанв'є.

— Я телефоную вам про всяк випадок, патроне... Тут зі мною Лурті... Дівчині вдалося його позбутися... В метро на станції Терн вона зайшла у вагон і встигла вислизнути, коли вже. зачинялися двері... Лурті залишився в вагоні сам... Він тільки що приїхав на таксі...

— Дякую.

— Сподіваюся, все йде нормально?

— Ні.

Вона сіла на диван і, заклавши ногу за ногу, почала розмовляти, з Манюєлем, вперто ігноруючи комісара.

— Це шпиг із Сюрте... Я їх уже всіх знаю... Сьогодні був якийсь ядушний незграбний гладун...

— Скажи мені, кралечко...

— Ти дивись — наче ми разом свиней пасли!.. Навіщо ти дозволяєш йому мене ображати?

— Ви хочете, щоб я величав вас мадемуазель?

— Нехай називає мене мадам... Так буде коректніше. З нього глузували. Манюель ніжно поглядав на свою вихованку, явно пишаючися з неї.

— Клянусь тобі, Алін, пан комісар не зичить нам лиха...

— Навіщо ви обдурили інспектора, який за вами стежив?

— Він мені не сподобався... Надалі нехай присилають молодих гарних хлопців, а не таке старе луб'я....

І, ввертаючись тільки до Манюєля, вона вела далі:

— Спочатку я хотіла була їхати до магазинів "Галері-де-Лафайет", але в вагоні в останню мить передумала... Те, що мені було потрібно, можна було знайти в будь-якій галантерейній крамниці... Я можу йому показати, нехай навіть помацав... Все одно я завжди перу білизну, перш ніж надягати...

Ця війна тривала вже не перший рік, і не Алін її почала. Її оголосив сам комісар того дня, як худий безштанько й сутенер Манюель Пальмарі зненацька купив за готівку бар на вулиці Фонтен. А тижнів за два до того було пограбовано велику ювелірну крамницю.

Злочинці вперше застосували спосіб, який потім виявився дуже ефективним, хоча спочатку скидався на чистісіньке безумство. Ополудні

двоє чоловіків, розбивши молотками вітрину крамниці, схопили в жмені коштовності і, не звертаючи жодної уваги на отетерілих перехожих та продавця, що махав руками зсередини, сіли в машину, де на них чекав третій співучасник, і зникли за рогом.

Більш ніхто не бачив ні коштовностей, ні грабіжників. Протягом двох наступних років сталося ще з десяток подібних нападів, поки нарешті поліція не схопила одного з бандитів, зовсім молодого хлопця на ім'я Женаро, у якого доти не було судимості. Він нікого не виказав і дістав п'ять років.

Справи Манюєля йшли дедалі краще, і незабаром він перетворив свою забігайлівку на модерний бар, а потім на дорогий ресторан.

— Просто мені щастить, — з невинним виглядом оповідав він комісарові, коли той починав його допитувати. — Раджу й вам учащати на іподром... Я вас навчу вигравати...

Він і справді щонеділі зачиняв свою "Золоту підкову" і їхав на іподром — до Отейя, Лоншана чи Вінсена — залежно від сезону.

Пізніше ще тричі вдавалося заарештувати грабіжників. Всі вони виявилися завсідниками "Золотої підкови". І всі трималися однаково — немов набирали в рот води. Поліція досі не знала, як вони збували коштовності.

На якийсь час пограбування припинялися, та за якихось два, три, чотири роки все починалося спочатку і в тому ж самому стилі, хоча й за участю нових, доти невідомих поліції людей. Складалося враження, що ватажок щоразу збирав нову банду.

— Послухайте, моя кралечко...

— Я вже стала його кралечкою!.. Спитай, коли він зі мною спав, бо я щось такого не пригадую...

— Ну, годі! Я можу за годину повернутися з ордером і допитати вас у себе в кабінеті... Ви знайомі з Ніколь Прієр?

Вона замислилась і знову глянула на Манюеля.

— А ти її знаєш? Мені це ім'я нічого не говорить.

— Це зовсім молода дівчина... Вона живе на бульварі Курсель з дядьком, дуже великою персоною...

— Кого ти знаєш із великих персон, крім пана комісара? Га, татку?

— Ну, гаразд... Я скоро повернуся. Поки що хочу сказати вам одну річ. Певний, що принаймні ви, Манюєль, мене зрозумієте... Хтось вирішив усунути мене зі свого шляху — не знаю, група людей чи одна особа...

Алін була вже розтулила рота, щоб бовкнути новин дотеп, але Манюєль поглядом примусив її замовкнути. Повідомлення комісара явно його зацікавило.

— Вас хочуть убити?

— Ні. Просто примусили якнайшвидше подати у відставку... Іти на пенсію.

— Певно, це декого потішило б...

Алін не втрималася, щоб не вигукнути своїм пронизливим голосом:

— Ще б пак! Узяти хоча б мене!

— А що далі, пане комісар?

— Мені підкинули одну дівчину/.

— Щоб скомпрометувати? І ви клюнули?

— Ні.

— Я так і думав. Колись і я намагався впіймати вас на живця.

— Результат той самий. Але тут вигадана ціла інсценівка, так щоб здавалося, буцімто підпоїти цю юну особу і…

— Це її звати Ніколь Прієр?

— Еге ж…

Комісар пильно глянув Манюєлеві у вічі.

— Я комусь дуже заважаю… Комусь дуже сильному, кого я ось-ось схоплю за руку… Принаймні, він так гадає…

Він на хвилину замовк, але Манюєль уже зовсім серйозно промовив:

— І що далі?

— Цей "хтось" людина дуже розумна, і знає мої методи розслідування… Відчувши себе в небезпеці, він вирішив позбутися мене, щоб урятуватися самому… Ви не маєте якихось здогадів, Манюєлю?

Алін мовчала, вже не наважуючись втручатися в розмову чоловіків, надто складну для неї.

— Може статися, що вам хтось просто заздрить… — зауважив Манюєль.

— Я думав про це, — відказав Мегре. — Припускаю, що це може бути й помста… Я проглянув список справ, які розслідував останнім часом, мало не за два роки, але не бачу нікого, кому б це було під силу… Та й навіщо?

— І ви прийшли, щоб спитати в мене поради?

— Вам добре відомо, що вже якийсь час поліція пильнує за вами…

— І ваші інспектори супроводжують Алін на вулиці? Не розумію тільки, навіщо…

— Можливо, скоро зрозумієте…

— Ви хочете сказати, якщо тільки вас не спровадять на пенсію?

— Саме так.

— Тобто, ви підозрюєте, що я поставив вам пастку, домовившись із цією дівчиною, племінницею великого пава?

— Я зайшов до вас просто так… Запала досить тривала тиша.

— Вам відомі люди, здатні на таку авантюру, Манюєлю?

— Я знаю хлопців, які залюбки вліпили б вам кулю, але щоб так провокувати?.. Це для них надто тонко.

Потім кахикнув і додав:

— Щодо мене, то я, можливо, справді не святий… Та клянусь вам життям Алін, що до вашого приходу я нічогісінько не знав про цю історію…. А втім, ви самі скоро переконаєтесь…

Розмову було закінчено, і комісар аж ніяк не сподівався, що її раптом продовжить Алін. Цього разу вона вже не зверталася до свого коханця, і її голос звучав тихо й природно. — Зникла навіть жахлива вимова.

— Якби ви все до ладу мені розповіли, я б, можливо, вам дещо підказала б… Коли йдеться про якусь жінку, завжди варто звернутися до іншої жінки…

Пан Мітла, певно, луснув би від обурення, коли б довідався, що головний комісар Сюрте, начальник бригади, сповідається колишній повії та її бахурові, котрого до того ж вважали одним із заводіїв паризького демімонду.

Кількома словами Мегре розповів про свою нічну пригоду. Алін слухала з поважним виглядом, вже не глузуючи і не перебиваючи комісара. Коли він скінчив, вона ще якийсь час у задумі сиділа на дивані, насупивши чоло й підперши рукою підборіддя.

— У вас б її фотографія?

— Немає.

— А ви не можете піти на бульвар Курсель і допитати її сам на сам?

— Я не маю права.

— Тоді слухайте, друже… В неї, певно, дуже скрутно становище…

Мегре рвучко повернувся до неї, вражений цією заявою.

— Чому?

— А ви станьте на її місце… Молода дівчина з гарної багатої родини, племінниця видатного урядовця — і раптом викидає такого коника… Навіщо? Адже вона вас ніколи навіть не бачила, хіба що в газетах…

— І от, розігравши комедію, що могла б скінчитися зовсім кепсько для неї, вона повертається додому о восьмій годині ранку, де на неї вже чекає розлючений дядько… Хіба ж вона не знала раніше, що їй доведеться відповідати на його запитання?.. До речі, скільки років цій панночці?

— Дев'ятнадцять.

— От-от… Якщо хочете знати мою думку, то ця дівчина страшенно закохана в якогось мужчину, котрий робить з нею, що сам хоче… Вона лише виконувала його наказ і поводилася з початку до кінця так, як він їй звелів… Як тільки ви схопите його….

І вже з ноткою заздрощів у голосі додала:

— Що й не кажіть, коли їм потрібно, ці благородні можуть дать фори будь-якій шльондрі… Що ти про це думаєш, татку?

— Те, що й ти… Ця історія мені не до вподоби.

Невже, коли він вийшов на сходи, вони, переморгнувшись, розреготалися йому вслід? Комісар міг би побитися об заклад, що ні. Цілком можливо, що вони йому навіть співчували.

А втім, так чи інакше, він нічого не довідався і з важким серцем прямував зараз до бістро, де чекали на нього інспектори. Воно було зовсім близько, поруч із особняком зубного лікаря.

— Один коньяк!

Йому хотілося випити. Тим гірше для Пардона! Спогади про їхню останню розмову викликали зараз у нього неприязнь до лікаря. Ще б пак! Той порадив йому берегти здоров'я, тобто нагадав, що незабаром комісар стане зовсім старим, зугарним лиш сидіти з вудкою на березі Луари. Яка б то була радість для пана Мітли!

— Пробачте мені, патроне, — пробелькотів Лурті, схилившись над стойкою. — Я не думав, що ця жінка...

— Гаразд, годі про це...

— Мені залишатися тут?

— Так, поки не прийде зміна... Ходімо, Данв'є... І коли вони вже були в машині, докинув:

— Проїдьмо бульваром Курсель...

Він стежив за номерами будинків. Двадцять четвертий був якраз навпроти головного входу до парку Монсо, масивні грати якого наїжачилися золоченими списами. З парку долинали голоси дітей, що їх доглядав гувернант в уніформі.

Будинок був старовинний, великий, трохи відлюдний на вигляд. Біля головного під'їзду з високою міцною брамою стояли двоє швейцарів у лівреях, як і сто років тому, коли тут проїздили розкішні карети, запряжені баскими кіньми. Потім карети зникли, стайні перетворено на гаражі. Це була єдина данина часові.

Фортеця. Саме так у думці називав Мегре отакі споруди. Біля усіх входів тут сиділи не консьєржки, як у інших паризьких будинках, а одягнуті в цивільне агенти державної безпеки. Тут, звичайно, не пахло кролячим рагу, мармурові сходи вилискували чистотою, м'які коштовні килими заглушали кроки" в просторих, з високими ліпленими стелями апартаментах.

Колись, як тільки він приїхав до Парижа, ці будинки багатих кварталів справляли на нього неабияке враження. Тоді лакеї ходили ще в смугастих лівреях, покоївка носили на голові мереживні чепчики, няньки, що велично походжали в парку, штовхаючи попереду себе коляски, були як одна одягнуті в строгі англійські костюми.

Пізніше йому довелося дізнатися, скільки страшних злочинів відбувається за товстими кам'яними мурами цих будинків. І щоразу, ведучи розслідування, він відчував До їх мешканців якусь гостру неприязнь, котру навіть не — Я доручив би вам одну справу, мосьє Барнакль, але мушу попередити — це дуже делікатна річ… Коли б раптом про це пронюхали нагорі, нам би з вами довелося негайно подавати у відставку…

— Щодо мене, то коли б уже швидше… Мені вже так набридло протирати підбори на тротуарах… Адже попереду ще цілих три місяці…

В його голосі не було ні докору, ні гіркоти, він ні на кого і ні на що не нарікав, бо давно вже змирився яв зі своєю долею, так, певно, й зі своєю жінкою.

— Я виконаю ваше доручення, пане комісар…

— Я вас попрошу сфотографувати одну дівчину… Де, як, коли я вам не скажу… То вже ваша справа…

— Я вже звик до цього…

Це була правда. Фотографський хист Барнакля та його непоказна зовнішність часто ставали в пригоді поліції. Коли потрібно було мати фотографію якогось підозрілого, інспектор озброювався своєю "лійкою" і, ставши у належному місці, починав удавати із себе одного із тих бродячих фотографів, що їх у дедалі більшій кількості можна бачити на Єлісейських Полях, на Великих бульварах, на багатьох площах та вулицях Парижа.

Подібно до них, він навіть завів собі своєрідні візитні картки з фіктивною адресою та номером телефону і вручав їх своїм клієнтам.

— Вена мешкає на бульварі Курсель і вчиться в Сорбонні. В неї є подруга, що живе на бульварі Сен-Жермен. Це донька лікаря Буе — телефонний номер у довіднику. От, здається, і все, що я можу сказати вам про цю дівчину.

— Вона має машину?

— Як і має, то віднедавна, бо їй усього дев'ятнадцять років. Її дядько визначний урядовець, і, звичайно, в нього є машина з особистим шофером… Попереджаю — якщо ви звернетесь до консьєржа, він одразу повідомить головного префекта, котрий найсуворішим чином заборонив нам вести це розслідування. Вам ясна картина?

— Це, певно, забере трохи більше часу, ніж звичайно… Ви можете сказати, яка вона з себе?

Мегре кількома словами описав Ніколь Прієр.

— У таку погоду вона навряд чи сидітиме після обіду вдома, — висловив здогад Барнакль. — Можливо, я ще встигну…

Перед тим як відчинити двері, він обернувся і з гримасою, що мала замінити посмішку, промовив:

— А коли що трапиться, не треба клопотатися про мене… Я вже давно ладен послати це все під три чорти…

Мегре здивовано зиркнув на нього. Виявляється, не всім служба в поліції була так до душі, як йому.

— Вони не мають права позбавити мене пенсії, бо це мої кревні гроші… Розумієте? Вони уривали їх у мене з кожної платні бозна-скільки років…

Залишившись на самоті, Мегре підписав кілька паперів, що лежали на столі, й підвівся. Він нічого не міг вдіяти! поки не було фотографії, і відчував себе безсилим і безпорадним.

Перш ніж залишити Сюрте, він за звичкою зайшов до ¦¦ інспекторської. Там, світячи лисиною, що помітно збільшилася відколи він служив у комісаровій бригаді, сидів Люка.

— Зайди на хвилинку…

Він не став розповідати йому про свою нічну пригоду-і не через заборону префекта, яку він уже й так порушив. Просто комісарові не стало духу знову пригадувати деталі цієї принизливої для нього історії.

— Заходь… Можеш сісти…

— Щось негаразд, патроне?

— Так, дрібниці, байдуже… Ти часом не знаєш когось із студентів Сорбонни?

— З якого факультету?

Мегре лише знизав плечима.

— Адже їх тисячі…

Якийсь час Люка задумливо розглядав килим.

— Я там знаю одного із швейцарів, родича моєї жінки… Але це всього тільки швейцар…

— У тебе з ним добрі стосунки?

— Чудові — адже ми дуже далекі родичі… Бачимося раз на два-три роки, коли хтось у родині жениться або помирає…

— Ти можеш йому подзвонити і призначити побачення?.. Скажімо, у якійсь кав'ярні…

— Зараз дізнаюся, чи він сьогодні на роботі…

— Можеш подзвонити звідси.

Кузен пані Люка на ім'я Оскар Кутан був на роботі і за кілька хвилин узяв трубку.

— Так, це я… Що нового? Все гаразд… Теж непогано… Просила передати тобі привіт… Тітка Емма. Ми не бачили її вже принаймні три місяці;.. Кажеш, досі глуха?.. Буває… Слухай, я б хотів зустрітися і побалакати з тобою… Ні, нічого особливого… Ні-ні, я б не хотів там з'являтися… Що? О пів на сьому?.. Гаразд, я встигну… Перша ліворуч від бульвару Сен-Мішель?.. Люка запитально глянув на Мегре.

— Гаразд, ми домовились… До скорого побачення, старий…

Потім звернувся до комісара:

— Саме збирався йти додому… Він чекатиме на нас у барі на вулиці Мосьє; ле-Пренс, де завжди п'є аперитив… Це йому по дорозі… Що в нього запитати?

— Краще буде, коли ми поїдемо разом. Мерщій лови таксі.

"Хіба що скляночку вина перед обідом", — напучував його Пардон.

Мегре уже точно не пам'ятав, укотре він заходив того дня до всіляких барів. І, звичайно, не для того, щоб випити якогось там фруктового соку!

Сорокарічний Оскар Кутан, певно, через те, що мало рухався і багато пив, встиг обрости салом і показував значно більше. Відчувалося, що він пишався зі своєї посади, яку обіймав із врочистою гідністю. Ще б пак — він працював у Сорбонні! Вітаючись із ним, славнозвісні професори тиснули йому руку. Студенти, яким він охоче вичитував, часто-густо були нащадками видатних осіб і самі мали рано чи пізно стати банкірами та міністрами.

— Рекомендую: комісар Мегре, мій патрон…

— Дуже радий… А ви в нас досі не бували… Певна річ, він мав на увазі не свій дім, а Сорбонну!

— Я весь до ваших послуг, пане комісар… Завжди приємно зустрічатися з видатною людиною… Вас, певно, знає увесь світ! Мені чомусь здавалося, що ви, даруйте, огрядніший… Вищий і гладкіший… Я трохи нижчий за вас, а важу понад вісімдесят кіло… Вам що замовити?.. Скляночку ганусової?.. Жюль! Мені, що завжди, і два ганусових аперитиви для цих панів… Отже, вас цікавить хтось із наших маляток?

— Ви часом не знаєте студентки на ім'я Ніколь Прієр?

— Племінниця головного?

— Еге ж.

— О, їх ціла компанія, чоловік двадцять хлопців та дівчат… Коли б ви знали, скільки у нас із ними клопоту!

Шкода, що ніхто не наважується їх приструнчити… Приїздять, розумієте, на лекції власними спортивними машинами — та ще й якими: "ягуар", "ланчія" — кожна, певно, дорожча за ракету, і ставлять їх на стоянці викладачів…. На щастя, не у всіх викладачів є машини… Більшість їздять у метро…

— На якому вона курсі?

— Стривайте, я зараз скажу точно… Ми їх усіх знаємо, хто на якому вчиться, і курс і факультет, але одразу не пригадаєш.

Послухавши його, можна було б подумати, що вся Сорбонна тримається на його плечах.

— Ага, здається, так… Другий курс, факультет історії мистецтва… Так само, як її подруга, донька одного відомого лікаря… Така біленька, висока… Її прізвище Буе…

— А хто ще належить до цієї компанії?

— Ми називаємо їх бандою… Бандою Зірки, бо більшість із них живуть поблизу площі Зірки — авеню Ош, авеню Марсо, авеню Фош тощо… Найзухваліший серед них Марко, син якогось південноамериканського посла… Страшенний шалапут! Він їздить у

блакитній машині з відкритим верхом… Завжди з дівчатами… Потім іще син Дарімана, хімічного короля… Взагалі склад банди постійно змінюється — сьогодні одні, завтра інші… Увечері вони збираються у своєму клубі і гуляють там до ранку…

— Ви часом не знаєте, де це?

— Десь поблизу авеню Гранд-Арме… На першому поверсі там ресторан, дуже дорогий, а в підвалі клуб… Туди сторонніх не пускають, тільки членів клубу… Стривайте, як же він називається?.. Весь час крутиться на язику…

— "Сто ключів", — мовив Люка. — Кожен член клубу одержує в день прийняття символічний золотий ключик, який буцімто відмикає двері клубу…

— Саме так… А ти звідки знаєш?

— Читав у газеті після того, як зникла Сюзанна Дюпре…

— А, знаю, знаю… Жахлива історія… До речі, вона теж вчилася у нас на першому курсі філологічного… Коли вона з'явилася, цей Марк їздив тільки з нею… А то, бувало, нікого не проминав… Гарна була дівчина!

Таємниче зникнення доньки відомого банкіра Сюзанни Дюпре було останньою сенсацією того року. Про цю подію понад два тижні писали на перших сторінках мало не всі паризькі газета. Одного квітневого вечора, в суботу, дівчина вийшла з дому, залишивши записку, що виїздить з друзями за місто і повернеться лише в понеділок. Минув і понеділок, і вівторок, але вона не з'являлася. Незабаром старий банкір одержав листа, в якому писалося, що його доньку буде повернено, якщо він приїде в певний час до певної місцини в Булонському Лісі і залишить там мільйон франків.

Звичайно, Дюпре одразу передав листа до префектури і приїхав на призначене місце не сам, а в супроводі агентів державної безпеки. Там вони затримали кількох людей, і хоч ті категорично заперечували свою причетність до викрадення банкірської доньки, це не врятувала їх од в'язниці. Відтоді про Сюзанну Дюпре ніхто нічого не чув.

Комісарові навіть не довелося розслідувати цю справу — нею займалася таємна поліція.

— Отже, ви кажете, що Ніколь Прієр була знайома з нею?

— Певна річ… Я часто бачив їх разом… Вони всі крутяться біля того Марка… От вітрогон! Взагалі, коли б на мене, то я не пускав би до Сорбонни жодного чужоземця… Від них самі неприємності… От якось, пригадую..

Мегре підвівся, на півслові перебивши кузена, який саме збирався замовити по другій, щоб докладніше висловити свої міркування щодо чужоземців та Сорбонни.

— Спасибі, але, даруйте, мені час іти…

За кілька хвилин, зупинивши таксі на бульварі Сен-Мішель, він стомлено сів поруч з водієм і промовив:

— Бульвар Рішар-Ленуар…

— Гаразд, пане комісар…

Може, пан Мітла завтра заборонить водіям таксі впізнавати його?!

Йому вже давно хотілося якнайшвидше повернутися додому і зустрітися поглядом а лагідними та веселими очима дружини.

Почувши на сходах чоловікові кроки, пані Мегре відчинила двері. Вона була в квітчастому халаті та старих пантофлях. З квартири густо тхнуло мастикою.

— Даруй, що я в такому вигляді, — мовила вона. — Коли мені зателефонували, що ти не прийдеш на обід, я подумала, що в тебе нове розслідування, і вирішила натерти підлогу. Що з тобою? Ти чимось стурбований? — В мене дійсно нове розслідування. Справа комісара Мегре.

Він силувано посміхнувся, намагаючись відігнати сумні думки. По стількох роках чесної праці прикро відчути, що замість подяки в тобі починають сумніватися такі от пихаті жовтороті вискочні, як оцей пан Мітла.

Хоча ранковий спалах обурення минув, на душі все-таки залишився осад гіркоти, що її комісар намагався не показувати своїм співробітникам — ні Жанв'є, ні Люка.

— Може статися, що ми опинимося в Менгу-на-Луарі значно раніше, ніж гадали.

— Це ти про що?

— Про цю кляту нічну історію…

— А що скоїлося? Сподіваюсь, дівчина жива?

— В тому й усе лихо… Вона повернулась додому о восьмій годині ранку, а її дядько — дуже велика цяця… Головний доповідач Державної ради.

— Дуже дивно… Я оце весь час про неї думаю. Тут щось негаразд…

— Вона звинувачує мене в тому, що я причепився до неї в кав'ярні й намагався спокусити: підпоїв, повів до готелю, роздяг проти її волі… і таке інше.

— Хто ж цьому повірив?

— Всі ці високопоставлені йолопи — починаючи від міністра внутрішніх справ і до префекта… А втім, не такі вони вже й йолопи. Просто кожному своя губа ближче…

— Ти вже подав у відставку?

— Ще ні…

— Отже, ти якось захищаєшся?

— Намагаюся… з одинадцятої ранку… До речі, запрошую тебе повечеряти в одному ресторані…

— Це справді до речі. Я не знала, коли ти повернешся, і нічого не варила… Як мені одягатися?

— Якнайкраще. Начепи всі коштовності.

— Навіщо ти глузуєш?

За кілька хвилин, стоячи під душем, він намагався почути, що казала йому жінка. Обом доводилося мало не кричати.

— Ти допитав цю дівчину?

— Мені заборонено наближатися до неї і навіть до її домівки.

— Навіщо їй знадобилося це робити? Ти не знаєш?

— Поки що ні… Можливо, дізнаємося цього вечора. Вони почали одягатися, як на свято, стиха перемовляючись.

Пані Мегре досить спокійно сприйняла неприємну новину і навіть перша вимовила слово "відставка". Вона ні на мить не сумнівалася в чоловікові і не втратила свого доброго гумору.

— Куди ми йдемо?

— До одного шикарного ресторану на вулиці Мішлен, поблизу авеню Гранд-Арме.

Був період літнього рівнодення. Коли вони вийшли, сонце стояло ще високо, але люди вже відчиняли вікна назустріч вечірній прохолоді. Чоловіки без піджаків палили люльки та сигарети, дивлячися згори на перехожих, жінки в самих нічних сорочках перегукувалися через вулички, обмінюючись новинами. З квартир долинало різноголосе виття й тріскотіння телевізорів та приймачів.

Вони зайшли до метро.

З цього приводу колеги не раз, брали на глум комісара. Він був єдиний із начальників бригад, хто обходився без власного автомобіля. А втім, це було легко пояснити — змолоду, коли в нього був час та бажання вчитися водити, бракувало грошей на машину.

А зараз вчитися було вже пізно, тим більше, із його звичками задивлятися на перехожих, милуватися, задерши голову, грою сонця в кронах дерев чи просто поринати у похмуру задуму під час надто складних розслідувань.

Мегре з осміхом думав про все це, сидячи поруч з дружиною у вагоні метро і погойдуючись разом з нею то ліворуч, то праворуч, то вперед, то назад.

Врешті, машину могла б водити пані Мегре. В Парижі побачити жінку за кермом сімейного автомобіля було нормальною річчю. Колись він навіть запропонував їй піти на курси для водіїв.

— Ти хочеш, щоб я відповідала за тонну металу, яка рухається зі швидкістю ста кілометрів на годину?.. Та я умерла б від самого страху наїхати на когось чи наскочити на інші машини... А надто коли автоінспектори весь час примушують підвищувати швидкість...

У Жанв'є була невеличка чортопхайка на шість кінських сил. Люка теж уже кілька років складав гроші, щоб купити собі щось подібне. Мабуть, доведеться і їм придбати машину після переїзду до Менгу-на-Луарі, щоб геть не відстати від двадцятого сторіччя. Можливо, згодом вони навчаться відрізняти червоні вогні світлофорів від гумових надувальних куль! Але в Парижі усе-таки краще їздити поїздом метро.

— Про що ти думаєш?

— Так, ні про що...

Ні про що і водночас про все — про життя, про свою довгу службу, про ранкову аудієнцію в кабінеті префекта, про Манюєля в інвалідній колясці, про кумедну дівчину Алін.

Ресторан з таємниче завішеними тюлем вікнами містився майже в самому кінці авеню. Дуже комфортабельний, елегантний, він зараз був майже порожній — більшість його завсідників уже від'їхала кудись на позаміські дачі або до моря. Вузькі сходи в правому кутку вестибюля вели донизу, але вхід туди був перепнутий червоною завісою.

— Може, ви бажаєте сісти біля вікна?

— Ні, тут…

Мегре показав пальцем на столик навпроти сходів і, запропонувавши дружині сісти, заходився вивчати. меню.

— Що ти скажеш про качку з апельсинами?

— А ще щось є?

— Ціла сторінка…

Вони все-таки замовили фірмову качку з апельсинами, кілька салатів та пляшку мінеральної води — як данину шановному Пардонові.

Метрдотель тим часом устиг шепнути офіціантам:

— Це комісар Мегре…

Всі з цікавістю дивилися на нього.

Таке траплялося з ним не вперше, та, незалежно від того, що міг би подумати з цього приводу префект, це було не дуже приємно.

— В тебе була якась причина вибрати саме цей ресторан? Ми ніколи раніше тут не були…

— Ні, я був, не пам'ятаю вже в зв'язку з якою справою… Коли не помиляюсь, я шукав міжнародного шахрая, який любив тут обідати…

— Зовні цей ресторан цілком благопристойний…

— Міжнародні шахраї обідають лише в благопристойних ресторанах і живуть в найфешенебельніших готелях…

Була вже дев'ята. До ресторану зайшла молода, дуже просто одягнута жінка і рушила вниз по сходах. Навряд щоб це була клієнтка — скоріше прислужниця в гардеробі чи вбиральні.

Ще хвилин за десять туди попрямував якийсь чолов'яга зі зомореним обличчям. Він також не належав до золотої молоді, а до тих, хто її обслуговував.

Хоча клуб відкривався пізніше, там уже почали прибирати та готуватися до прийому гостей, так само, як це робиться вранці в усіх паризьких барах і кав'ярнях.

Трохи приглушені важкою червоною портьєрою, знизу долинули кілька музичних акордів — спочатку в одній тональності, потім у другій: хтось настроював музичний автомат.

— Ну як, смачніше, ніж удома?

— Смачніше, ніж удома, не буває…

Погляди, посмішки, промовистіші за будь-які слова… Розмова ні про що і про все на світі… І весь час, не показуючи цього, пані Мегре пильно стежила за своїй чоловіком, намагаючись здогадатися, чи дуже йому болить.

Вперше в житті, прийшовши з нею до ресторану, Мегре не замовив вина, а це була вже тривожна ознака. Вона завжди радила йому менше пити, але зараз не могла збагнути, чи він просто вирішив догодити їй, чи, може, сам відчув небезпеку.

— Хочеш сиру? Тут, здається, непоганий рокфор…

— Поклади мені шматочок…

Мегре кивнув пальцем метрдотелеві.

— Пробачте, шановний, тут у вас, кажуть, є клуб?

— Так, мосьє… Клуб "Сто ключів".

— Чому саме сто?

— Це вже не моя парафія… Я працюю в ресторані, а не…

— Туди пускають усіх?

— Ні. Вхід туди суворо обмежений. Тільки для членів…

— А як до нього записатися?

— У вас справді є таке бажання?

Він не міг приховати свого подиву і насторожено поглядав то на комісара, то на пані Мегре.

— Це вас дивує?

— Ні… Тобто, так… Це передусім молодіжний клуб. Сюди вечорами приходять потанцювати хлопці й дівчата… Скоро вони почнуть сходитися… Хочете, я покличу менеджера?

Останню фразу він вимовив уже по дорозі до підвалу.

Він пробув там досить довго, а потім вийшов уже в супроводі одягнутого в смокінг молодика, обличчя якого вдалося комісарові знайомим.

— Це мосьє Ландрі… Він вам розповість про все, що вас цікавить…

Той простяг руку.

— Добрий вечір, пане комісар…

Він уклонився пані Мегре.

— Вважаю за честь познайомитися а вами, мадам… В Парижі не так багато людей, які вас знають… Адже ваш чоловік не дуже охоче показує вас… Дозвольте?

З цими словами він підсунув собі стілець, сів і дістав із кишені срібний портсигар.

— Ви не заперечуєте?

Йому було років тридцять п'ять. Він тримався у своєму ідеально скроєному смокінгу в тією невимушеністю, якої може домогтися лише людина, котра носить його щовечора.

В нього було дуже гарне випещене обличчя, іронічний, аж надто самовпевнений погляд, який інколи здавався просто нахабним. Він посміхався дуже чемно, навіть солодко, але відчувалося, що при найменшій небезпеці він покаже кігті.

— Мені сказали, що ви цікавитесь нашим клубом?

— Я хотів би до вас записатися… Якщо тільки у вас немає вікового обмеження…

— Спочатку в нас була така думка… Пропонували встановити межу — тридцять років… Та потім відмовилися від цього, бо довелося б утратити найцінніших членів… Ви щось уже чули про "Сто ключів", пане комісар?

— Дуже мало… Я не сподівався побачити вас тут, мосьє Ландрі… Мені сказали, що ви обіймаєте посаду менеджера.

— Менеджера, секретаря, головного розпорядника… Менеджер — модне слово, запозичене в американців…

Комісар уперше познайомився з Ландрі, щойно той приїхав до Парижа. Йому тоді було років вісімнадцять. Батько Ландрі був поштмейстером десь в Анже, Турі чи якомусь іншому з прилуарських міст. Хлопцеві дуже не терпілося пробити собі шлях у житті, і він став репортер" м однієї бульварної газетки. Це дало йому змогу мелькати на всіляких прийомах та коктейлях, де бували також і впливові люди.

Якось завітав він і до Сюрте і, сповнений самовпевненості, зайшов до комісара й показав посвідчення, що репрезентувало його як репортера скандальної хроніка однієї газети, котра спеціалізувалася на всіляких сенсаційних викриттях.

Марсель Ландрі був геть позбавлений здатності сумніватися, тим більше, сумніватися в собі.

"Розумієте, комісаре, наших читачів цікавить не стільки сама структура карного розшуку, про яку вже багато писалося, як закулісна сторона діяльності Сюрте. Адже у вас, так би мовити, осідає вся брудна білизна Парижа..

Сподіваюся, вас не дуже шокує цей вираз… До того ж ми не будемо розголошувати імен… А щодо гонорару, то наша газета може запропонувати вам досить круглу суму…"

Тоді він був надто молодий, щоб комісар міг на нього розсердитися. Мегре обмежився тим, що досить чемно показав початкуючому нахабі на двері.

Потім років за два він упізнав його голос про радіо — Ландрі став диктором комерційної реклами.

Комісар не міг сказати, що було з ним далі. Ландрі належав до тих людей, яких певний час зустрічаєш усюди, тиснеш їм руку, не знаючи точно, хто вони такі, потім помічаєш, що вони раптом зникли, невідомо як і чому. А незабаром вони знову вигулькують на поверхню, але вже десь у іншому місці, біля якоїсь іншої справи.

На якому темному життєвому полі промишляв усі ці роки Ландрі? Якщо він і порушував закон, то так, що це не доходило до вух поліції. Певний час був імпресаріо однієї популярної співачки і супроводжував її в усіх гастролях.

Залишивши її два-три роки тому, він опублікував свої мемуари, де до найменших подробиць розповідав про інтимне життя актриси, яка затіяла проти нього процес.

Мегре не знав, чим усе це скінчилося. І от перед ним знову сидів його колишній знайомий, трохи знервовано посміхаючись, років на шістнадцять старший, але досить бадьорий і в чудовій формі.

— В Парижі, як ви знаєте, є чимало клубів, але "Сто ключів" відрізняється від них усіх тим, що це єдиний справжній клуб. Щоб пройти крізь оту червону портьєру, треба бути його членом… Що ж до

цифри сто, то вона означає, що кількість членів не може перевищувати це число… Зараз їх дев'яносто п'ять чи шість…

— Це, певно, юнаки й дівчата з заможних родин?

— З найзаможніших… Щоб бути членом клубу, треба щомісяця вносити шістсот франків… Ви танцюєте?

Від подиву Мегре мало не захлинувся.

— Що?

— Я питаю, чи ви любите танці, звичайно, сучасні… Твіст, шейк, медісон… Вальси та польки в нас не проходять. Ви, теж танцюєте, пані Мегре?

Не знаючи, що відповісти, вона безпорадно глянули на чоловіка, немов шукала в нього захисту.

— Певна річ, ми обоє танцюємо… Це вас дивує?

— Трохи… Я ще ніколи не бачив вас у танцювальному залі, а якщо вірити вашій репутації…

— То вийде, що я старий гладкий тюхтій, який тільки те й робить, що смокче люльку та бурчить на весь світ?

— Я цього не сказав… Ви серйозно хочете записатися до нас?

— Цілком серйозно.

— Тоді вам доведеться знайти двох членів клубу, котрі могли б за вас поручитися… Цього вимагає наш статут. Кожен кандидат повинен

мати дві рекомендації, і комітет із дванадцяти осіб вирішує голосуванням, приймати його чи ні...

— Коли б ви показали мені список членів, я, певно, знайшов би двох знайомих, що могли б дати мені рекомендації...

Марсель Ландрі і оком не зморгнув: обидва знали, що кожен грає комедію. Bra підвівся і, пильно глянувши в обличчя комісарові, скоріше заінтригований, аніж стурбований, тонко посміхнувся й попрямував до сходів. За кілька хвилин він повернувся, тримаючи в руці велику книгу в червоній шкіряній палітурці.

— Цей реєстр зберігається у нас на спеціальному столику біля входу... Як ви побачите, в ньому зазначено дані щодо кожного члена, а також імена та адреси поручителів... Не думаю, щоб серед них були ваші клієнти... Ось вам літера "А": Абушер, син сенатора Абушера... віконт д'Арсо... У нас титули нічого не важать... Його батько член Жокейського клубу, і син колись теж стане його членом, подібно до свого діда та прадіда...

Барійар, донька президента нафтового тресту... Люсі Барійар наступного місяця виходить заміж за Еріка Корналя, сина голови корпорації "Бісквіт Корналь", з який вона познайомилася у нас. Взагалі цей реєстр — своєрідна світська хроніка паризької золотої молоді...

Адреси визначали соціальне становище членів клубу, краща, ніж будь-які характеристики, — всі мешкали в багатих кварталах.

Мегре почав гортати сторінки, водячи пальцем уздовж стовпчиків з прізвищами, і навіть іноді ворушив губами, коли натрапляв на щось цікаве. Нараз його палець зупинився проти одного імені, перекресленого рівною чорною лінією.

"Дюпре Сюзанна, 17 років, студентка, авеню Фош, 32..."

— Ви, звичайно, пам'ятаєте цю історію… Шкода дівчини! Вона танцювала найкраще серед усіх…

"Рекомендують Марко Рігуардо та Ніколь Прієр".

— Певно, ці двоє танцюють не гірше?

— Це наші ветерани… Марк справжній чемпіон твісту… Зараз він удома, в Аргентіні, але скоро повернеться… Вони з мадемуазель Прієр давні друзі…

— Вони приходили сюди разом?

— Так… Принаймні після зникнення Сюзанни…

— Отже, був час, коли ваш чемпіон віддавав перевагу мадемуазель Дюпре?

— Було й таке… Але я не люблю пліток…

— І це довго тривало?

— Сюзанну прийняли до клубу перед минулим різд-вом… Чарівна була дівчина… Справжня красуня… Я вже не кажу про багатство…

— А з ким ходить мадемуазель Прієр останні місяці?

Ландрі знервовано стукотів пальцями по столу. Можливо, він. досі нічим не скомпрометував себе перед законом, але, коли ти обрав таку непевну кар'єру та ще й сам марнолюбний на вдачу, нерозумно без потреби сваритися з поліцією.

Він, певно, поводився б інакше, коли б одержав вказівки від префекта. Але сюди вони поки що не надійшли.

Пані Мегре з цікавістю стежила за роботою чоловіка, їй уперше в житті випала така нагода, і вона намагалася здогадатися, що саме ховалося за зовні банальними фразами, якими обмінювалися комісар та менеджер клубу.

— З різними людьми… Інколи зі своєю подругою Мартін А нещодавно привела навіть свого дядька… пан Прієр нас дуже здивував… Ми сподівалися побачити поважного й неприступного урядовця, а виявилось… До речі, ви його знаєте?

— Ні.

— Він головний доповідач Державної ради і, кажуть, дуже вчений правознавець… Так от, уявіть собі кремезного чолов'ягу років за п'ятдесят віком з широким, грубим, як у селянина, обличчям… Коротка жорстка борода, густі пухнасті брові… Такий добродушний вепр. Він передусім замовив подвійне віскі, а хвилин за п'ятнадцять уже танцював твіст зі своєю племінницею… Опівночі він почав прощатися і похвалив мене за добру організацію справи… Сказав, що, коли б не звичка рано вставати, то залишився б у нас, поки не зачинять…

— Хм… Я його теж уявляв собі інакше… Він більше не приходив?

— Ні.

— А минулої ночі?

— Ні-ні…

— А з ким була минулої ночі мадемуазель Прієр?

— Стривайте... Щось не пригадую... Де ж це вона сиділа? Ні... Минулої ночі я її не бачив...

— А синьйор Рігуардо був?"

— Теж ні... Він іще в травні поїхав до Аргентіни... То ви ще не передумали вступати?.. Чи, може, не знайшли нікого, хто б міг вас порекомендувати?

— Навпаки, тут стільки знайомих. Наприклад, цей...

Мегре показав пальцем ще на одне ім'я: "Мелан Франсуа, 38 років, стоматолог, вулиця Акацій 38-А".

— Це часом не той зубний лікар, що живе в особняку?

— Мушу признатися, що я ніколи не був у нього вдома, — ухильно відказав Ландрі.

— А що вам про нього відомо?

— Він буває у нас досить часто, але ніколи не танцює... Схоже, що це дуже розумна людина.

Палець повільно повз далі, хоча Мегре намагався нічим не виказати своєї зацікавленості.

"Рекомендують: Ніколь Прієр та Мартін Буе..."

— Мартін Буе — це така висока блондинка?

— Я бачу, ви її теж знаєте… Чудові поручителі… Щоправда, мосьє Мелан у нас новий член… Всього третій місяць… Та для вас ми зробимо виняток… Отже, ви вступаєте?

— Треба подумати… Я скажу вам пізніше. Здається ваші уже сходяться….

— О! Мені вже справді час іти донизу.

— До речі, ви знайомі з Манюєлем?

— А хто це? Актор?

— Манюель Пальмарі…

— Що він робить?

— Нічого.

— Щось не пригадую… Ні. Чи я повинен його знати?

— Краще не треба… Ще раз дякую вам мосьє Ландрі.

— Ви, може б, зайшли до нас на хвилинку? Подивитися. Не хочете?.. А ви, мадам?.. Тоді, даруйте, я…

Пані Мегре терпляче чекала, поки чоловік розрахується, і, коли вони опинилися на вулиці, запитала:

— Ти довідався про те, що хотів?

— Я довідався про багато речей, та поки що не знаю, що вони важать… Поки ми в цьому районі, давай пройдемо на вулицю Акацій.

І, пройшовши з десяток кроків, зітхнув:

— Коли б тільки цій Ніколь не закортіло сьогодні танцювати в клубі…

— Ти гадаєш, він їй усе розповість?

— Я певний цього… І якщо вона розкаже своєму дядечкові, що я випитував про неї в клубі, — завтра нам доведеться лаштуватися в дорогу…

Він промовив це таким веселим тоном, що, стиснувши йому руку, пані Мегре запитала:

— Ти хочеш приховати, що тобі сумно?

— Ні. Я просто намагаюсь вирішити, що краще в моєму теперішньому становищі: продовжувати чи послати все під три чорти і йти геть.

— Цього ранку ти переніс тяжкий удар?

— Еге ж… Уперше в житті допитував не я, а мене… Та ще й як!.. У нас це називається "допит з погрозами"… Не знаю, що я зроблю, якщо це повториться…

— А чому ти не боронився?

— В мене надто сильні супротивники… Я міг би не стриматися, і тоді б усе пішло шкереберть…

— Ти гадаєш, що ця дівчина сама…

— Боронь боже!.. Ця дівчина — підставна фігура… Все було задумано занадто добре для дилетантки… Тут відчувається досвідчена

рука. Адже нічого не забуто — і узгодження часу, і можливі свідки… Мартін Буе, телефонна розмова в присутності хазяїна кав'ярні… Певна річ, вона не плела перед ним казна-чого, а розмовляла, як цілком тверезa… А зі мною вона говорила впівголоса, так що він нічого не чув… Потім бари, по яких я буцімто її тягав… Їхній опис у протоколі можна припасувати до півсотні всіляких гадючників у районі Сен-Жермен-де-Пре… І принаймні в десятку з них на той час повно людей, так що ніхто б нас не помітив… Нарешті, готель… Я справді піднявся з нею на другий поверх і через її трюк залишався хвилин десять у номері…

— В тебе є якісь здогади?

— Уривки здогадів… Багато уривків… На жаль, лише один із них правильний, і треба схопитися саме за нього…

Вулиця Акацій була майже порожня. В деяких вікнах ще світилося. Освітлена була й одна кімната в будинку зубного лікаря. Наблизившись до дверей, Мегре прочитав на мідній дощечці, яку бачив здалеку під час візиту до Манюєля: "Д-р Франсуа Мелан, стоматолог. Прийом з 10-ї до 12-ї години і за домовленням".

— Чому "стоматолог"?

— Це звучить імпозантніше, ніж просто "зубний лікар".

Він перевів погляд на вікна Манюєля і побачив Алін, яка, схилившись над луткою, палила сигарету.

За кілька кроків вони почули, як хтось тихо промовив:

— На добраніч, пане комісар…

Придивившись, Мегре впізнав у затінку інспектора Жакмена, який мав чергувати тут аж до ранку.

— На добраніч, друзяко…

Незабаром вони підійшли до станції метро Терн і спустилися донизу. Завдяки щасливій вдачі пані Мегре важкий день закінчувався досить спокійно.

Над бульваром Рішар-Ленуар світив великий круглий місяць, коли тримаючи одне одного під руку, вони підійшли до свого будинку й відчинили двері.

Якийсь нещасний випадок затримав рух на дорозі, і автобус, у якому їхав на роботу комісар, прибув на набережну Орфевр лише в десять хвилин на десяту.

— Ніхто мене не питав?

— Ні… Хіба що інспектор Лурті…

— Нехай зайде після рапорту…

Схопивши зі столу кілька досьє, він широким кроком попрямував До кабінету директора, де вже зібралися усі начальники бригад.

— Даруйте, пане директор…

— То я слухаю вас, Бернаре…

Начальник відділу гральних будинків монотонним голосом продовжував свій рапорт.

— Гаразд… А ви, Мегре?.. Що там з цією ювелірною крамницею?

Мегре вже готувався до принизливої для нього розмови, бачив в уяві скісні, докірливі погляди колег, але виявилося, що він даремно тривожився. Про його вчорашню аудієнцію у префекта ніхто ще нічого не знав.

Звичайна ранкова процедура. Відчиняння вікон. Цвіріньканння горобців. Самотня постать бродяги на березі Сени, який ретельно пере свою білизну.

Хвилин за п'ятнадцять до його кабінету чорною тінню нечутно прослизнув Барнакль.

— Є три штуки, — мовив він, подаючи комісарові чорний конверт. — Але я не знаю, котра з них та, що треба...

"Та, що треба" — тобто Ніколь Прієр.

На першій фотографії була зображена якась гладуха з великими наївними очима, нічим не схожа на Ніколь. На другій — молоденьке дівча років п'ятнадцяти. Це наводило на думку, що обізнаність бідолахи Барнакля в питанні молодих дівчат була дуже поверхова.

На третьому знімкові комісар одразу впізнав свою знайому. Ніколь була у світлому платті з білою сумочкою під пахвою.

— В мене є ще один портрет, на весь зріст.

І, немов фокусник-ілюзіоніст, інспектор дістав із бічної кишені свого велетенського піджака ще одну фотографію. Стоячи перед ґратчастою огорожею парку Монсо, дівчина тримала на повідцю невеличкого пуделя, який робив свою справу.

— Це те, що вам було потрібно?

— Чудово, пане Барнакль.

— Зробити ще кілька відбитків?

— Якщо можна… Штуки по три-чотири…

Зараз це вже було не так важливо. Коли б не Оскар, — зять Люка, ці фотографії могли б дуже допомогти. А втім, хтозна, може, вони ще стануть у пригоді, хоча комісарові вже здавалося, що він натрапив на правильний слід.

— Надрукувати їх зараз чи краще вдома?

Мегре навіть забув, що, роблячи потай ці знімки, старий інспектор ризикував своєю кар'єрою.

— У вас були труднощі?

— Невеликі… Адже ви знаєте, що я майже невидимець… Я легко зливаюся з пейзажем… В скверах та парках завжди тиняється кілька типів, подібних до мене, так що ніхто не звертає уваги…

В його голосі не було ні гіркоти, ні іронії.

— Вона нічого не помітила, бо була заклопотана собачкою, який не хотів переходити вулицю… Їй навіть довелося його переносити. В мене є ще знімок, де вона з пуделем лід рукою, але не дуже чіткий… Тому я й не надрукував…

— Дякую, Барнакль… Ви славна людина.

— Ви теж… Ви завжди так добре ставилися до мене. Після Барнакля до кабінету завітав Жанв'є.

— Це і є та сама дівчина?

— Еге ж... Я попрошу тебе під'їхати на вулицю Фонтен...

— До "Золотої підкови"?

— Так. Покажи знімки офіціантам. Спробуй дізнатися, чи вони коли бачили її в ресторані. Можеш також розпитати в сусідніх кав'ярнях.

— Ви сьогодні будете тут, патроне?

— Ні. Я їду на вулицю Акацій.

— Може, я вас підкину...

— Ні, не треба. Ти краще їдь туди негайно, поки їх не попередили... Скажи Люка, щоб чекав на мене внизу з машиною...

Повітря було вже насичене гарячими випарами, і над містом, немов над морем, стояло тремтливе марево. В золотому сяйві сонця мріли Єлісейські Поля.

— Спасибі за зятя, старий...

— Нема за що, патроне. Я досі не можу голови звести після вчорашнього... Він так пишався знайомством з вами, що його не можна було зупинити. Словом, ми набралися, як жаби мулу... Відтепер він буде всім розповідати про свого друга Мегре, так наче сидів з вами в школі на одній парті... Де зупинити? Біля будинку Манюєля?

Це вже стало звичкою.

— Як хочеш. Мені треба до будинку навпроти.

— Вас чекати?

— Так. Певно, це буде недовго.

Він подзвонив. Двері відчинила жінка схожа на іспанку, з довгим сухим обличчям, і, змірявши комісара суворим поглядом, запитала:

— Вам кого?

— Я до лікаря.

— Він вас чекає?

— Так.

— Тоді заходьте... Двері праворуч.

Відчуваючи на собі її погляд, комісар рушив угору дерев'яними сходами з зеленою доріжкою, вкритою брудними плямами. Фартух прислужниці був також у плямах. Пані Мегре сказала б, що в цьому домі немає господині.

Він навмисне не поспішав, щоб подратувати служницю, і, переступаючи сходинки, намагався визначити досить незвичні, хоча й знайомі пахощі, що просякали увесь дім. В них було щось таке, що нагадало йому власне дитинство: запах старого будинку, мокрою гнилого дерева, сирої землі.

Певно, за будинком було внутрішнє подвір'я, як це ще іноді трапляється в Парижі, і, глибше вдихнувши повітря, Мегре міг би побитися об заклад, що там росла липа.

Він ніколи не відчував себе так непевно, як тепер, бо не мав жодного права бути тут. Коли б лікар здумав поскаржитись до Сюрте, комісарові довелося б довго виправдовуватися.

І справді, виходило так, начебто він на зло робить те, що йому суворо заборонено. Щойно префект закинув йому його зв'язки з інформаторами, як він поспішив до одного з них, Манюєля Пальмарі.

Йому було заказано торкатися Ніколь, а він побував у кафе, в готепі, розпитував про неї університетського швейцара.

Пан Мітла попередив його, щоб у Сюрте не було жодного розголосу цієї справи, а він зараз же розповів про все своїм інспекторам Жанв'є та Люка і послав бідолашного Барнакля потай фотографувати дівчину.

Нарешті, під приводом надто прозорим, щоб у нього хоч на мить повірив Марсель Ландрі, він примусив показати йому список товариства, до якого належала племінниця головного доповідача.

Стільки порушень за один день!

Але, зайшовши так далеко, було б нерозумно зупинятися: треба йти до кінця, чого б це не коштувало. Треба грати ва-банк, навіть якщо попереду перспектива банкрутства. Мегре — банкруті Чудовий фінал блискучої кар'єри.

Та чи не марні були всі ці зусилля? Ні. Він ще точно не знав, чого варте це відкриття, але йому вдалося знайти зв'язок між двома жінками, що належали до діаметрально протилежних станів — Ніколь Прієр, родичкою всемогутного урядовця, та Алін, колишньою повією, коханкою старого сутенера.

Коли Мелан вступав до клубу "Сто ключів", його рекомендувала Ніколь Прієр. І саме до нього ходила вчора Алін, коли в неї заболіли зуби.

Всі ці думки роєм пронеслися у нього в голові за ті кілька секунд, поки вія підіймався сходами, і, опинившись на другому поверсі, він попрямував не праворуч, як йому звеліла іспанка, а ліворуч. Він завжди любив бувати вдома у тих людей, якими займався, а надто в тих кімнатах, куди його не запрошували.

Двері були міцно замкнені, і голос знизу запитав:

— Ви не знаєте, що таке праворуч?

Вона стояла на сходах і тупо дивилася на нього великими невиразними очима, як ото в корови, що пасеться на лузі, але все-таки комісарові стало трохи моторошно.

На табличці навпроти було написано: "Не подзвонивши, не заходити".

Він подзвонив, повернув ручку дверей і опинився в приймальні, схожій на вітальню в провінційних будинках. Там уже сиділа одна пацієнтка — досить молода жінка із змарнілим блідим обличчям.

Її не цікавили кольорові журнали, що купою лежали поруч на золоченому одноногому столику. Склавши руки на сумочці, покладеній на коліна, вона застиглим поглядом втупилася в квітчастий килим. Коли він зайшов, жінка кинула на нього короткий погляд і знову поринула и свою меланхолійну задуму.

Двері перед ним рвучко, відчинилися, і Мегре побачив ту довгоносу секретарку чи асистентку, про яку розповідала Алін.

— Добрий день…

— Здрастуйте.

У неї був суворий погляд, різкий голос. Вона належала до тих нещасних похмурих бридуль, які не знають радості ні змалку, ні в юності і вважають весь світ винним у тому, що їй не поталанило.

— Що вам потрібно?

— Я хочу бачити доктора Мелана.

— Для консультації?

— Так.

— У вас є призначення?

— Немає.

— Доктор приймає лише тих, кого запрошував.

— А на табличці біля дверей, навпаки, написано, що з десятої до дванадцятої він приймає всіх і лише після обіду — за призначенням.

— Це стара табличка.

— Минулої ночі в мене розболівся зуб, і аспірин мені не допомагає. Я хотів би, щоб лікар…

— Ви вже в нас бували раніше?

— Ні.

— Ви живете в цьому районі?

— Теж ні.

— Чому ж ви вирішили звернутися саме до доктора Мелана?

— Я проходив вулицею і побачив табличку…

— Ідіть за мною.

Вона завела його до невеличкої кімнати з білими стінами такої ж сумнівної чистоти, як і весь будинок, і сіла до столу.

— Сідайте… Я не обіцяю, що лікар зможе вас прийняти, але на всякий випадок давайте заповнимо картку… Ваше прізвище?

— Мегре… Жюль Мегре.

— Професія?

— Службовець.

— Вік, адреса…

— П'ятдесят два роки… Бульвар Рішар-Ленуар. Вона не зморгнула оком. Щоправда, очей він не бачив, бо голова в неї була схилена над карткою.

— На який саме зуб ви скаржитесь?

— Правий кутній, нижній… Здається, другий…

— Ідіть почекайте... Я вам нічого не обіцяю... Якщо поспішаєте, раджу звернутися до іншого лікаря...

— Я почекаю.

Вікно приймальні виходило на подвір'я, і посеред прибитого спекою газону він побачив липу, про яку щойно був подумав.

Далі, під досить високим муром біля напівзруйнованої оранжереї, купою лежав садовий реманент. На давно занедбаній клумбі ріс густий бур'ян.

За муром похмуро височів шести чи семиповерховий будинок. Це була його тильна сторона. Крізь відчинені вікна видніла білизна, розвішана на вірьовках.

Він сів і машинально поліз у кишеню, щоб дістати люльку. Потім передумав — йому не хотілося бентежити жінку з сумним поглядом. В тиші лунко цокав годинник. Він стояв у кутку у великому чорному футлярі. Стрілки показували двадцять хвилин на одинадцяту. Саме такий годинник прикрашав кабінет директора Сюрте. До дванадцятої треба було повернутися на роботу.

Він намагався ні про що більше не думати, не нагромаджувати нових гіпотез і, щоб якось згаяти час, почав уважно розглядати кімнату, надовго зупиняючись поглядом на каміні, круглому дзеркалі над ним, поцяткованому мушиними слідами, підставках для дров часів другої імперії, розрізнених кріслах. Це були гарні речі, хоча й дуже занехаяні, як і все в цьому будинкові, спорудженому, певно, років сто тому, набагато раніше, аніж його багатоповерхові сусіди.

Незабаром і він зникне. Можливо, через це ніхто й не хотів клопотатися, щоб його лагодити та фарбувати.

Відчувалося також, що в цьому домі не було ні жінки, ні дітей.

Двері праворуч були оббиті повстиною та чорною цератою, як це ще можна побачити у старих нотарів та в деяких установах. Звідти не чути було жодного звуку.

Взагалі в цьому будинку всевладно панувала тиша. Знадвору крізь зачинені вікна ледь-ледь долинало цвіріньканння горобців, що примостилися на гілочках липи.

Там стояла спека. Тут відчувалася неприємна сира прохолода.

— Доктор просить пробачення, мадемуазель... Він прийме вас за кілька хвилин.

Це сказала секретарка. Жінка відповіла їй смиренним поглядом.

— Прошу вас, пане Мегре...

Вона відчинила оббиті двері, потім ще одні, зеленого кольору, що були за ними. Із тіні Мегре раптом потрапив на осоння.

За столом у стилі Луї-Філіппа сидів одягнутий у білий халат чоловік, тримаючи в руках щойно заповнену картку з ім'ям комісара.

Секретарка зникла. Поки лікар читав картку, Мегре встиг ступити кілька кроків.

— Сідайте...

Він дуже відрізнявся від того образу, що його створив собі комісар, розмовляючи з Марселем Ландріч Уявити його в підвалі клубу "Сто,

ключів" серед "золотих молодиків", що танцювали під шалену джазову музику, було навіть важче, ніж дядька Ніколь.

Франсуа Мелан був рудий, рудий по-справжньому, вогняно-рудий — один із тих, кого у Франції змалку дражнять "Тікай — згориш". Коли він підвів голову, комісар побачив великі окуляри з товстими скельцями, за якими блищали пронизливо блакитні очі.

Він був дуже моложавий і, незважаючи на свої тридцять вісім років, міг би легко зійти за студента.

— Ваш зуб заболів несподівано?

Здавалося, він навіть не зауважив професії Мегре, і в його погляді не відбивалося жодної цікавості.

— Так, учора ввечері, коли я вже лягав спати…

— А раніше ви не помічали болю?.. Скажімо, протягом останніх тижнів?

— Ні. В мене загалом добрі зуби. За все життя я був у лікаря не більше трьох-чотирьох разів…

— Зараз подивимося….

Він підвівся, і Мегре зробив ще одне відкриття: Мелан був велетенського зросту, на цілу голову вищий за нього. Його не дуже свіжий, як і в секретарки, халат не закривав колін, і комісар помітив, що штани давно не бачили праски.

Посеред кімнати стояло операційне крісло, над яким вилискував круглий диск лампи. Поруч, ближче до вікна, на вузькому столику в ряд лежали інструменти.

На якусь мить Мегре завагався, потім сів. Припасувавши підпорну для голови, лікар застелив її чистою серветкою і натиском ноги на педаль заходився піднімати крісло.

Все відбувалося як звичайно, і подібну сцену, подібні рухи можна було б спостерігати в ту мить у сотень інших паризьких дантистів.

— Відхиліть голову... Добре... Відкрийте рота...

Тут було вже не так тихо, як у приймальні. Кабінет лікаря виходив на вулицю. Крізь тюлеві фіранки бовванів кремовий фасад будинку навпроти. Його вікна були відчинені, і Мегре бачив, як на кухні першого поверху поралась якась жінка.

Крізь глухий гомін вулиці іноді пробивалися інші, гостріші звуки — скрегіт гальм автомобіля, виття клаксона.

Обпаливши на спиртівці дзеркальце, Мелан взяв ще якийсь довгий блискучий інструмент і спокійно промовив:

— Ширше, будь ласка...

Він нахилився, так що його обличчя опинилося поруч із комісаровим, і немов у велику лупу Мегре побачив червонувату масну пористу шкіру, де-не-де поцятковану ластовинням.

Лікар мовчав. Відколи комісар зайшов до його кабінету, Мелан промовив лиш мінімум слів. Рухався він незграбно і невпевнено, як дуже боязка людина.

Холодним гострим інструментом рудий лікар почав торкатися комісарових зубів.

— Ви щось відчуваєте?

— Ні… — спробував вимовити Мегре з роззявленим ротом.

— А тепер?

— Ні…

— А тут?

Мегре нічого не відчував, бо справді зуби в нього ніколи не боліли. Поклавши свій інструмент, лікар узяв зі столу невеличкий молоток.

— Вам болить?

— Просто неприємно…

— Але гострого болю немає?

Комісар раптом упіймав себе на думці, що здивувала його самого, — в жодному разі не треба погоджуватися на укол. Він боявся. Так, він справді відчував страх, нехай невиразний і прихований, але тим не менш цілком реальний. Він напівлежав у кріслі, відкинувши назад голову, з широко роззявленим ротом, безпорадний, майже як полонений.

Чого він зайшов до цього будинку? Тому, що шукав людину, яка підступно напала на нього. Над ним тяжіла фраза, що її колись промовив Пардон:

— Скажіть, чи доводилося вам, відколи ви служите в поліції, зустрічати злочинця, по-справжньому злого… Викінченого лиходія!

Він марно перебирав у пам'яті десятки імен, намагаючись знайти того, кому було б потрібно скомпрометувати його, усунути зі свого шляху і кому було б водночас під силу вигадати і здійснити такий хитромудрий план, використовуючи як інструмент дівчину з порядної родини.

"Порядної?!" Що за дурниця! Які ж родини в такому разі слід вважати поганими?

Отже, він опинився тут лише тому, що мав підстави, хай і не дуже поважні, підозрювати рудого стоматолога. Але поки що Мегре марно намагався щось прочитати у холодних, вдвічі збільшених товстими скельцями окулярів блакитних очах. Обличчя лікаря з неправильними гострими рисами теж здавалося вилитим із бетону. З кожним його видихом комісар відчував запах згаслої сигарети.

"Кожна людина може стати вбивцею, якщо її спонукають до цього поважні причини…"

Мегре уперше промовив цю фразу колись давно, відповідаючи на запитання чи то Пардона, чи то якогось журналіста.

Хтось намагався скомпрометувати його, хотів, щоб його звільнили з посади комісара. Що, коли цей "хтось" — Мелан?

Минула майже ціла доба, відколи Мегре побував у префекта, але й досі він залишався на своїй посаді і навіть сам завітав до кабінету зубного лікаря… Звичайно, це не доказ, але…

Мелан дихав рівно, і окуляри без оправи, химерно збільшуючи його очі, робили його схожим на якогось фантастичного птаха.

Якщо припустити на мить, що він мав доволі причин, щоб наважитися на таку ризиковану витівку, як уся ця нічна операція з участю Ніколь, то чи не міг він також зважитися позбутися комісара у будь-який інший спосіб?

— Прополощіть рот і сплюньте…

Мегре послухався, весь час відчуваючи на собі холодний погляд лікаря, який нерухомо стояв поруч.

— У вас цілком здорові зуби, і вони аж ніяк не могли боліти… Якщо минулої ночі у вас справді були болісні відчуття з правого боку нижньої щелепи, то це, певно, початок гайморит…

— І ви не можете нічого зробити?

— Вам доведеться звернутися до вашого терапевта. Він одвернувся, щоб упорядкувати свої інструменти, і Мегре не без труднощів вивільнився з крісла, що його лікар забув опустити. Ступивши крок до вікна, він побачив напівроздягнену Алін, яка палила сигарету, дивлячись на вулицю.

Він знав розташування кімнат у квартирі Манюеля і одразу збагнув, що Алін стояла біля вікна тієї комірчини, в якій її опікун проводив цілісінькі дні.

Мегре раптом відчув, як кров відлинула йому від обличчя і гострий бридкий страх стрілою пронизав серце.

— Скільки з мене? — прошепотів він.

— Це вам скаже секретарка…

Він знову опинився на сходах і на повні груди вдихнув прохолодне, з запахом цвілі повітря. Внизу на нього вже чекала іспанка, яка провела його до виходу і зачинила двері.

Якимось чудом інспекторові Люка пощастило знайти місце в затінку. Сидячи за кермом, він читав газету.

Мегре підвів голову. Алін у вікні вже не було. Вія перейшов вулицю і пірнув у під'їзд.

Дістався на четвертий поверх, комісар подзвонив, якийсь час слухав муркотіння пилососа, поки нарешті двері відчинилися, і він зіткнувся зі старою прислужницею, котру якось уже бачив раніше.

— Ви до мосьє Пальмарі?

— І до мадемуазель Алін…

— Здається, мадам приймає ванну… Але заходьте. Він зайшов до салону і крізь відчинені двері заглянув до комірчини. Манюєль у шовковій піжамі сидів у своєму кріслі і слухав радіо. Помітивши комісара, він знехотя повернув вимикач.

— Ви знову…

Мегре перейшов до його кімнати. У вітальні, винюхуючи доріжки, хропів пилосос.

— Я хотів би поговорити з Алін.

— Вона щойно була тут…

— Я знаю. Я бачив її у вікні.

— Вона купається… Що вам від неї потрібно?

— Чесно кажучи, я ще не знаю…

— Послухайте, пане комісар… Я завжди був чемний з вами. Я не раз робив вам послуги… Коли б про неї дехто знав, то, певно, у мене під шкірою було б трохи більше куль, ніж зараз… Але останнім часом ви перебираєте міру… Замість подяки ви намагаєтесь покласти на мій карб усі мерзоти, що відбуваються в Парижі… Поставте себе на моє місце. Чи могли б ви терпіти всі ці підозрілі погляди, підступні запитання, не знаючи навіть, чого від вас хочуть?..

— Я зараз саме в такому становищі…

— Можливо, та це ще не дає вам права виїжджати на інших. Алін тільки що бачила, як ви вийшли з машини і дзвонили до зубного лікаря… Певна річ, це тому, що вона ходила вчора до нього лікувати зуби і сама сказала вам про це.

— Ні, не тому…

— Тоді чому? Я не розумію. Чи, може, ви хочете сказати, що теж лікуєтесь у нього?

— Давайте почекаємо Алін. Я не хочу повторюватися.

Він підійшов до вікна і, засунувши руки в кишені, глянув туди, де за тюлевими фіранками доктор Мелан приймав свою пацієнтку.

Звідси не. було видно, що відбувалося всередині. Він насилу розрізнив кілька білих плям, одна з яких раптом рушила з місця і стала виразнішою. Це лікар наблизився до вікна, щоб узяти якийсь інструмент.

— Скільки разів я приходив до вас цього тижня? Га, Манюєлю?

— Тричі… Це мені так набридло, що я міг би сказати десять разів… Коли я працював на вулиці Фонден, мені було байдуже… Там будь-хто може зайти і вийти коли йому заманеться… Бо то бар. Сиди собі, пий, а хочеш — давай побалакаємо… Поганий той хазяїн, який цього не вміє. Але це вже не бар, це квартира — моя та Алін. А квартира — то річ священна, чи не так?.. Навіть поліція не має права зайти сюди без ордера..; Я правильно кажу?

Мегре, який майже не слухав його, відповів невиразним жестом.

— Скільки разів, розмовляючи з вами, я стояв перед цим вікном? — запитав він.

Манюєль знизав плечима. Запитання здалося йому ідіотським.

— Я не підраховував… Можу лише сказати, що сиділи ви мало…

І на роботі в своєму кабінеті, і вдома, на бульварі Рішар-Ленуар, Мегре любив подовгу стояти перед вікном і дивитися на вулицю, незалежно від того, що було перед ним — вікна сусіднього будинку, крони дерев, Сена чи перехожі. Можливо, це було ознакою клаустрофобії? Усюди він інстинктивно шукав контакту із зовнішнім світом.

До кімнати зайшла Алін у жовтому купальному халаті. В скуйовдженому волоссі блищали крапельки води.

— Ну, що я тобі казала? Він уже приніс піжаму.

Але, зустрівшись поглядом з Мегре, вона зрозуміла, що жарти зараз були недоречні.

— Послухайте, Алін… Я прийшов сюди не для того щоб вам набридати. Даю вам слово честі, що розслідування, яким я зараз займаюсь, не стосується ні вас, ні Манюєля… Принаймні, на даному етапі…

Вона скоса зиркнула на нього, не дуже ймучи віри.

— Тільки прошу відповідати щиро. Повірте, так буде краще для всіх нас. Чи справді ви лише вперше зайшли вчора до того будинку?

— Ну звичайно… Раніше в мене ніколи не боліли зуби.

— Щойно я вас бачив… Ви сиділи на лутці і палили сигарету…

— Ви були там?

Вона показала на вікно, завішене тюлем.

— Еге ж… У тому самому кріслі, де вчора сиділи ви. Як часто ви сидите біля вікна?

— Як і всі… Я люблю подихати свіжим повітрям.

— А ви не знайомі з мешканцями особняка?

— Хіба їх так багато?.. Я гадала…

— Що ви гадали?

— Що там живуть лише лікар, Карола та секретарка…

— Карола — це прислужниця?

— Прислужниця, кухарка, покоївка, консьєржка — все що хочете... Весь будинок тримається на ній... Я інколи зустрічаюся з нею у сусідніх крамницях... Мене дуже здивувала її вимова, і я якось запитала, звідки вона приїхала... Виявляється, вона іспанка. Вона не дуже балакуча, але все-таки ми вітаємося на вулиці...

— А секретарка:

— Мадемуазель Мотт?

— Карола сказала вам, як її звати?

— Авжеж. Взагалі, вона тут не живе. Вона приходить вранці, ополудні обідає в ресторанчику в кінці вулиці, а о другій знову береться до роботи. Увечері буває по-різному... Іноді вона затримується до сьомої, а то й до восьмої години...

— Ви не знаєте, де вона живе?

— Я ніколи цим не цікавилася. Зблизька вона ще страшніша, ніж на відстані.

— Вона заповнювала на вас картку?

— Немов на закордонний паспорт.

— Вона ставила вам нескромні запитання?

— Вона запитала, хто мені дав адресу лікаря. Я відповіла, що живу навпроти... А взагалі, так, вона поставила мені дуже дивне запитання: "На якому поверсі?"

— І все?

Алін замислилась.

— Здається, все. Більш я нічого такого не пригадую… Хоча… Коли я стояла перед нею, вона раптом дуже пильно оглянула мене своїми гострими очицями і каже:

"Ви більш ні на що не скаржитесь?"

Я відповіла, що ні, і вона не наполягала. Адже кола йдеш до зубного лікаря, то зовсім не обов'язково брати з собою довідку про прищеплення віспи.

Манюєль досить добре знав комісара, щоб зрозуміти, що той навпомацки шукає істину, яка поки що вислизає від нього. Він, як мисливський пес, нюшив на всі боки, метався, біг то ліворуч, то праворуч… Раптом він простяг Алін фотографію Ніколь Прієр.

— Ви ніколи не бачили її на вулиці Фонтен?

— Це та панночка, про яку ви розповідали учора?

Він ствердно кивнув.

— На вулиці Фонтен — ні… Але я бачила її на нашій вулиці.

— Вона йшла до лікаря?

— Саме так. Однак не в прийомні години…

— Пізно увечері?

— Не дуже пізно… О дев'ятій, пів на десяту…

— Кабінет був освітлений?

— В ті дні, здається, ні…

— Ви хочете сказати, що в інші вечори там світилося?

— Певна річ, і досить часто…

— Увечері крізь тюль ви могли все бачити…

— Так, але вони зачиняли віконниці… Я помічала світло лише крізь шпарки.

— Якщо я вас добре зрозумів, Ніколь Прієр ходить до лікаря не як пацієнтка… — Це він знав ще з минулого вечора. — А що, лікар приймає пацієнтів і в неприйомні години? Кого саме? Чоловіків чи жінок?

Алін витріщила очі.

— Стривайте, я про це якось не думала… Звичайно, до нього ходять і чоловіки, і жінки… Щоправда, жінок більше…

— Молодих?

— Є й молоді, і не зовсім молоді… Я не консьєржка і не стежу за всіма, хто входить і виходить… Просто я часто стою біля вікна і бачу, що робиться на вулиці…

— Я можу це підтвердити, — похмуро обізвався Манюєль. — Інколи мені здається, що вона завела собі бахура і потай переморгується з ним… Певно, їй нудно зі мною…

— Тю, дурню, перехрестись…

— Дурень я чи не дурень, але я знаю свій вік, та й через цю кляту ногу стрибати вже розучився…

— Але ж ти сам завжди кажеш, що старий віл борозни не зіпсує… А втім, до вола тобі ще далеко!

Натяк був дуже прозорий, і Манюєль відповів їй вдоволеною усмішкою, в якій світилася гордість. Здається, вони справді кохали одне одного.

— А ввечері чоловіки теж приходять?

— Що ви маєте на увазі?

— Нічого певного. Я просто намагаюся намацати правду…

— Мені здається, що ви мацаєте не там, де треба…

— Тобто як?

— Ну, взяти хоча б жінок, що приходять увечері… Ви не подумали, що їхні зуби тут можуть бути ні дз чого? А що він приймає їх у своєму кабінеті, то на шури-мури це також не схоже… В будинку для цього знайшлися б затишніші закутки… До того ж лікареві не треба ховатися від жінки, бо її в нього немає… А коли вія приймає у своєму кабінеті, то, певно, не для того, щоб заглядати в рот…

— Ви вже були вагітні?

Вона глянула на Манюєля. Той мовчки стенув плечима.

— Як і всі жінки, хай чому чорт!

— Але у вас немає дітей?

— Краще не нагадуйте мені про це… Світ кепсько влаштований. Коли не хочеш дитини, можеш завагітніти від одного погляду… А от зараз, коли хотілося б мати в хаті малюка… Правда, татку?.. Та ба! І нічого не вдієш…

— Ви теж колись зверталися до лікаря?

— Де б я тоді взяла стільки грошей?.. Лікарі, які це роблять, не хочуть даремно ризикувати і правлять як за рідного батька… Тому мені довелося довіритися мадам Піпі…

— Доглядачці туалетів?

— Не кажіть мені, що ви її не знаєте… На Монмартрі принаймні десять таких, як вона… Завжди готових допомогти дівчиську, що потрапило в халепу…

Вона раптом глянула кудись угору, немов намагалася щось пригадати.

— Стривайте… Тепер мені ясно, чого ця стара чапля так пильно оглядала мене, немов роздягала поглядом… І чому запитала, чи не скаржусь я на щось інше, крім зубів…

— А лікар вам нічого такого не говорив?

— Мовчав, як німий… Мені здавалося, що його баньки от-от вилізуть із орбіт… Теж красунчик!.. "Відкрийте рот… Закрийте рот… Прополощіть… Сплюньте…" Тьху!

— Ви ще повинні йти до нього?

— Завтра вранці… Він поставив мені тимчасову пломбу, і від неї в мене в роті весь час поганий присмак… Навіть сигарета не допомагає…

— Що, як я вас попрошу… Але тут втрутився Манюєль.

— Тільки не це, пане комісар… Ми ніколи не відмовляли вам у послугах, хоча в подяку за це ви весь час намагаєтеся запроторити мене до в'язниці. Годі заперечувати… Я знаю, що кажу… Та вся ця історія схожа на пломбу Алін: від неї в роті поганий присмак… І, коли на те пішло, я теж маю право сказати своє слово. Отож я й кажу — ні! Я забороняю їй переступати поріг цього будинку. Пломба чи не пломба, а завтра їй доведеться шукати собі іншого лікаря…

О пів на дванадцяту Мегре зайшов до свого кабінету і кинув капелюха на стілець. Не встиг він іще запалити люльку, як у двері постукали, і на порозі з'явився старий портьє Жозеф.

— Пане комісар, вас просить директор… Він уже втретє посилає за вами.

В Сюрте Жозеф був старший за всіх, старіший навіть за пласкостопого Барнакля. Довгі роки служби, проведені в тісному передпокої, куди ніколи не заглядало сонце, знебарвили його обличчя, яке здавалося вирізьбленим із слонівки.

Комісар пішов слідом за ним і за якусь хвилину, вдруге того ранку і бозна-вкотре взагалі, переступив поріг директорського кабінету.

— Сідайте, Мегре…

Директор тицьнув пальцем на стілець, наполовину освітлений сонцем. Крізь відчинені вікна сюди долинав різноголосий гомін вулиці, і директор підвівся, щоб їх зачинити, немов хотів таким чином підкреслити конфіденційний характер їхньої наступної розмови.

Вигляд у нього був більш ніж розгублений. Ролан Блюте відчував себе не в своїй тарілці з першого дня, як тільки опинився в Сюрте. В той час на чолі бригад стояли досвідчені ветерани, старіші навіть за Мегре, і йому важко було давати їм якісь вказівки.

Тому новоспечений директор, офіційний плід якихось таємних махінацій у вищих колах, ретельно силкувався наслідувати традиційний "тон" Сюрте, що його важко було б визначити одним словом — грубуватий і панібратський, без зайвих церемоній, як це буває у людей, що цілковито довіряють один одному.

Ще зовсім недавно різними відділами Сюрте керували люди без дипломів, зате з великим досвідом практичної роботи. Їх уже ніщо не могло ні здивувати, ні розгнівати.

Вони пам'ятали найзапекліших злочинців, котрі плакали перед ними, як малі діти. Знали й інших, котрих ловили, ризикуючи власним життям, щоб потім судочинці випустили їх на волю, де вони починали все спочатку.

— Я сьогодні вже втретє посилаю по вас, Мегре…

— Мене щойно про це повідомили.

— Але вас не було на місці!

Директор не знав, куди подіти очі, і тремтячою рукою почав запалювати сигарету.

— Я гадав, що ваші люди розслідують передусім грабунок ювелірної крамниці на авеню Віктора Гюго…

— Так воно і є…

— Зараз уже пів на дванадцяту…

Він рвучко дістав із кишеньки жилета плаский годинник на золотому ланцюжку.

— Дозвольте запитати, де ви досі були?

Це було ще гірше, ніж учора, бо відбувалося не в префектурі, де Мегре був, можна сказати, гостем, а в самому Сюрте. Колись він заходив до цього кабінету без піджака, щоб по-дружньому побалакати про се і про те зі своїми колегами та начальниками.

Блюте нічим не був схожий на своїх попередників.

— Я ходив до зубного лікаря.

— Звичайно, до того, який живе у вашому районі?

— Дозвольте мені не відповідати на це запитання, пане директор… Я не звик, щоб допитували мене. Раніше допитував завжди я… Принаймні, до вчорашнього дня. І я досі не знав, що головний комісар має повідомляти вам адреси своїх лікарів, перукарів та кравців…

— Я розумію вас…

— Справді? — глузливо кинув Мегре.

— Так, я уявляю себе на вашому місці… І, повірте, мені б зараз не хотілося бути на моєму… Але в мене немає вибору, бо це наказ згори. І я змушений запитати у вас про все, що ви робили протягом останньої доби.

— Я краще подам у відставку.

— Спробуйте зрозуміти моє становище... Адже ви знаєте, який галас зчинила преса з приводу цих нахабних нальотів, які повторюються ось уже два місяці підряд...

— Більш як половина з них сталися на Лазурному березі та в Довіллі, тобто за межами нашої юрисдикції..

— Але їх учинила та сама банда!.. В усякому разі, у той самий спосіб. Останній наліт відбувся минулого ранку... Чи побували ви на місці, як робили завжди?

— Ні.

— А читали рапорти інспекторів?

— Теж ні.

— Може, ви самі натрапили на слід?

— Відколи почалися ці нальоти, я тримаюся одного сліду.

— Без результату?

— В мене справді поки що немає жодних доказів...

Я чекаю якоїсь їхньої необережності, помилки, тієї зовні неважливої дрібнички, яка дозволить мені діяти...

__ Цього ранку ви були не у вашого районного зубного лікаря, а в того, що живе на вулиці Акацій, і зуби у вас цілком здорові... Чи, може, ви підозрюєте цього стоматолога в тому, що він один із нальотників?

— Ні...

— А потім ви відвідували когось у будинку навпроти.

— Там мешкає один із моїх інформаторів…

— Ви розмовляли з ним про наліт на ювелірну крамницю?

— Ні.

— Послухайте мене, Мегре… Коли я прийшов сюди, я був сповнений найвищої поваги до вас як до людини і як до поліцая… Відтоді нічого не змінилося… Але сьогодні, як я вам уже казав, я змушений грати роль, котра мені зовсім не подобається… Вчора вас викликав до себе головний префект… Він розмовляв з вами про справу, яка мене не стосується і про яку я знаю лише в загальних рисах… Перед тим, як попрощатися з" вами, він вас просив забути про цю справу і нікому про неї не розповідати, навіть вашим колегам та інспекторам… це правда?

— Правда…

Директор зиркнув на аркуш паперу, що лежав перед ним на столі.

— Вчора після цієї розмови ви до третьої години дня сиділи в своєму кабінеті. Потім ви подалися до кав'ярні на вулиці Сени під назвою "Затишок". Далі ви поїхали на вулицю Еколь, де кілька хвилин розмовляли з хазяйкою готелю. Ці два візити пов'язані зі справою, якою вам було заборонено займатись, чи не так?

— Так.

— Після цього в супроводі інспектора Жанв'є ви поїхали на вулицю Акацій і провели понад годину в домі підозрілого типа на ім'я Манюєль Пальмарі, вашого колишнього повідомлювача.

— Якщо не помиляюся, за мною стежили агента таємної поліції… Як за політичним злочинцем… Так, пане директор?

Проти звичаю він не сказав йому "патрон". Йому було противно й гірко. До того ж сонце било йому просто в обличчя, й очі заливав піт.

Ролан Блюте удав, що не чув запитання.

— Повернувшись до Сюрте, ви викликали до себе старого інспектора Барнакля і дали йому доручення потай сфотографувати одну молоду особу, наближатися до якої…

— … мені заборонив сам пан префект.

— А пізніше ви з інспектором Люка поїхали до бару на вулиці Мосьє-ле-Пренс, де зустрілися зі швейцаром Сорбонни… Ви розмовляли про викрадені коштовності?

— Ні.

— Отже, знову про ту дівчину?

— Так.

— Увечері ви повели свою дружину до ресторану на авеню Гранд-Арме. Це випадково?

— Ні.

— Потім, допитуючи менеджера Ландрі, ви домоглися, щоб він показав реєстр членів клубу… Чи не так?

— Все цілком правильно, пане директор… Признаюсь, мені навіть на думку не спадало, що за мною можуть стежити… Досі я жив по той бік барикади…

— Якщо це вас цікавить, можу вас запевнити, що не я наказав стежити за вами і взагалі довідався про всю цю справу лише кілька годин тому… Схоже, що там, нагорі, їй надають великої ваги… Я всього лише чиновник і повинен виконувати те, що мені наказують…

— Ви вимагаєте письмового пояснення?

— Не ускладнюйте без потреби мою важку місію, Мегре… Повірте, що я не пишаюся нею.

— Я охоче вам вірю.

— Але виходить, що ви протягом цілої доби примушували ваших інспекторів займатися справою, котра не має нічого спільного з їх службовими обов'язками, бо стосується вас особисто… Щоправда, вони цього не знали, і тому ми не будемо вживати щодо них жодних санкцій… А от…

Директорові теж було жарко. Він дістав хусточку і знервовано витер спітніле обличчя.

— А от щодо вас, то я не буду приховувати, яке рішення підказали мені згори… Вам необхідно відпочити… Останнім часом ви багато працювали і могли перевтомитися… Ви попросите у нас відпустку за станом здоров'я. Вона триватиме доти, доки не скінчиться розслідування вашої справи…

Він насилу доказав останні слова і якийсь час стояв, не наважуючись глянути у вічі комісарові. Йому було ніяково перед ним, немов перед твариною, яку хотіли вбити, але. тільки поранили.

— Можливо, це триватиме всього кілька днів. Згідно з існуючими правилами ви матимете змогу боронитися… Мені вже відомо, що ви подали доповідну записку з вашою версією…

Мегре повільно підвівся.

— Дякую вам, пане директор.

Потім на превеликий подив Ролана Блюте спокійнісінько попрямував до найближчого вікна.

— Думаю, що тепер можна відчинити…

Він по черзі відчинив усі вікна й зупинився, вдихаючи гарячі пахощі вулиці. Внизу, на до болю знайомому паризькому тлі, метушилися, кудись поспішали дуже близькі йому, хоча й зовсім незнайомі люди.

— Я можу вважати, що ви вже у відпустці?

Він кивнув головою і мовчки попрямував до виходу. Директор не простяг руки, але тримав її перед себе, готовий ухопити комісарову правицю, коли б той її подав.

Та Мегре не зробив цього.

На відміну від учорашнього дня, він не пішов страждати до свого кабінету, а одразу подався до інспекторської.

— Люка!.. Жанв'є!..

Барнакля в кімнаті не було.

— Зайдіть до мене, хлопці… Вам доведеться якийсь час попрацювати самостійно.

Жанв'є раптом зблід і стиснув зуби — він усе зрозумів. Слова були зайві.

— Я втомився, можливо, я навіть хворий… Добра матінка адміністрація турбується про моє здоров'я і дозволяє мені відпочити.

Він почав ходити по кімнаті, щоб приховати дві скупі сльозинки, що навернулися йому на очі.

— Ви займайтеся нальотниками далі… Вам обом відомі мої міркування з цього приводу… Нехай у мене немає університетських дипломів, але ви знаєте, що я впертий… Як кожний справжній селюк!

Він вибив люльку у велику скляну попільничку і знову дістав табакерку.

Нагорі вже знають про все, що ви робили з учорашнього дня… Звичайно, про мене там теж усе відомо… треба попередити Барнакля, коли він повернеться…

Певно, за вами будуть стежити, як стежили і стежитимуть за мною… Я б не хотів, щоб через мене у вас були якісь прикрощі… Прошу вас забути все, що ви знаєте про цю справу.

Він осміхнувся до них.

— Ну от… Мені було набагато легше говорити з вами, ніж директорові зі мною…

Потім неквапливо підійшов до стільця й узяв капелюха.

— До побачення, хлопці!..

Першим спромігся заговорити Жанв'є:

— Знаєте, патроне...

— Що?

— Я знову розмовляв з моїм приятелем... Він розпитав свою жінку про Ніколь Прієр... Та вважає її психопаткою... Вона має незабаром побратися з якимось аргентінським дипломатом... Вже були заручини, але вони тримають їх у таємниці... Недавно він поїхав додому — влагоджувати свої справи...

— Так, так...

— Я також був у. "Золотій підкові" і показував фотографію. Там її ніхто не знає.

— Байдуже...

— Ви облишили цю справу?

Він обернувся і глянув на інспекторів.

— Це так ви мене знаєте?

— Ви хочете сказати, що будете продовжувати самотужки, знаючи, що за кожним вашим кроком стежать?

— Я спробую...

Обидва всміхнулися, неспроможні приховати свого хвилювання, не знаходячи слів, щоб висловити свої почуття.

— Ну досить сентиментів… До скорого побачення!

Він міцно потиснув їм руки, попрямував до дверей і за кілька хвилин уже спускався сходами Сюрте.

Під аркою, як завжди, стояли двоє чергових. Комісар не без іронії відповів на їхнє привітання. Світ ставав зовсім іншим від того, що він дивився на нього очима вільної людини.

Його ніде ніхто не чекав, і він міг іти куди йому заманеться, хоч світ за очі.

Можливо, один із рибалок, що низкою стояли на березі Сени, зараз згорне свою вудочку і піде слідом. Або раптом рушить одна із сірих машин, що стояли поруч, за кілька десятків метрів.

Він узяв праворуч і за давньою звичкою, перейшовши площу, відчинив двері ресторану "Дофін". Як і завжди, побачивши його, хазяїн пішов назустріч, щоб потиснути руку.

— Як справи, комісаре?

— Чудово, як ніколи!

— Що вам налити?

— От я думаю…

В такий незвичайний день йому не хотілося пити якогось банального аперитиву. Раптом його осяяла згадка ще з тих часів, коли він уперше

приїхав до Парижа. Тоді саме з'явився новий напій, який одразу припав йому до смаку.

— У вас є мандарин-кюрасно?

— Певна річ!.. Щоправда, зараз про нього забули, і молодь взагалі не знає, що це таке, але у нас завжди знайдеться пляшечка в холодильнику… Скибочку цитрини?

Він випив дві склянки, дивуючись, як могла йому колись подобатися така кислятина.

Потім вийшов і неквапливо попростував до зупинки автобуса на Шатле. Поспішати йому було нікуди.

— Ти дуже засмучений? — запитала пані Мегре, накриваючи на стіл. Вона була здивована, що чоловік повернувся так рано.

— Ні. Удар був тяжкий, можливо, навіть тяжчий, ніж у префекта, — адже це відбувалося в Сюрте…. Але зараз я відчуваю себе вільним, а це, виявляється, велика полегкість…

— Ти не боїшся?

— Найбільше, що мені загрожує, це адміністративне стягнення… В крайньому разі передчасна відставка.

— Я не про це… Адже ті люди, яких ти намагаєшся викрити, довели, що вони здатні на все…

— Все, що вони робитимуть проти мене, лише підтвердить, що я маю рацію… Цього ранку директор сказав одну зайву фразу: "Зуби у вас здоровісінькі". Коли б не Це, я міг би подумати, що він просто переказує

рапорт агентів, які стежили за мною… Але вони не заглядали мені в рот… Навіть Ажупа, наш районний дантист, не міг би сказати, які в мене зараз зуби, бо оглядав мене рік тому… А це означає, що, як тільки я вийшов від доктора Мелана, той зателефонував до Прієрів… Звичайно, моя кралечка знову поскаржилася своєму дядечкові… Потім усе пішло, як учора, — дядечко дзвонить міністрові внутрішніх справ, той — префектові, префект — директорові… Коли поглянути на це збоку, виходить дуже кумедна історія…

— Що ж ти робитимеш далі?

— Буду продовжувати.

— Сам-один?

— Людина ніколи не буває зовсім сама… Для початку я подзвоню нашому славному Пардонові… Він певно уже скінчив, свої візити.

За хвилину з трубки долинуло:

— Я оце тільки зайшов і саме збирався обідати…

— Даруйте, друже, але ви мені знову потрібні… Йому вже не раз доводилось у такий самий спосіб звертатися до Пардона, щоб узяти медичну консультацію чи дістати відомості про якогось із його колег.

Лікарі досить легко можуть навести довідки один про одного, навіть коли вони не знайомі особисто. Хоча в різний час, усі вони вчилися колись у тих самих учбових закладах, і в кожного є приятель, що був однокашником того чи того, проходив із ним разом практику в лікарні, або знайомий професор, що знає майже всіх.

Коло лікарів досить тісне і замкнуте. До того ж вони часто зустрічаються на всіляких з'їздах, конференціях та конгресах.

— Цього разу йдеться про одного зубного лікаря, або, як написано у нього на дверях, стоматолога…

— Особисто у мене серед них мало знайомих…

— Його звуть Франсуа Мелан, тридцять вісім років, мешкає і має кабінет в особняку на вулиці Акацій…

Якийсь час телефон мовчав.

— Ви його не знаєте?

— Ні… Я просто підраховую… Знову питання віку… Тридцять вісім років — це вже інше покоління. Далебі, я можу звернутися до когось із професорів…

— Ви можете зробити це негайно?

— Якщо пощастить. Я подзвоню кільком своїм знайомим. Можливо, натраплю на когось, хто його знає… Зараз я гляну в довідник… Ця справа дуже важлива?

— Дуже. Особливо для мене… Які у вас плани на сьогоднішній вечір?

Мегре почув, як його приятель питає у своєї дружини:

— В тебе є якісь плани на вечір?

Десь у глибині далекий голос жінки відповів:

— Ти вчора казав, що поведеш мене в кіно…

— Ніяких планів, — мовив Пардон у трубку.

— А кіно?

— Ви все чули?.. Я не люблю ходити в кіно.

— Якщо хочете, приходьте увечері до нас удвох... Навіть утрьох, якщо ваша донька ще вдома.

— Ні, її чоловік уже повернувся, і вона в себе...

— Отже, до вечора?

— До вечора... Якщо я про щось дізнаюсь, я подзвоню вам на роботу...

— Я вже своє відробив.

— Що?.. Це ви серйозно?

— В усякому разі, до нового розпорядження я можу вважати себе звичайним громадянином, без жодних привілеїв і без жодної відповідальності...

Так він відчував себе тільки в неділю, хоча гомін та запахи, що долинали з вулиці, були цілком буденні, зовсім не такі, як у неділю.

По обіді він непомітно для самого себе задрімав у кріслі і, коли розплющив очі, з подивом побачив, що було вже пів на четверту.

— Я, здається, дав хропака, — позіхаючи мовив він.

— Ще й якого! Може, поставити каву?

— Охоче випив би чашечку...

Треба було навести якийсь лад у думках, але йому більше не хотілося міркувати про цю справу, і він вирішив пустити все своїм плином.

Та й що він міг удіяти? Майже нічого. Він не сумнівався в тому, що десь біля його будинку чатували агенти таємної поліції, готові супроводжувати його, куди б він не пішов.

Не могло бути й мови про те, щоб вирушити на бульвар Курсель у гості до головного доповідача і тим більше йти до університету й чатувати на Ніколь Прієр. Вона могла б одразу гукнути на допомогу, і Мегре опинився б У кумедному становищі.

А чи дадуть йому змогу знову завітати до Франсуа Мелана? Навряд. Він не був певний, що зміг би зайти до квартири Манюєля. Дзвонити йому було б теж безглуздо, бо він сам наказав записувати на магнітофон усі телефонні розмови власника "Золотої підкови".

— Я вже поклала цукор... Обережно, вона гаряча... Пані Мегре з потайною тривогою дивилася на свого чоловіка, намагаючись усміхатися.

— Не турбуйся, пані Мегре... Ми ще повоюємо!

Він називав її так лише тоді, коли був у доброму гуморі, і це здивувало жінку.

— В тебе зовсім спокійний вигляд.

— Я сам спокійний.

— Коли подивитися на тебе, то не повіриш, що в тебе якісь неприємності...

— Вони скінчаться… Так чи інакше.

— Ти кудись ідеш?

— Піду трохи прогуляюся…

— Ти певний, що це безпечно?

— Обіцяю тобі переходити вулицю лише при зеленому світлі…

Вона все-таки відчула, що чоловік намагається приховати свою схвильованість. Мегре уникав її погляду і з блаженним виглядом смакував каву.

— Ти щось купила на вечерю?

— Я подзвонила до крамниці… Все уже принесли… Ти хочеш знати меню?

— Ні. Я люблю несподіванки…

Не встиг він пройти і сотні метрів, як, обернувшись, одразу вгледів шпигів. Вони неприродно заметушилися й почали жваво жестикулювати, немов гаряче про щось сперечалися.

Комісар не міг поскаржитися, що його недооцінюють: двох агентів висилали лише тоді, коли злочинець вважався особливо небезпечним.

Він бачив їх уперше: таємна поліція здавна була підпорядкована міністрові внутрішніх справ.

Дійшовши до Бастілії, він уже був надумав, як позбутися хвоста. Але це був би аж надто жорстокий жарт, зовсім не по-товариському. А що,

як у них малі діти?! Мегре махнув рукою і відмовився від свого блюзнірського наміру.

Потім підійшов до кіоска і, купивши кілька вечірніх газет, майже цілу годину просидів на лавці під платаном, немов старий рантьє.

Додому він повертався бульваром Бомарше та вулицею Шмен-Вер. Агенти невтомно йшли слідом.

До вечора ще залишалося багато часу, і Мегре вирішив прийняти душ та причепуритися.

Пардон так і не подзвонив.

Подружжя прибуло рівно о восьмій, і всі одразу сіли до столу. Пані Мегре подала суфле та смаженого півня у вині по-гальському.

— Мені довелося довгенько поморочитися, поки я натрапив на. одного добродія, який знає вашого стоматолога… Я вам потім розповім…

— А ви пригадуєте нашу останню розмову?.. Про викінченого лиходія?.. Про зло заради зла?.. Я тоді вам відповів, що такого не буває… Тепер я не певен цього..

Він не хотів говорити про це за столом. Дочекавшись кави, чоловіки взяли свої чашки й подалися до кабінету.

— Сподіваюсь, наші дами не заперечують?

— Якої вам наливки — малинової чи сливової?

І немов наперед знаючи думку свого друга, Пардон відповів:

— Ні тієї, ні другої…

Так само, як і під час їхньої останньої зустрічі, за відчиненим вікном густішали сутінки, але небо було чисте і ніщо не віщувало грози.

— Лише після п'ятого чи шостого дзвінка мені порадили звернутися до одного добродія, якого я давно знаю… Колись я досить активно залицявся до його сестри і, якщо не помиляюсь, був навіть ладний одружитися з нею…

Щоправда, відтоді минуло понад тридцять років, і а зовсім утратив їх із поля зору… Виявляється, цей Вів'є живе за два кроки від мене, на бульварі Вольтера… Між двома візитами я забіг на хвилинку до нього… Він зараз уже професор стоматології і добре знає Франсуа Мелана… Це його вихованець…

Пардон замовк і глянув на комісара довгим допитливим поглядом.

— Він вас дуже цікавить?.. Ідеться про карний злочин?

Комісар запалив люльку, затягся і, видихнувши хмарку сизого диму, тихо промовив:

— Або я дуже помиляюсь і муситиму розпрощатися з роботою, або я маю рацію, і тоді переді мною найцікавіша справа за всю мою кар'єру…

— Мелан причетний до цієї справи?

— Мало сказати причетний… Без нього її не було б!

— Кумедно!

— Чому?

— Бо між тим, що ви сказали, і тим, що я почув од Вів'є, існує певна спорідненість. Ви були у Мелана?

— Еге ж... Цього ранку, під тим приводом, що в мене болять зуби.

— Він високий, рудий, дуже короткозорий, синьоокий, з довгими руками?

— Я не зауважив, які в нього руки.

— Що він вам сказав?

— Що в мене цілком здорові зуби.

— Якщо вас цікавить його біографія, то можу сказати, що він дуже темного походження... Він зріс у родині наймита... В їхньому селі Мелани були найбідніші, і до того ж батько мало не щодня напивався... В них було п'ятеро дітей... У Франсуа Мелана десь іще має бути сестра, на два-три роки старша за нього... Про все це Вів'є дізнався вже після того, як він зустрівся зі своїм студентом... Перші два роки він не знав про нього майже нічого. Мелан не з тих, хто легко розкривається перед іншими. В нього ніколи не було друзів... З дівчатами він теж не зустрічався... У них на факультеті ніхто не знав, що Мелан працює ночами, щоб заплатити за навчання... Вів'є досі дивується, як і де хлопцеві вдалося закінчити школу. Я наведу вам по пам'яті кілька його фраз: "Дуже здібний хлопчина, блискучий розум, але потайний на вдачу... Видно, його завжди щось мучило..."

Мегре жадібно слухав, намагаючись не пропустити жодного слова.

— Після університету Вів'є взяв його собі в асистенти — не тільки для того, щоб підтримати хлопця, а ще й тому, що це був найкращий його студент...

"Спочатку з ним було дуже важко, — признався мені Вів'є. — Мовчазний, похмурий, відлюдькуватий — бувало, за день і трьох слів не промовить... А про себе — нічичирк... Та якось я запросив його в гості — до речі, це теж було не так просто... Ми пообідали, трохи випили, потім я завів його в кабінет і примусив розказати, хто він і що... Коньяк усе-таки допоміг, хоча він пив дуже неохоче... Поступово він трохи пожвавішав і розказав мені про своє минуле..."

Пардон запалив сигару і знову глянув на Мегре.

— Це в'яжеться з його особою?

— Мені кортить довідатись, що було далі...

— Виявляється, коли йому було років дванадцять, вія дізнався, що його справжній батько був не батрак, а місцевий поміщик, якийсь збіднілий шевальє, у якого його мати замолоду працювала покоївкою. Він уже не жив у тому селі, і хлопець утік з дому й подався до Льєжа шукати батька... Вони зустрілися, але той, довідавшись, у чім річ, грубо зареготав і звелів вигнати хлопця у три вирви... Ця подія дуже вплинула на нього... Він більше не повернувся до села і втовкмачив собі в голову, що він теж "благородний"... Тому в університеті він був таким відлюдьком — студенти з багатих родин не приймали його до себе, а біднішими він сам нехтував...

"Сподіваюсь, ви ж не збираєтесь довіку жити самотньо?" — обережно запитав Вів'є у свого асистента.

"Не знаю... — тихо відповів той. — Може, і я колись одружуся, якщо знайдеться дівчина, котра зможе мене зрозуміти... Тільки я не хочу плодити злиднів!"

Якийсь час обидва мовчали. Потім знову заговорив Пардон:

— Ви гадаєте, що він злочинець?

— Досі я не думав про справжній злочин, — не одразу відповів комісар. — Але зараз майже певен цього… Професор більш нічого вам не казав?

— Про Мелана — більше нічого. Але він згадав про його асистентку, котра теж колись працювала в нього. Ви її бачили?

— Довелося…

— Вона справді не дуже гарна?

— Мало того…

— Люди гадають, що вона страшенна злюка, але, як переконався Вів'є, це дуже чуйна й добра істота… Її знає весь квартал, де вона живе, і люди часто звертаються до неї, коли треба доглянути хворого…

— А де вона живе?

— Не знаю… Якщо хочете, я можу подзвонити Вів'є… Він, напевно, знає її адресу…

Обличчя Мегре немов скам'яніло, і, дивлячись на нього, важко було навіть збагнути, що таїлося за цією маскою дивовижного неприродного спокою. Пардон уперше бачив комісара в ту мить, як окремі розрізнені нитки розслідування спліталися в його уяві в один тугий вузол і перед ним повільно вимальовувалася істинна картина того, що сталося. Та як не силкувався лікар, він не міг розгадати тих потайних процесів, що відбувалися десь у глибині свідомості його приятеля.

— А що воно за людина, цей Вів'є?

— Загалом, це розумний толерантний чолов'яга, коли не йдеться про втручання держави в організацію медичного обслуговування. Тут він страшенний протестант і крайній індивідуаліст… Як на нього, то треба було б негайно позакривати усі муніципальні лікарні.

Комісар мовчки слухав, неквапливо посмоктуючи люльку, і з його обличчя не сходив вираз дивної апатії. Спантеличений лікар навіть не сподівався, що після такої паузи Мегре зможе продовжувати розмову саме з того місця, де вона урвалася.

— Ви гадаєте, що він зараз удома?

— Певна річ… Вечорами він допізна працює над великою монографією з питань стоматології… В ній він вбачає працю всього його життя.

— Я хотів би з ним поговорити… Подзвоніть і, будь ласка, запитайте, чи не погодився б він відповісти на кілька моїх запитань…

Професор справді був удома і за хвилину вже розмовляв з Пардоном.

— Пробачте, що я вас потурбував, пане професор. Я дзвоню від мого друга комісара Мегре… Він хотів би поговорити з вами.

Певно, той відповів якимось жартом, бо лікар раптом широко посміхнувся.

— Ще б пак!.. То я передаю… Він простяг трубку комісарові.

— Даруйте й мені, пане професор… Ви б надзвичайно полегшили мою місію, якби погодилися відповісти на два-три запитання… Так-так, Пардон переказав мені вашу розмову… Ви навіть собі не уявляєте, як ви мені допомогли… Прошу зауважити, що я звертаюся до вас як приватна особа, бо перебуваю зараз у відпустці за станом здоров'я… Я міг би

поскаржитися, та тільки медицина тут безсила… Та й мій друг Пардон вважає, що я цілком здоровий… Річ у тім, що під час останнього розслідування мені довелося зіткнутися з людьми, на яких не поширюються звичайні закони, а оскільки я звик доводити кожну справу до кінця, мені порадили трохи відпочити… Ось моє перше запитання, пане професор: чи дуже ви здивувались би, довідавшись, що ваш колишній асистент доктор Мелан учинив злочин?..

У трубці почулося якесь гавкання, що його при бажанні можна було взяти за сміх. Коли Вів'є нарешті заговорив, то в його голосі почувалася незламна певність, як у людини, що звикла боротися за свої переконання.

— Шановний комісаре? я б не дуже здивувався, коли б навіть щось подібне зробили ви, я або моя консьєржка… Під певним тиском внутрішніх чи зовнішніх факторів будь-хто спроможний чинити проти закону та моралі…

— Як на вашу думку, про який тиск може йти мова у даному випадку — внутрішній чи зовнішній?

— А ви бачилися з Меланом?

— Цього ранку протягом кількох хвилин.

— Пардон переказав вам те, що я про нього розповів?

— Щойно ми про це розмовляли.

— І яка ваша думка?

— Пробачте, але мене більше цікавить ваша…

— Безперечно, внутрішні фактори! Мелан не з тих людей, на яких можна чинити якийсь тиск. Взагалі це найбільший відлюдько, якого я будь-коли знав.

— А як ви гадаєте, що визначає його поведінку в житті? Мислення чи почування? Інакше кажучи, серце чи розум?

— Ви питаєте мене як лікаря чи як звичайну людину? Як лікар, я б відповів, що це не моя спеціальність, і порадив би звернутися до психіатрів…

І, знову реготнувши в трубку, додав:

— А ті дали б вам сотню різних відповідей, залежно від школи, до якої належать…

— А що ви скажете як людина?

— Особисто я цілком певний, що в нього переважають раціональні чинники, хоча він натура досить складна… Якщо так можна висловитися, над ним тяжіє комплекс соціальної неповноцінності… У хлопця, звичайно не з його виші, було тяжке дитинство, а тепер він ладний за всяку ціну вибитися нагору… Словом, коли б його судили, я б, певно, виступив як свідок оборони…

— Ясно… Моє друге запитання важче сформулювати, і боюсь, що воно вас здивує… Як, на вашу думку, діяв би Мелан, опинившись у скрутному становищі? У найпростіший спосіб чи, навпаки, у складний?

— Слухайте, Мегре, та ви ж, видно, знаєте його не гірше за мене… Звичайно, у складний, я б навіть сказав, У найскладніший… Коли Мелан був студентом, то на простісіньке запитання міг відповідати цілу годину, не проминаючи жодного нюансу теми… Його розумові інколи

бракує гальм — він завжди працює з максимальним напруженням... Він скоріше перестарається, аніж не доробить...

— Дякую вам... Тепер я ще хочу попросити вас про одну послугу — звичайно, якщо ви мені довіряєте... Цілком можливо, що я помиляюсь і всі мої теперішні гіпотеза абсолютно безпідставні... Я міг би краще зорієнтуватися, коли б поговорив віч-на-віч із мадемуазель Мотт...

— Ви хочете, щоб я їй подзвонив? Гаразд, я це зроблю. Бідолашна Мотт — коли б не її потворна зовнішність, усі вважали б її справжнім ангелом... До речі, а який у вас номер? Я зателефоную вам за хвилину...

Скінчивши розмову, Мегре підвівся і вийшов до вітальні, де тихо перешіптувалися жінки.

— Я все-таки наллю собі чарчину сливової... Якщо тільки цей ескулап не видере її в мене з рук...

Та лікар навіть не протестував. Він лише з цікавістю поглядав на свого приятеля, насилу приховуючи захоплення, змішане з деяким острахом.

Він би багато дав, аби дізнатися, з чого саме виходив Мегре, роблячи свої гіпотези, в якому напрямку працювала зараз його думка.

— Алло!.. Це я, пане професор... О, чудово... Сподіваюсь, вам було не дуже важко це зробити?.. Що?.. Важкувато?.. Даруйте... Ви не могли б підказати мені її адресу? Вулиця Фран-Буржуа, шість... Так, так, я знаю цей будинок... Колись я жив майже поруч, на площі Вож... Красно вам дякую!.. О, я б теж був дуже радий з вами зустрітися...

Коли він випростався, вираз його обличчя був, як і досі, спокійний, але в очах з'явилися дивні вогники.

— Пробачте, Пардон, якщо я залишу вас із дамами… Я цілком певний, що цю розмову підслуховували… Не виключено, що вони будуть там раніше за мене… До того ж унизу на мене чекають два агенти таємної поліції…

— Дозвольте, я вас підвезу… Адже моя машина у вас у дворі. Так буде швидше…

— Тоді я вийду з чорного ходу…

— Ти кудись ідеш? Надовго? — стурбовано запитала пані Мегре, коли вони з'явилися у вітальні.

— Не знаю… Сподіваюсь, що ні, а там буде видно…

— Ти не думаєш, що це небезпечно?

— Найнебезпечніше зараз — це сидіти на місці… Пардон мене підвезе й одразу повернеться…

По дорозі Мегре не промовив жодного слова і, скільки не озирався, не помітив "хвоста". Нічого не вдієш, певно, бідолашним агентам завтра теж доведеться йти у відпустку за станом здоров'я! А втім, з ними не будуть так церемонитися…

Вони незабаром звернули в тиху вузьку вуличку Фран-Буржуа, по обидві боки якої стояли старі будинки з дешевими мебльованими кімнатами. В них здебільшого жили емігранти, мало не з усієї Європи.

— На добраніч, Пардоне… Спасибі за все. Якщо я сьогодні чогось доб'юся, то лише завдяки вам…

— Хай вам щастить…

Мегре подзвонив. Невидима в темряві консьєржка відчинила вузьку хвіртку, прорубану у великих воротах під'їзду, і він опинився під високим склепінням, де ледве жевріла невеличка лампочка.

— Скажіть, будь ласка, як пройти до мадемуазель Мотт?

Праворуч, із віконця в стіні, долинуло:

— Прямо, потім направо… Другий під'їзд, квартира тринадцять…

Як тільки Мегре ступив на сходи, у коридорі спалахнуло світло, і трохи вище він побачив перед собою асистентку доктора Мелана з запаленим сірником у руці. Коли він порівнявся з нею, жінка промовила:

— Я боялася, що ви не знайдете дороги… Це в нас не так просто… Будь ласка, проходьте до кімнати…

Її голос помітно тремтів, у погляді відчувалася тривога, на блідому обличчі проступали червоні плями.

Кімната, куди вони зайшли, правила за вітальню, їдальню та спальню водночас. В ній було чисто й затишно. Від кількох старих потемнілих від часу меблів віяло журбою і спокоєм.

— Сідайте… Можете закурити.

— Сподіваюся, ви ще не спали, коли вам подзвонив професор?

— Я мало сплю…

В кімнаті не було ні радіо, ні телевізора, але на полицях стояло багато книг. Одна книжка, розгорнута, лежала на столику біля крісла.

— Ви забули вдома люльку?

Вона навіть не намагалася вдавати із себе чемну господиню і не приховувала своєї тривоги.

— Сьогодні вранці, коли я побачила вас у приймальні, я зрозуміла, що справи кепські... Мене лише дивує, що ви приїхали сюди...

— Пробачте, мадемуазель... Не знаю, чи сказав вам про це професор, але я можу розмовляти лише як приватна особа... Я не маю жодного права вас допитувати чи взагалі турбувати... Мої начальники примусили мене піти у відпустку за станом здоров'я, щоб урятувати від неприємностей дуже. впливових людей... Саме тому я звернувся до посередництва професора Вів'є. Але ви можете запропонувати мені негайно вийти геть або просто не відповідати на мої запитання...

Він говорив тихо й лагідно, немов вибачався, і могло навіть здатися, що його голосові бракує впевненості.

— Позавчора я став жертвою підступної і дуже ретельно продуманої махінації... Мені було поставлено пастку, в яку я не міг не потрапити...

Минуло всього два дні! Всі події, що відтоді сталися, важливі й геть незначні, однаково глибоко врізалися я його свідомість, залишивши в пам'яті цілу низку нічим не пов'язаних між собою образів: інвалідське крісло Манюєля, плями на стінах особняка, чорне волосся іспанки і сині, не до міри великі за товстими скельцями окулярів, холодні очі лікаря...

Він знав, що рано чи пізно кожна з цих розрізнених деталей зміниться до потрібного розміру й займе своє місце в загальній картині, у міцному зв'язку з іншими.

"Існує лише одна істина, — завжди казав Мегре. — Завдання полягає в тому, щоб упізнати її і знайти, як би її не приховували..."

— Може, ви випили б чашку кави?

— Дякую… Вас, певно, цікавить мета мого візиту?.. Тим, що я вже знаю про доктора Мелана, я можу пояснити собі його поведінку…

Склавши руки на животі, вона уважно дивилася на нього.

— Людина, яка поставила мені пастку, перебуває у відчайдушному становищі, і, щоб урятуватися, вона вдалася до найхитрішого і найскладнішого способу… Повинен сказати, що лише завдяки дивовижному збігові обставин я зміг познайомитися з цією людиною, і вона мене дуже зацікавила…

Вона приголомшено вирячила очі і пробелькотіла:

— Хіба ж ви не стежили за лікарем уже кілька тижнів?

— Ні, мадемуазель, я наказав стежити за Манюєлем Пальмарі. Це один з ваших сусідів із будинку навпроти… Мої інспектори повинні були встановити, хто до нього ходить, і стежити за його коханкою, коли та йшла до міста…

— Я не можу…

— … мені повірити? А проте це правда. Останнім часом я особисто кілька разів відвідав цього добродія, і навіть ви могли мене бачити із кабінету лікаря, бо я маю звичку стояти перед вікном…

— Отже, ви були там не заради?..

— … доктора Мелана? Ні, тоді я навіть не знав його імені… А якщо я й цікавився особняком, то лише тому, що люблю старі будинки… Як я вам уже сказав, я став жертвою-дуже хитрої махінації… Комусь було

потрібно мене усунути… І замість діяти просто цей хтось вигадав хитромудрий, я б навіть сказав, диявольський план, у якому було передбачено все… Оскільки я давно знаю Манюєля і вже кілька тижнів пильную за ним, то спочатку був подумав, що це його робота, і кілька разів зустрівся з ним у нього вдома… Потім я довідався, що мадемуазель Прієр, яка відіграла важливу роль у всій цій історії, належить до клубу "Сто ключів"… У реєстрі цього клубу я побачив ім'я доктора Мелана… Виявилося, що це вона рекомендувала його до клубу… Природно, мені захотілося познайомитися з ним ближче…

— Неймовірно…

Глянувши на неї, Мегре зрозумів, що це був лише вираз подиву, а зовсім не ознака того, що вона засумнівалася у правдивості його слів.

— Доктор Мелан міг підтримати мою гру і без жодної потреби вирвати або продірявити мені зуба… Але натомість він чесно сказав, що зуби в мене здоровісінькі, а провів до дверей, не поставивши жодного запитання…

— Він був на смерть переляканий… Уже кілька тижнів він живе у постійному страху…

— Він вам про це казав?

— Ні, але я сама бачу…

— Ви розумієте, мадемуазель, чому я тут?

— Щоб мене допитати?

— Не зовсім так, бо я навіть не знаю, про що саме з вас питати… Я буду цілком чесний з вами. Як я вже сказав, я зараз не комісар поліції, а

просто громадянин Мегре... До того ж у мене немає жодних доказів, і всі мої здогади небагато важать...

Але мені ясно одне — ніхто б не наважився затівати зі мною таку складну гру, не маючи на те гострої потреби. Ця людина або дуже боїться мене, або дуже ненавидить... Чи може ненавидіти мене доктор Мелан? Навряд. Адже до цього ранку ми навіть ніколи не зустрічалися. Тим часом, як ви самі кажете, його збентежила моя поява на вулиці Акацій. Він перелякався, і, певно, дуже, якщо наважився на таку ризиковану гру. Отже, я та мої інспектори були для нього небезпечні. Чому? Це й була моєю відправною точкою. Я подумав: "Що може бути в його житті такого, що пояснило б його поведінку?" І тут мені допоміг один випадок. У Алін, полюбовниці Манюєля, вперше в житті заболіли зуби, і, природно, вона звернулася до найближчого дантиста. Можливо, вона не дуже розумна, але в неї надзвичайно розвинута інтуїція. Це самиця, в повному розумінні цього слова. Не пам'ятаю вже точно, хто саме, ви чи Мелан, поставили їй дві дуже цікавих запитання. Перше: "Хто вас сюди послав?" і друге: "Ви ні на що більше не скаржитесь?" Погодьтесь, що не у кожного зубного лікаря з пацієнтами розмовляють у такий спосіб. Заінтригована всім, що вона побачила та почула, Алін почала міркувати. Вона пригадала, що увечері в кабінеті лікаря часто горіло світло. А коли я в неї запитав, хто приходить до лікаря увечері, вона відповіла, що самі жінки...

— Увечері я там не буваю...

— Це мені відомо... Але ви, певно, знаєте про ці візити?

— Послухайте, пане комісар... Я згодилася прийнята вас лише завдяки професорові Вів'є... Щодо мене, то я ладна зробити все можливе, аби тільки вберегти лікаря від біди... Ця людина страждала все своє життя, страждав зараз і, певно, страждатиме довіку... Коли б ви знали, яке в нього було дитинство!

— Я знаю… Це може багато що пояснити, та не може його виправдати…

— Це жахливо… Він такий самотній… А якщо він і ходить до клубу…

— То лише для того, щоб вербувати клієнток? Ви це хотіли сказати?

— Але ж його посадять в тюрму!.. Він ні за що цього не перенесе!

— Це кажуть усі, кого заарештовують… Отже; ви можете підтвердити, що доктор Мелан нелегально робив аборти?

— Я зрозуміла це ще тоді, як уперше побачила у нього в шухляді інструменти, що не мають нічого спільного з лікуванням зубів…

— А інші докази?

— Я не хочу бути причетною до його загибелі!

— Скажіть, будь ласка, Мелан віруючий?

— Ні, він не вірить у бога…

— В такому разі його провина не така вже й велика. Адже в багатьох країнах аборти дозволені офіційно. Це, врешті, питання моралі, і особисто я не вбачаю в цьому карного злочину. Певна річ, коли б про це довідалися, у нього були б неприємності, але врешті він міг би відбутися штрафом… Тим більше, маючи таких заступників, як пан Прієр… Отож лише це не може бути для мене поясненням його поведінки… Я прошу вас сказати всю правду!

Мотт раптом одвернулася і якусь хвилину сиділа, заплющивши очі.

— Це жахливо, — нарешті ледь чутно пробелькотіла вона. — Адже в нього немає нікого, крім мене… Але він невинний! Це вона підбила його на таке діло!.. Клята істеричка! Тільки тому, що вона спить з ним, він повірив, що вона його кохає… Його завжди тягло до них… Аякже, аристократ!

— Отже, ви знаєте, що сталося з Сюзанною Дюпре?

— Не знаю… Можу лише здогадуватися… Вона прийшла для того, що й усі інші вечірні клієнтки… Разом з Ніколь Прієр… Я зустрілася з ними на порозі… А потім, коли побачила в газетах її портрет, то все зрозуміла…

— Ви гадаєте, що він її задушив?

— Навіщо?.. Зайва доза анестезуючого — і все…

— Отже, Карола про це знала?

— Певна річ… Але вона йому вірна, як собака… Це вона сказала мені, що, коли Франсуа мені дорогий, я повинна мовчати… Вона жебрачила, коли він узяв її до себе…

— Так… У нього є садівник?

— Немає…

— Отже, він сам доглядає за садом?

— Який там сад… Самий бур'ян… Боже мій! Адже він такий самотній! Такий негарний!

Вона теж була самотня. Теж негарна.

— Ви досі кохаєте його?

— Байдуже... Навіщо ви про це запитуєте?

— Я хочу, щоб ви мені допомогли. Я не маю права іти на вулицю Акацій — там мене одразу затримає поліція. Крім того, якщо я туди з'явлюся, не виключено, що Мелан накладе на себе руки. У нього, певно, знайдеться для цього засіб...

— У кабінеті ціла банка миш'яку...

— Ви подзвоните йому і скажете, що ви хочете негайно повідомити йому щось дуже для нього важливе, але не можете зробити цього по телефону... Попросите, щоб він приїхав сюди... він вам довіряє?

— Отже, в нього вже нікого не залишиться?

— Подумайте краще про ту, яку поховано у нього в саду... Ви певні, що таке більше не повториться? Адже він здатний на все!

— Я розумію... Але все одно це жорстоко... І чому саме я повинна це зробити?.. Якщо ви віруючий, то зрозумійте, як я зараз виглядаю у власних очах.

І, похнюпившись, зовсім тихо промовила:

— Іуда!

Потім як сновида підійшла до телефону, взяла трубку і худими тонкими пальцями повільно набрала номер. Обличчя її було зовсім бліде, очі немов згасли.

— Це ви, докторе?.. Я мушу вам сказати...

Вона поклала трубку і важко впала у крісло… Мегре мовчав, не наважуючись глянути на неї. Вони чекали. Комісар уже кілька разів запалював люльку, але забував її курити, і вона знову згасала.

Чекання ставало дедалі нестерпнішим. Лише зусиллям волі вони утримувалися, щоб не схопитися і не пройтись по кімнаті.

Мегре щохвилини поглядав на годинника. Асистентка теж втупилася поглядом у циферблат ходиків, що цокали за спиною комісара.

Час минав дуже повільно. Чи приїде Мелан? Якщо він усе зрозумів, то, можливо, в кабінеті вже лежить його труп. А може, він знову подзвонив своїй підступній коханці.

Мотт, певно, теж мучили такі чи подібні думки. Крізь напіввідчинене вікно з вулиці інколи долинали кроки перехожих, голоси якоїсь парочки, шурхіт автомашин, що проїздили мимо.

Це вже здавалося вічністю, хоча насправді минуло всього двадцять хвилин, сповнених мертвого мовчання.

Нарешті скрегіт гальм, стукіт автомобільної дверці, важкі кроки на тротуарі і далекий приглушений дзвінок. Скрипнула хвіртка у воротях, знову кроки на нерівній брлківці подвір'я, хряскіт засклених дверей, кроки на сходах…

Притуливши руку до грудей, Мотт прошепотіла сама до себе:

— Я більше не можу…

Вона рвучко схопилася на рівні, і комісарові уже здалося, що вона зараз Побіжить на кухню, сховається, кинеться на сходи, але вона

непорушно стояла на місці, і Мегре теж підвівся, хвилюючись не менше за неї.

В цілковитій тиші було чути, як на сходах клацнула запальничка і чиясь рука силкувалася намацати номер на дверях. Асистентка пішла відчиняти.

Потім у дверях з'явилася велика незграбна постать.

Мелан був одягнутий у сірий костюм і тримав у руці капелюха.

Ось він зайшов, мружачись від світла, глянув на Мотт, розтулив був рота, аби щось сказати, і тут помітив комісара.

Якийсь час він мовчки стояв на порозі кімнати, кліпаючи своїми страшними очима, явно намагаючись зрозуміти, що сталося.

Задача виявилася надто складною для нього. За хвилину він труснув головою, так, немов стирав з дошки нерозв'язане рівняння. Можливо, вперше в житті він нічого не розумів.

І вже з цікавістю повільно оглянув комісара та свою асистентку, крісла, що в них вони щойно сиділи, попільничку з купкою попелу, в якій ще диміла люлька.

— Ви давно тут? — запитав він з дивним спокоєм у голосі.

Його погляд знов зупинився на блідому змарнілому обличчі асистентки. В ньому не було ні гніву, ні зневаги — лише подив і німе запитання.

Він хотів тільки одного — зрозуміти… Бо ж у нього був винятковий інтелект… Йому завжди казали, що в нього блискучий розум… Він це довів: самотужки, без жодної допомоги він піднявся з такого дна!

— Вона не винна, докторе, — мовив Мегре, щоб покласти край цій болісній сцені. — Коли я зайшов сюди, я вже знав усе чи майже все… Мені було потрібне лише підтвердження…

Мелан спокійно дивився просто у вічі комісарові — без ненависті, без люті. Так ось вона, відповідь на запитання, що його колись поставив йому Пардон після вечері на вулиці Попенкур! Перед ним стояв чистий злочинець, викінчений лиходій, який завжди розумів, що робить…

Такого комісар бачив уперше.

— Я розмовляв з професором Вів'є…

На якусь мить його брови звелися вгору, але він не промовив жодного слова. В очах, як і дотИ, стояло німе запитання.

— Він буде свідком оборони… Можливо, я теж…

Епілог

За двадцять хвилин машина Мелана зупинилася перед головним відділенням поліції третьої округи на вулиці Перре. Комісар вийшов перший.

Лише в коридорі він пропустив попереД себе лікаря.

— Далі… Другі двері ліворуч…

Поклавши ноги на стіл, один з інспекторів з люлькою в зубах читав газету, другий щось вистукував на старій розхитаній машинці.

Обидва підвелися, як тільки угледіли комісара.

— Добрий вечір, хлопці… Пробачте, що. я вас потурбував… Я зараз у відпустці і тому лише супроводжую доктора Мелана, який хоче дати вам певні свідчення… Тобі там ще багато друкувати, Бассен?

Він знав його принаймні вже двадцять років.

— Коли протокол буде підписано, вам, певно, дове-. деться одвести лікаря до камери попереднього ув'язнення… Тільки чемно, без грубощів… На добраніч, лікарю…

Коли комісар повернувся додому, гості вже пішли. Пані Мегре не спала.

— Ну що?

— Він зараз сповідається…

— У чому?

— У всьому, що є на душі… Завтра ми прочитаємо про це у вечірніх газетах… Далебі, ранкові не встигнуть…

— Що йому було від тебе потрібно?

— Він просто злякався, побачивши мене біля свого будинку… Виявляється, ця Ніколь справжня бестія, хитріша навіть за нього… Ти пам'ятаєш історію з банківською донькою?.. Ніколь вирішила позбутися

суперниці, коли відчула, що та відбиває в неї жениха… якогось аргентінця… Заради цього вона сама стала коханкою лікаря…

— А як же тоді версія про викрадення? Виходить, у тюрмі сидять безневинні люди?

— Тепер їх, певно, випустять… Листа писав лікар, щоб одвести від себе підозру…

— Хм… Буває ж таке… І що ти робитимеш далі?

— Відпочиватиму… Адже я у відпустці.

Відпустка скінчилася наступного ранку о десятій годині, коли в двері постукав розсильний з пакетом — цього разу не від префекта, а від директора Сюрте…

— Зайдіть!

Мегре штовхнув двері і, не виймаючи з рота люльки, переступив поріг директорського кабінету. Ролан Блюте схопився з-за столу і побіг йому назустріч, як досі не бігав жоден директор.

— Добрий день, Мегре… Сідайте… Що б ви хотіли від мене почути?

— Нічого, пане директор…

— Пане директор?

— Патроне… Якщо хочете…

— Хочу…

— Ви сердитесь на мене?

— Ні… Я вже телефонував префектові, який потім подзвонив міністрові внутрішніх справ…

— А той, у свою чергу, своєму другові, Жан-Батісту Прієру?

— Цілком можливо… Там вас чекає Жанв'є… Він чергував минулої ночі… Після донесення з третьої округи вів ще на світанку подався із землекопами на вулицю Акацій… В саду вони знайшли труп Сюзання Дюпре…

В очах директора теж було запитання. "Яким чином Мегре?.."

Але він не наважився запитати про це вголос.

— Звичайно, продовжувати розслідування доведеться вам.

І довести, що всі ці крадії коштовностей працювали на Манюєля.

Його ще не раз побачать на вулиці Акацій!